VREME

13. novembar 2003, Cena 100 din, CG 2€, Broj 671

8'600102'660014

Austria 2.50 EUR; BiH KM 4; Croatia KN 15; France 2.50 EUR; G
Switzerland CHF 4.50

TRANZICIJA:

Ko su dobitnici, a ko gubitnici

IZBORNA ZIMA

ANTIGLOBALIZAM: REVOLUCIONARNI VODIČ

www.vreme.com 011-3234-774 gcv@vreme.com

grafički centar vreme

Od 1992 godine brinemo o grafičkom izgledu nedeljnika Vreme

grafički dizajn · priprema za štampu · skeniranje i obrada fotografija · osvetljavanje grafičkih filmova · štampa na laserskom štampaču u boji · postavljanje, instalacija i organizacija DTP sistema · konsalting u oblasti štampe i pripreme za štampu · instaliranje i umrežavanje kompjutera · izrada baza podataka · web dizajn i web baze podataka · arhiviranje podataka...

A. ANĐIĆ

Trt

Advokat Aleksandar Lojpur ekspresno je isključen iz Narodne demokratske stranke. U nedelju uveče u "Utisku nedelje" izneo je utisak da je Dušan Mihajlović pošten čovek, a pošto to nije u skladu sa stavom stranke o Mihajloviću, Lojpuru su već u ponedeljak pokazana vrata. Opasna neka stranka - nema tu "trt i mrt"... Valjda u statutu piše da je Mihajlović nepošten, pa se Lojpur ogrešio o "sveto pismo" Vuksanovićeve narodne i demokratske družine, ogrešio se o programsko načelo da svaki član nema svoje mišljenje makar o tuđem poštenju. Sve zastave ovog sveta vijore samo dok ne dune jak vetar.

D. Ž.

VREME #671

Naslovna strana: D. Maršićanin i Z. Živković; **Foto:** A. Anđić

POLITIKA

10 **Predsednički finiš:** Izbori, gospodo, sutra
15 **Politički folklor:** Lutke na gotovs
18 **Uvod u novi život:** Milka i tranzicija
20 **Sunčana strana ulice:** Sretni dobitnici
23 **Lazarevac:** Ovde Raša Ešinger
24 **Intervju:** Dejan Cvetković
27 **"Knjaz Miloš" čeka Divca:** Što te nema

KULTURA

34 **Revolucionarni vodiči:** Kako podneti budućnost
37 **Intervju:** Vule Žurić
39 **Pozorište:** Rastakanje ličnosti

SVET

42 **Iračka kriza:** Bagdadska zamka
45 **Fenomeni zla:** Ubica sa Zelene reke

MOZAIK

48 **Matrix Revolutions:** Fali džojstik
50 **Politička publicistika:** Zaboravljeni disident
56 **Strip:** "Sex appeal"

4 NEDELJA
29 NUSPOJAVE
30 LJUDI I VREME
33 LISICA I ŽDRAL
39 TV MANIJAK
41 SCENA
47 MERIDIJANI
54 SCITECH
58 POŠTA

VREME #671, 13. XI 2003.

Izdavač: NP "VREME" d.o.o.
Beograd, Mišarska 12-14

UPRAVNI ODBOR
Stojan Cerović (predsednik), Boris Popović, Dragoljub Žarković

V. D. DIREKTORA: Dragoljub Žarković

FINANSIJSKI DIREKTOR: Daniela Vesić

KOMERCIJALNA SLUŽBA: Vojislav Milošević

NEDELJNIK "VREME"
Beograd, Mišarska 12-14

GLAVNI UREDNIK: Dragoljub Žarković

ODGOVORNI UREDNIK: Filip Švarm

POMOĆNIK GLAVNOG UREDNIKA: Aleksandar Ćirić

SEKRETAR REDAKCIJE: Elena Krstanović

REDAKCIJA *(redakcija@vreme.com)*
Dejan Anastasijević, Duška Anastasijević, Aleksandar Anđić, Slobodanka Ast, Dimitrije Boarov, Miomir Brkić, Stojan Cerović, Sonja Ćirić, Vera Didanović, Jovan Dulović, Jelena Grujić (*nedelja@vreme.com*), Nebojša Grujičić (*kultura@vreme.com*), Tatjana Jovanović, Predrag Koraksić, Slobodan Kostić, Zoran Majdin, Saša Marković, Goranka Matić (*foto@vreme.com*), Milan Milošević, Teofil Pančić, Saša Rakezić (*strip@vreme.com*), Tamara Skrozza, Vladimir Stanković, Zoran Stanojević (*navigator@vreme.com*), Seška Stanojlović (*svet@vreme.com*), Nenad Stefanović, Dragan Todorović, Tanja Topić, Biljana Vasić, Miloš Vasić, Svetlana Vasović-Mekina, Ljubomir Živkov

DOKUMENTACIJA
Dragoslav Grujić (tekstualna arhiva, *arhiva@vreme.com*), Jelena Mrđa (foto-dokumentacija, *foto@vreme.com*)

GRAFIČKI CENTAR (*gcv@vreme.com*)
Boško Blažić, Ivan Hrašovec (urednik), Tanja Popović, Vesna Srbinović, Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić; KOREKTORI: Jovanka Kljajić, Ivana Milanović, Stanica Milošević; DAKTILOGRAF: Zorica Nikolić; LEKTORI: Katarina Pantić, Živana Rašković, Ivana Smolović

INTERNET IZDANJE
http://www.vreme.com
Marjana Hrašovec, Ivan Ristić (CMS)
(kontakt: *webmaster@vreme.com*)

PRODAJA I PRETPLATA
(*prodaja@vreme.com*)
Nikola Ćulafić, Milan Radović

RAČUNOVODSTVO: Mirjana Janković

MARKETING
(*marketing@vreme.com*)
Goran Kosanović (direktor)

Telefon: 011/3234-774
Telefaks: 011/3238-662

e-mail za kontakt sa redakcijom:
redakcija@vreme.com

e-mail za slanje zvaničnih saopštenja i opštih informacija: *info@vreme.com*

e-mail za slanje pisama čitalaca za rubriku Pošta: *posta@vreme.com*

PRIPREMA: Grafički Centar Vreme
ŠTAMPA: Rotografika, Subotica
OBRADA TIRAŽA: Data Press

YU ISSN 0353-8028

VREME INTERNATIONAL
Zeitschriftenverlags G.m.b.H.
Neudeggergasse 1-3/22, 1080 Wien, Austria,
Direktor: Vesna Vavić; Telefon: (+431) 408-9652
Telefaks: (+431) 407-5947, e-mail: vremeint@ping.at
Distribucija: Axel Springer Verlag, Hamburg
USSIN ATU 37757904

Detalji o pretplati na strani 61

REUTERS

Podrška

Oko hiljadu ljudi, uz zvuke gusala i povike "Ne damo te, generale", okupilo se u ponedeljak na Trgu srpskih ratnika u Kraljevu, dajući ko kako ume i može svoj doprinos za oslobađanje "generala Laze". Vodnik Dragoslav Brnović istupio je u ime vojske, podneo "raport" preživelih ratnika sa Kosmeta i poručio da su kosmetski borci spremni da, ako treba, pod komandom generala Lazarevića ponovo krenu na Kosmet da vrate "privremeno oteto". Akademik Kosta Čavoški optužio je pojedince na vlasti za kvislinštvo i izdajstvo, uz konstataciju da nema druge do da im narod na ovakav način skrene pažnju i spreči vidovdansku kletvu. Ali, najveći utisak ostavili su najmlađi. Ispred svih, jedanaestogodišnji Aleksa Antić iz Prizrena, kome su šiptarski teroristi kidnapovali oca Zlatka, jecajući je poručio da su on i njegovi vršnjaci "čika Lazina vojska".

Vekna

Najsvežije cene hleba, koje su na snazi od utorka, pravdaju se iz Unije privatnih pekara drastičnim skokom cene brašna na tržištu. Pekari su, naime, do pre mesec dana kilogram brašna plaćali 15 i 16 dinara, a sada plaćaju po 20, odnosno 22 dinara po kilogramu. Za naredni period, elem, prognoziraju se nova i, kako iz Unije kažu, mnogo drastičnija poskupljenja, koja automatski uzrokuju još veće cene hleba. Svega toga ne bi ni bilo da je republička vlada uslišila zahtev pekara čime bi se omogućio uvoz 300.000 tona pšenice. Od te količine svakog meseca na tržištu bi se intervenisalo sa po 30.000 tona. Ovako nam najverovatnije ne preostaje drugo do da se na proleće nadamo ceni hleba od 40, pa i 50 dinara. Što se tiče stručnjaka koji su se unapred ogradili od određivanja realne cene hleba, trenutna situacija i nije alarmantna. Kako jedna od njih, Zlatica Marković iz beogradske Žitozajednice, reče: "Dokle god ima vekni po kontejnerima za đubre, ne može se reći da je hleb skup." U međuvremenu, na hitnom sastanku u Vladi Srbije, postignut je dogovor da se cene vrate na staro. Iz nekih razloga, u toj vesti istaknuto je da je sastanku prisustvovao - ne zna se u kom svojstvu - i predsednički kandidat Dragoljub Mićunović.

Krkanluk

Na sastanku valjevske Komisije za dobrovoljno davanje krvi Opštinske organizacije Crvenog krsta, u žučnoj raspravi javila su se dva suprotna stava: prema jednima (dugogodišnjim davaocima), dobrovoljni davaoci više ne dobijaju čak ni "obrok zahvalnosti", a kamoli nekakvu dodatnu pomoć pri lečenju, iako su mnogi ljudi na ovim prostorima dali krv više od sto puta. Vladislav Milivojević tvrdi kako se dešavalo da čovek koji je dao krv 250 puta mora da nadoknadi boce krvi koje su neophodne njegovim najbližima. On je optužio aktuelnu vlast da ne obezbeđuje novac neophodan za organizaciju akcija, a da davaoci ne dobijaju na poklon čak ni značke, olovke niti diplome. To, po njemu, dokazuje i činjenica da se niko od opštinskih čelnika koji su pozvani na sastanak nije pojavio. S druge strane, sekretar opštinskog Crvenog krsta Biljana Milovanović smatra da se ovaj nespo-

A. ANĐIĆ

nastavak na str. 6

AUTOPREVOZ Yatras
VRNJAČKA BANJA
putovanja
Turska
Grčka
Crna Gora
Vrnjačka Banja
redovne linije
Ljubljana
Pariz
Bazel
Herceg Novi
BG 011-444-82-82
VB 036-661-035
LJ 01-2316-975
AUTOPREVOZ
VRNJAČKA BANJA

Zvezde Reala voze audi

Na stadionu Santiago Bernabeu u Madridu, fudbaleri Real Madrida preuzeli svoje nove automobile od Audija, novog partnera kluba.

Događaju su prisustvovali Florentino Perez, predsednik fudbalskog kluba Real Madrid, dr Martin Winterkorn, predsednik borda menadžera AUDI AG, i Jesus Gasanz, generalni direktor Audija u Španiji.

Svaki od 21 igrača prve postave Real Madrida izabrao je jedan od sedam različitih modela audija, ali se svi slažu u jednom: ako hoćeš da voziš audi, onda vozi onaj sa kvatro pogonom.

Najpopularniji model audija među članovima tima je audi S4 kvatro sa 344 KS, sportski top model A4 serije. Njega je odabralo čak 12 igrača, od kojih su se šestorica odlučila za karavan verziju. Po mišljenju prvotimaca Real Madrida najbolja boja za audi je metalik srebrna, koju je izabralo deset igrača, dok su se šestorica odlučila za eboni crnu perlefekt.

Igrači Real Madrida i njihovi novi audiji

Igrač	Model
Iker Casillas	audi A6 2.5 TDI kvatro
Roberto Carlos	audi S4 avant kvatro
Zidane	audi S4 avant kvatro
Figo	audi A8 4.2 kvatro
Beckham	audi A4 kabriolet 3.0 kvatro
Raul	audi RS 6 kvatro
Ronaldo	audi RS 6 kvatro

HVB Banka prva nudi paket-račune

Počev od druge polovine oktobra, HVB Banka je u mogućnosti da klijentima ponudi inovaciju u sferi bankovnih računa za privatna lica – paket-račune. Umesto pređašnjih jednostavnih i običnih računa, klijent banke ima mogućnost izbora između jednog od tri paket-računa: **Račun Plus, Račun 24** i **Račun Premium**. Drugim rečima: klijent dobija čitav kompleks bankarskih proizvoda i usluga po jedinstvenoj i pristupačnoj ceni.

Klijent banke može da bira između tri različita tipa računa, koji se na najbolji način uklapaju u njegove potrebe i očekivanja:

Račun Plus sadrži sve proizvode i usluge koje klijent očekuje od banke. Osnov paketa je račun preko kojeg klijent prima platu i koji otvara mogućnost pozajmice (do visine jedne mesečne plate). Uz ovaj račun, dobija se i VISA kartica za plaćanja u zemlji i inostranstvu i Telefonski servis za upite po stanju na računu.

Uz sve pogodnosti **Računa Plus, Račun 24** nudi klijentima i Online banku (internet bankarstvo), pogodno za plaćanje računa za struju, telefon ili kiriju preko interneta, 24 časa dnevno, 7 dana u nedelji, sa bilo kog mesta u svetu gde postoji pristup internetu. Pored toga, u **Račun 24** uključen je specijalni vid štednje nazvan štednja za kredit.

Štednja za kredit predstavlja kombinaciju između štednje i kredita.

Račun Premium, kao naša **all-inclusive** opcija, kreiran je za klijente čije potrebe zahtevaju maksimum od banke. Paket uključuje sve proizvode i usluge sadržane u **Računu 24** plus osiguranje života renomirane osiguravajuće kuće "Wiener Staedtische", dodatnu VISA karticu za člana porodice i ličnog savetnika.

Vreme je za budućnost

SezamPro, domaći on-line sistem, proslavljajući svoj 14. rođendan, pomera fokus razvoja prema servisima i sadržajima. Dokument o životu građana, koji su članovi naše on-line zajednice tokom prethodne decenije ispisali u preko milion poruka, sada postaje dostupan na nov način, prilagođen svim korisnicima interneta. Oni mogu da uzmu aktivno učešće u diskusijama i da se na taj način ne samo informišu već i iskažu svoja mišljenja o najrazličitijim temama, od politike i kulture, preko stručnih pitanja, do hobija i zabava.

Krajem 2001. godine SezamPro je uveo prvu domaću karticu za dopunu interneta (S kartica), a sredinom ove godine, nakon aktiviranja jedinstvenog pristupnog broja za čitavu Srbiju, znatno je snizio cene interneta i uveo svetski način tarifiranja kroz neograničeni pristup (non-stop). ■

razum javio zato što ljudi koji su nesporno zaslužni ne mogu da shvate svetske standarde, kao ni to da se "neke stvari suštinski menjaju". To se odnosi na činjenicu da "ako su dobrovoljni davaoci, onda nema nadoknada, krkanluka i terevenki uz druženje posle velikih akcija, čak ni 'obroka zahvalnosti', što je u Srbiji godinama bila praksa".

Pas

REUTERS

Na Trgu oslobođenja u Novom Bečeju, Radivoj Lalić zvani Rade Šinter, prema tvrdnjama iz Organizacije za poštovanje i brigu o životinjama Orka, u četvrtak 6. novembra "brutalno je ubio psa ženskog pola, žute boje, malog rasta". Iz ove organizacije ističu da je životinja bila ljubimac dece iz kraja. Neposredno pre ubistva ležala je na suncu i nije predstavljala nikakvu opasnost za prolaznike. Rade Šinter je, kako tvrde pred većim brojem svedoka, rukama usmrtio životinju udarajući njom više puta o beton, zatim ju je zgazio nogama i nakon toga telo ubacio u korpu bicikla u kojoj se već nalazilo nekoliko mrtvih pasa. "Orka" je povodom ovog slučaja podnela prijavu OUP-u Novi Bečej, Opštinskom sudu, nadležnim inspekcijskim službama i Republičkoj veterinarskoj inspekciji s molbom da se ovakvi slučajevi ubuduće kazne i spreče. Zakon o zaštiti životinja u Srbiji i Crnoj Gori još ne postoji.

Kremacija

Krematorijum na Lešću, jedini u državi, prema rečima Miloja Radovanovića, pomoćnika direktora zaduženog za razvoj u JKP Pogrebne usluge, ima dve peći, od kojih radi samo jedna, a ukoliko se ubrzo ne zamene šamotne opeke, spaljivanje pokojnika biće potpuno obustavljeno. Umesto da dve peći rade naizmenično, ova jedna se troši dvostruko više pa, prema Radovanovićevim prognozama, ni ona "neće još dugo". Trenutno su šamotne opeke toliko dotrajale da postoji opasnost da kovčeg koji se kremira propadne i da se spaljivanje zaustavi na pola. Povećan je i rizik od požara. On dalje navodi da je rekonstrukcija peći planirana još u aprilu, ali se ne zna zašto se odustalo od toga. Sada je grad izabrao Mašinski fakultet da izradi studiju o stanju peći krematorijuma i prilagodi ih važećim standardima EU-a. Na Lešću se godišnje obavi oko 2200 kremacija, a u ovom trenutku se oko 200 urni nalazi na policama ispraćajnog prostora. Prema gradskoj Odluci o sahranjivanju, groblje nije dužno da i posle šest meseci čuva urnu, ali, kako kaže Stevo Obradović, direktor groblja Lešće, postoji razumevanje za sugrađane.

VEČERNJE NOVOSTI

Švercovanje

Dnevni list "Večernje novosti" dao je pregled tri uobičajena načina švercovanja u gradskom prevozu, kao jedne od dodatnih mogućnosti za uštedu i preživljavanje. Naime, niste bogzna kakav prevarant ukoliko vam pri ulasku u vozilo dobronamerni građanin koji u tom trenutku izlazi ćušne već poništenu kartu u ruke. Drugi način tiče se onih najsnalažljivijih, koji pri ulasku u autobus upitaju najbližeg putnika za kombi-

od četvrtka 13. novembra → do četvrtka 20. novembra — prognoza vremena

Prognozu u ponedeljak 11. novembra 2003. uradio Meteos, http://www.meteos.co.yu

min/max u °C	četvrtak	petak	subota	nedelja	ponedeljak	utorak	sreda
Beograd	-2/8	0/6	1/8	3/10	3/11	4/12	4/12
Vojvodina	-4/8	-2/8	-1/9	1/9	1/10	2/11	3/10
Centralna i južna Srbija	-3/8	-1/6	-2/7	-1/9	0/9	2/11	3/12
Crna Gora	7/18	9/18	10/17	11/19	11/18	12/16	12/17

Jutarnji mrazevi

Početkom perioda slabi jutarnji mrazevi, magla i niska oblačnost. Od nedelje malo toplije. U većini dana preovlađivaće suvo vreme u Srbiji, a na Crnogorskom primorju moguća slaba kiša krajem perioda.

SMS Vremenska prognoza
Za korisnike mreže 064

Prognoza za jedan dan:
Pošaljite sledeću SMS poruku na 1010: **VRE** registarski naziv (**BG, NI, NS, KR, KG, UE...**) ili pun naziv vašeg grada.
primer: VRE NI

Prognoza za tri dana:
Pošaljite sledeću SMS poruku na 1010: **VRE3** registarski naziv (**BG, NI, NS, KR, KG, UE...**) ili pun naziv vašeg grada
primer: VRE3 BG

NOVO
064 1010

naciju poništenih brojeva na karti. Onda iz džepa izvade svoj štos karata sa svim postojećim kombinacijama, počev od one 123 pa sve do 789, i među njima natenane potraže onu pravu. Treći način odnosi se isključivo na noćni saobraćaj u kome su malobrojni kondukteri "otvoreni za saradnju", pa tako, umesto da platite 35, izdvojićete samo 20 dinara, ali kartu - nećete dobiti. Tokom noćne vožnje uštedite petnaest dinara, a kondukter mnogo više. Za one koji imaju vešto oko može se ponuditi i četvrta varijanta. Jednostavno, kupite kartu, stanete u blizini aparata za poništavanje, a ukoliko tokom vožnje na stanici ugledate četiri osobe sumnjivog izgleda koje se u trenutku zaustavljanja autobusa razdvajaju - dve na prednja, dve na zadnja vrata - na vreme poništite kartu.

REUTERS

Koncert

Slavni italijanski pijanista Đakomo Batarino je u nedelju 9. novembra održao svoj drugi koncert u Srbiji i Crnoj Gori, u Gvarneriju-su, centru lepih umetnosti Jovana Kolundžije. Na programu su bile kompozicije Lista, Ravela i Prokofjeva, a koncert je ostvaren u saradnji s Italijanskim kulturnim centrom. "Zadovoljan sam svojim večerašnjim sviranjem. Klavir je veoma star, ali se nikada ne treba žaliti, jer je lepo što sam uopšte imao priliku da sviram na njemu. Nije bilo lako, ali je najvažnija stvar da kada sviraš, nikada ne tražiš izgovore. Uvek se pretvaram da sviram na velikom Stenvej klaviru. Jedan od najlepših komplimenata koji sam dobio jeste: 'Nisam znao da ovaj klavir može da zvuči ovako'", rekao je Batarino za "Vreme". Đakomo Batarino je autor za sada jedinstvenog projekta spajanja opere i klavira. Naime, dve čuvene opere *Boemi* i *Karmen* prekomponovao je u "muziku za dve ruke", trudeći se da ona što više liči na te opere. "Opera podrazumeva mnogo muzičara, pevača, instrumenata, kostima, osvetljenje, prostor... Muziku čujete veoma teško jer vas toliko stvari ometa. Zato sam uzeo pet instrumenata iz orkestra i između tri i deset glasova pevača, i preradio ih u 'čistu' muziku. Nisam pri tom dodao nijednu notu."

Batarino tokom više od dve decenije nastupa u vrlo značajnim muzičkim institucijama širom sveta i dobitnik je mnogih nagrada na međunarodnim pijanističkim takmičenjima: Carpintei in musica 2003, Evropska muzička takmičenja u Monakljeriju, Los Angeles Liszt Competition 2000... U sali je ostalo upražnjeno 29 mesta, rezervisanih za članove Italijanskog kulturnog centra, prisustvovao je samo direktor Rozino Rizi. Te večeri održana je fudbalska utakmica Roma-Lacio.

104 broj nedelje

Po glavi stanovnika, kod nas se godišnje izdvaja za zdravstvo 104 dolara. Od zarađenih 10.000 dinara, zaposleni u državnom sektoru kod nas za zdravstveno osiguranje izdvoje 1190 dinara, privatnici 1600, a poljoprivrednici 400 dinara.

Za ukupnu zdravstvenu zaštitu ove godine predviđeno je 65 milijardi dinara, tj. oko milijardu evra. Od toga šest milijardi dinara namenjeno je za isplatu bolovanja, 900 miliona za ortopedska pomagala, a 57 milijardi dinara za lekove i funkcionisanje zdravstvenih ustanova.

piše: Zoran Stanojević

Digitalizacija Britanije

U Velikoj Britaniji je ovih dana, uz priličnu pompu, objavljeno da više od polovine tamošnje populacije koristi internet od kuće. Dežurni pesimisti nisu se uzbudili, već uzvraćaju kontrapitanjem - šta ćemo sa onom drugom polovinom?

Iako joj ne manjka stručnjaka i kompanija koje spadaju u sam vrh IT industrije, Britanija nije među prvih deset "najpovezanijih" zemalja sveta. Od evropskih zemalja, još pre dve godine, većinu stanovništva na internetu imale su skandinavske zemlje, Holandija i Island, a danas je tamo raširenost korišćenja ove mreže skoro 70 odsto. S druge strane, britansko društvo je po strukturi mnogo sličnije zemljama tranzicije i tamošnja iskustva mnogo se lakše mogu primeniti u Srbiji nego, recimo, norveških ili švedskih.

Vlada Tonija Blera preuzela je na sebe ambiciozan zadatak digitalizacije zemlje, odnosno uprave, postavivši 2005. kao ciljnu godinu kada će sve državne službe biti pristupačne na mreži, dok će svi građani koji to žele moći krajnje jednostavno da se priključe na internet. Tamošnji analitičari sumnjaju da će ciljevi biti ostvareni u datom roku, još manje veruju da će to biti postignuto na zadovoljavajući način.

Mnogo više pažnje, međutim, posvećuju strukturi onih koji su priključeni (dakle, većini), postavljajući pitanje da li će ostatak građana biti sve više hendikepiran zbog neučestvovanja. Već sada su pogođeni slepi i slabovidi, kojima je sasvim uskraćena mogućnosti da koriste internet. Iako je još 1999. u Britaniji uvedena obaveza da sajtovi imaju i verzije za one koji ne vide (sa zvučnim kontrolama i sadržajima), pokazalo se da to retko ko poštuje.

Takođe, oštra je podela na mladu populaciju (prodornost interneta i do 98 odsto kod školske dece) i penzionere (samo 22 odsto). Nešto je bolja situacija kod onih radno sposobnih (dve trećine koristi), ali i tamo procenat opada srazmerno školskoj spremi. Digitalizacija Britanije (i sveta uopšte), upozoravaju stručnjaci, mogla bi voditi novom obliku neravnopravnosti s kojom se mora ozbiljno računati u budućnosti.

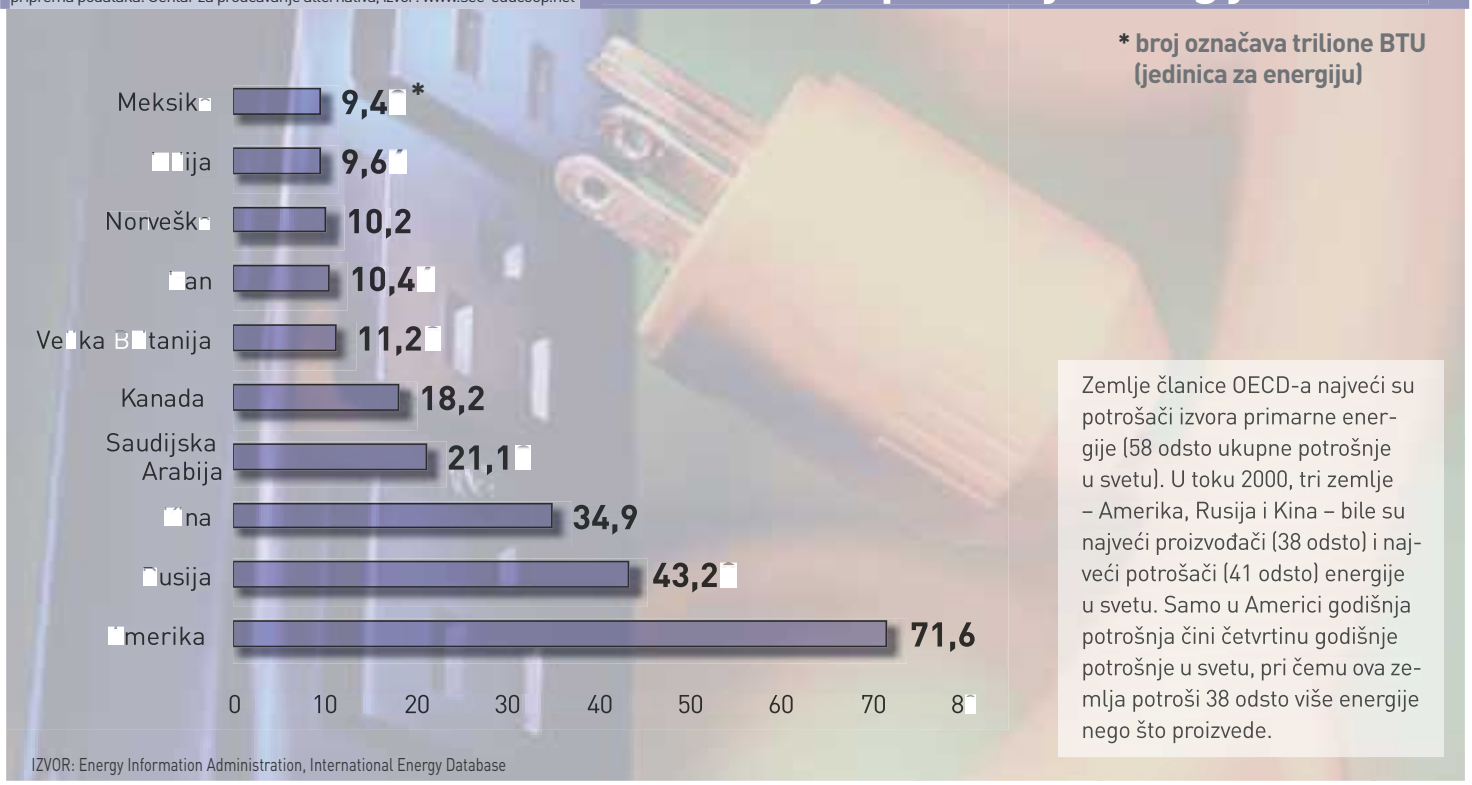
To jest, ako interneta u budućnosti uopšte bude bilo, odnosno ako ga ne "izedu" sopstvene bube i skole virusi. Stvar je otišla predaleko, čim je Majkrosoft ponudio nagradu od 250.000 dolara za informaciju o autorstvu nad virusima SoBig i MSBlast, usmerenim upravo na Majkrosoftove programe. (Ukupan fond nagrada je vredan čak pet miliona dolara.) Validnom informacijom smatra se samo ona koja vodi hapšenju i/ili osuđivanju onoga ko proizvodi brzoišreće viruse.

Majkrosoft se na ovaj korak odlučio onog trenutka kada su ih virusi udarili tamo gde su najdeblji (ali i najosetljiviji), po novčaniku. Pokazalo se da prodaja novih verzija softvera, pre svega velikim korporacijama koje donose najviše novca, ide sporije nego što su se nadali. Kupci imaju probleme sa softverom koji već koriste, stalno traže "zakrpe", pa nema vremena da im se prezentuju nove verzije. Mnogi su pomerili rok zanavljanja softvera sa tri na četiri godine, kako bi izbegli početne probleme s novom, još neproverenom verzijom. Najstrašnije je što je sve više onih koji glasno pominju mogućnost prelaska na Linux, operativni sistem otvorenog koda, koji je pod znatno manjim udarom hakera od MS softvera. Osetljivost na viruse mogla bi Majkrosoft koštati ne samo profita već i egzistencije, smatra se - otud i ovako masna ponuda za "tastere". Ako to ne privuče ljude na internet, onda stvaaarno...

Proizvodnja i potrošnja energije u svetu

priprema podataka: Centar za proučavanje alternativa, izvor: www.see-educoop.net

Zemlje članice OECD-a najveći su potrošači izvora primarne energije (58 odsto ukupne potrošnje u svetu). U toku 2000, tri zemlje – Amerika, Rusija i Kina – bile su najveći proizvođači (38 odsto) i najveći potrošači (41 odsto) energije u svetu. Samo u Americi godišnja potrošnja čini četvrtinu godišnje potrošnje u svetu, pri čemu ova zemlja potroši 38 odsto više energije nego što proizvede.

IZVOR: Energy Information Administration, International Energy Database

piše: Nadežda Milenković

Plastični primer

Zašto pristajemo da kupujemo, znate već šta, za bubrege?

Oduvek su me oduševljavali naši izlozi po kojima prodavci izlepe, najčešće rukom pisane, plakate: "moderno" (*ma nemoj mi reći?!*) i "jeftino". I jedina nedoumica koju imaju prodavci u vezi s tim jeste: da li se piše "jevtino" ili "jeftino" - *fala* na pitanju, kaže se "jeftino", a ne piše se uopšte jer, zašto biste, za boga miloga, tako reklamirali robu? Psihologija potrošača nalaže da roba nije *jeftina* nego je na *rasprodaji* jer samo tako imamo utisak da smo nešto ušićarili.

Psihološka vrednost proizvoda čini otprilike 80 odsto cene zato što ne biramo na osnovu konkretne, merljive materijalne koristi koju ćemo imati od proizvoda. Stvaranje brenda i služi tome da potrošaču inkasirate psihološku vrednost i da od obične, radne odeće stvorite farmerke za sva vremena i sve prilike, a od pljeskavice u lepinji - mek ili neki drugi burger koji će se služiti u specijalnim, brendiranim restoranima (ranije poznatim pod imenom: studentska menza). U ovim restoranima,

umesto stolnjaka (to je tako *aut*) imaju plastične poslužavnike (to je tako *in*) koje, umesto kelnera (*aut*), morate sami da rasklanjate (*in*). Kako su uspeli da nas ubede da je baš šik ako konobarišem u kafani i za to iskustvo još i debelo platim umesto da, ko čovek, sednem, naručim pivo (*aut*) uz pljesak i Bog da me vidi? Zašto pristajemo da kupujemo, znate već šta, za bubrege?

Kad smo bili mali, najveći blam bio je izneti plastične klikere - ako nemate staklence ili mermerce, bolje da se ne pojavljujete na ulici. I niko nije žudeo da, kad poraste, vozi "trabant". A onda su došla moderna vremena. Prvo smo poverovali da su plastični satovi mnogo bolji od onih pozlaćenih koje smo dobijali za maturu i 25 godina staža, a nedugo zatim i plastični "trabant" postao je super auto jer ga je ista fabrika plastičnih satova redizajnirala u "smart". Jeste da će vas ta karoserija zaštititi taman koliko i da se vozite u čašama od jogurta, ali vas je barem koštalo ko svetog Petra kajgana. (Ne znam kako je nastao ovaj izraz, ali pomišljam da je čak i svetac naseo nekoj reklami.)

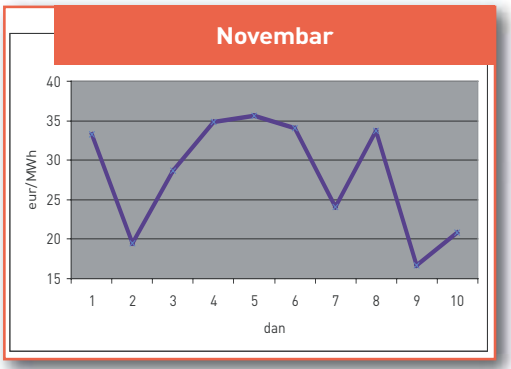
Kako je plastika postala tako visoko pozicionirana? Biće da nije samo zbog marketinga, jer ni najbolji marketing ne uspeva ukoliko nema oslonac u nekoj našoj potrebi. Pa koja nas to potreba tera da nosimo plastične haljine, teflonska odela, plastične kofere? I ne samo da nosimo plastiku koja je nezdrava za kožu nego je i ugrađujemo. Nadživeće nas sise. Silikon je već počeo da se sa grobalja uliva u podzemne vode, Holivud verovatno uveliko pije svoje zvezde.

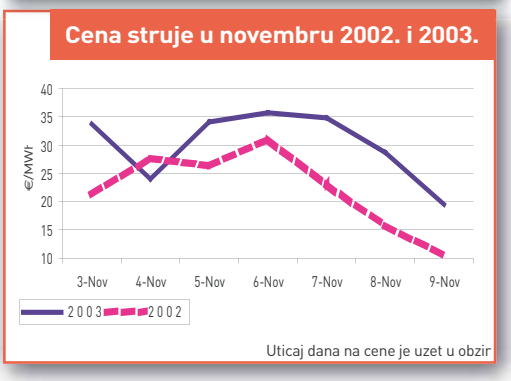
Možda tu negde, na groblju, leži i objašnjenje tolike popularnosti plastike. Jer, ona je materijalizacija čovekove težnje za većitim životom. Plastika prkosi osnovnim zakonitostima kosmosa. Ona prekida večni tok kruženja materije u prirodi. Ne truli, ne da se uništiti prirodnim procesima. Možete je samo reciklirati. Ona je kao i duša - besmrtna. Ali, za razliku od duše - opipljivo besmrtna, čime uliva nadu i u našu besmrtnost. Zato, za svaki slučaj, kupujemo posuđe koje traje sto godina. Planiramo da u teglama odgajamo rezervne slezine, bele i druge bubrege, za slučaj da nam zatrebaju. Zamrzavamo telo posle smrti za slučaj da je prevarimo.

strujomer

izvor: EFT Trading Floor

Električna energija je tokom prošle nedelje imala znatno nižu cenu u poređenju s prethodnim periodom. Razlog tome su vrlo topli dani s dosta kiše, tako da je bila znatno veća ponuda električne energije. Noćna energija je plaćana pojedinim danima oko sedam evra. Očekuje se isti trend u narednom periodu tj. sve dok ne dođe do zahlađenja, koje će neminovno povećati potrošnju, ali i cene el. energije. Trenutno niske cene ne očekuju se tokom decembra, jer se cene za decembarske isporuke održavaju na visokom nivou od ~39 eur/MWh. Očekuje se dodatan rast cena za isporuke početkom naredne godine. Tako je npr. za januar cena dodatno povećana poslednjih par dana sa 43,85 na 44,55 eur/MWh, dok je cena godišnjih ugovora pala sa 35,10 na 34,25 eur/MWh. Koliko je nepredvidljivo kretanje trgovine el. energijom pokazuje i to šo je cena za novembarske isporuke, krajem oktobra, dosegla vrednost od ~39 eur/MWh, dok prosek za period 1–10.11.2003. iznosi svega 28,14 eur/MWh. Raširena je mišljenje da su pritisak na cene vršili oni koji imaju već ugovorene isporuke za narednu godinu i žele da izbegnu situaciju od ovog leta kada su letnju struju kupovali skuplje nego zimsku. Na dijagramu je dato kretanje cena za prvih deset dana novembra.

€/MWh	3.11	4.11	5.11	6.11	7.11	8.11	9.11	januar
el. en.	33.73	24.08	34.04	35.66	34.8	28.7	19.5	44.55
gas[1]	27.85	29.32	30.18	31.75	1.72	–	–	33.45
ugalj[2]	22.69	22.98	22.95	23.06	23.01	–	–	–
mazut[3]	36.80	3744	36.38	37.99	38.00	–	–	38.95
mazut[4]	33.98	34.66	34.18	35.45	35.20	–	–	35.15
dizel[5]	54.31	55.46	54.35	55.59	57.70	-	-	56.968

Cena el.energije je data za kontinualne isporuke u toku dana (00-24 h). 1 – cene gasa u V.Britanjij, ostale cene su u zoni Amstedam-Roterdam-Antwerpen (ARA), 2 – (25.1 MJ/kg), 3 – mazut s 1% sumpora (41.4 MJ/kg), 4 – mazut s 3.5% sumpora (41.4 MJ/kg), 5 – dizel s 0.2% sumpora (43 MJ/kg), Pretpostavljeni stepen iskorišćenja u odgovrajućim elektranama je 55% za gas, 32% za mazut i dizel i 34% za ugalj.
Cene su formirane na osnovu cena na stovarištima za oktobar, izuzev za ugalj gde je rok isporuke 180 dana

NENAD STOJANOVIĆ

PREDSEDNIČKI FINIŠ

KAMPANJA RUKOVANJA: Dragoljub Mićunović i Tomislav Nikolić

Izbori, gospodo,

Parlamentarni izbori neminovnost, proceduralna zbrka izvesnost, glasačka volja misterija

U ovom listu u neko ružnije vreme pominjan je čuveni Somozin (Anastasio Somoza, Nikaragva, 1896-1956) paradoks: "OK, vi ste pobedili na izborima, ali ja sam pobedio u brojanju". Nekad je to pravilo označavalo izbornu krađu, a prošle jeseni iscrplo se u aranžiranju pravila. Ove godine bitka se vodi oko toga na kojim će se izborima "prelomiti kriza", na tekućim predsedničkim ili na dolazećim, parlamentarnim.

U finišu predsedničkih izbora primakao se trenutak odlučivanja o raspisivanju vanrednih parlamentarnih izbora. Posle najave Socijaldemokratske partije da će uskratiti poverenje vladi, ta odluka je bila verovatna i iz više izvora je najavljivana.

Ona bi mogla da predstavlja početak razmrsivanja jednog nepotrebno zamršenog klupka, ali svako ko pođe na taj put mora da ponese Arijadnin konac da se ne izgubi.

Ako bi Predsedništvo DOS-a u sredu uveče (12. novembar) odlučilo da se raspišu vanredni parlamentarni izbori, ono bi pre svega otvorilo put za izlazak iz političke blokade, a vladu bi spaslo od poniženja. Bilo je, međutim, nekoliko pravnih nedorečenosti, institucionalnih praznina i političkih okolnosti koje su mnoge hroničare dovodile u nedoumicu. Izbore bi trebalo da inicira vlada za čije obaranje postoje dve inicijative, obe uvrštene u dnevni red; o jednoj od njih, onoj radikalskoj, rasprava je počela.

To ne bi bilo prvi put da vlada pred padom inicira raspuštanje skupštine, kako bi izbegla poniženje. Slično je postupila vlada Nikole Šainovića 1993. koju su obarali radikali, a zbog toga što je policija pretukla jednu glumicu, Nađu Bulatović, inicijativu je počeo da podržava SPO. Slobodan Milošević je tada potpisao ukaz u crvenoj fascikli i rekao da Srbija zaslužuje bolji parlament. Posle su vladale tzv. vlade narodnog jedinstva, koje su vladale u jeku veoma dubokog političkog konflikta, a poslednja od njih je dovela do sloma tog režima 2000.

IZBEGAVANJE PONIŽENJA: Sadašnja vladajuća većina pokušala je da izbegne raspravu o poverenju. Kad nije uspela da skine s dnevnog reda inicijative za obaranje vlade, iskoristila je poslovničku mogućnost u okviru prava ministara da dobiju reč za promociju vlastitog izveštaja o hiljadu dana vlade. Ministrima je parirala Gordana Pop-Lazić, podnosilac radikalske inicijative, a opozicioni poslanici su manje-više ignorisali izlaganje ministara, dok su provladini aplaudirali i vikali "bravo, majstore!".

Jednog trenutka vlada je ponovo pokušala da iznudi prekid rasprave i zatražila je da se glasa o poverenju pošto je skupština saslušala izlaganje najuspešnijih ministara. Poslovnički to nikako ne može biti korektan postupak, a i vlada nije imala većinu za izglasavanje takve odluke. S obzirom na situaciju, ni opozicija nije uspevala da demonstrira da ima 126 poslanika za obaranje vlade, pošto su dva poslanika, radikal Toma Nikolić i Dragan Marković Palma, po kazni udaljeni iz parlamenta, a i u njenom interesu je bilo da se rasprava o vladi nastavi.

Radikali su hteli da se posle maratonskog ekspozea još malo izređaju na vladi. DSS se u toj raspravi držao uzdržano, čekajući da počne drugi čin rasprave da bi obrazložio svoje zamerke. Ova stranka se u izvesnoj meri distancirala od radikalske kritike vlade saopštavajući (Maršićanin) kako radikalska argumentacija da se sada živi gore nego pod bivšim režimom nije korektna. Ova stranka, naime, polazi od dijagnoze da se sada bolje živi nego u vreme Slobodana Miloševića, ali da je sve moglo biti mnogo uspešnije, a da je vlada kriva što to nije slučaj.

NATAŠA U RALJAMA: Pozivajući se na to da predsednička kampanja ulazi u finiš, očito u nameri da radikalima onemogući da preko skupštinske rasprave vode predsedničku kampanju, predsednica Skupštine je dala pauzu do okončavanja izbora.

DSS je u tom trenutku aktivirao svoju, opozicionu vladu u senci da bi počeo da saopštava svoje prigovore u periodu kada je skupštinska rasprava zbog finiša predsedničke kampanje prekinuta. Prvi govornik je bio profesor Danijel Cvjetićanin, koji je kritikovao vladin nacrt budžeta kao previše potrošački. Vlada je taj nacrt skicirala pokazujući, makar formalno, želju da ga progura kroz skupštinu. U slučaju neizglasavanja tog budžeta vlada bi bila prinuđena da podnese ostavku, a finansije bi funkcionisale na osnovu privremenog budžeta baziranog na

BETA

sutra

dosadašnjem odnosu prihoda i rashoda.

U toku rasprave o poverenju vladi oficijelna skupštinska većina pokušavala je da se ponaša prema oponentima kao komunisti posle rata prema grolovskoj opoziciji. Nataša Mićić, koja je je ponovo preuzela predsedavanje skupštinom posle okončanja rasprave o njenoj smeni i glasanja o tom predlogu, na primer zahvalila je ministru za industriju i privatizaciju Aleksandru Vlahoviću što je izložio šta je vlada radila "za razliku od onih koji su bili u hladu i mraku". U tom trenutku metastaze institucionalne krize, predsednik Skupštine koji obavlja dužnost predsednika Republike trebalo bi da deluje drugačije, da konsultuje sve aktere i pokuša da uspostavi makar najnačelniji dogovor o koracima za izlazak iz blokade. Ona je, međutim, očito bila gurnuta na mesto neke vladine predstraže, u gotovo specijalnu misiju. Braneći je, neki provladini poslanici su je navodili na to da bude bič za reakciju i podilazili joj nazivajući je Jovankom Orleankom. Bilo je tu malo holivudskog kiča: Nataša Mićić se spasava iz ralja zlih radikala krvavih očiju, zatim ponovo uzima bič i nastavlja kao krotiteljica zverinja. End.

Nije bilo vreme za takvu igru. Situacija se po vladajuće snage komplikovala osipanjem poslanika, krvarenjem u aferi Janjušević-Kolesar, urušavanjem tog nekontrolisanog neformalnog dela vlade, unutrašnjim sukobima, pretnjama i optužbama. Položaj vlade pogoršavao se i pozivom koji je Ustavni sud uputio vladi da obezbedi vraćanje poslaničkih mandata. Pošto s vladine strane nije pokazana volja da se ta sugestija posluša - nije, doduše, ni najjasnije kako bi ona to mogla izvesti - čule su se najave da će Ustavni sud na kraju sam sprovesti svoju odluku. Posle te odluke vlada verovatno ne bi imala većinu jer bi se bar tri poslanika više našla na opozicionoj strani.

KOMPLIKACIJE: Dakle, izbori su se pokazivali i kao neka vrsta neminovnosti. Taj kvazirevolucionarni aranžman, taj institucionalni nihilizam u kome vlada ta "opozicija na vlasti" naprosto je proizvodio proceduralnu konfuziju.

Ako bi vlada pred padom inicirala kod v.d. predsednice Skupštine, koja je pred glasanjem o poverenju, da u svojstvu v.d. predsednika Republike van rokova u kojima Ustav to čini dopustivim, odluči o raspuštanju skupštine, da li bi to značilo da bi ona tu inicijativu mogla da "stavi u fioku" do okončanja predsedničkih izbora? Kako stvari stoje, mogla bi. Time bi produžila svoj neustavno produžen v.d. predsednički mandat. Ako bi predsednički izbori uspeli, to produženje bi trajalo samo do sredine naredne nedelje, čini se 96 sati po okončanju izbora, kada bi novi predsednik mogao da stupi na dužnost. Po stupanju na dužnost, novoizabrani predsednik mogao bi da aktivira vladino mišljenje i da raspusti skupštinu. Profesor Mićunović na jednoj od završnih konvencija, onoj u Spensu u Novom Sadu, najavljuje nameru da on bude taj ko će raspisati izbore: "Prva stvar, kada budem izabran ujutro, biće da pozovem na doručak sve lidere i da kažem: izbori, gospodo, sutra..." Raspisivanje izbora obećavaju i ostali kandidati, najglasnije Nikolić i Ilić.

Ako predsednički izbori 16. novembra ne daju relevantan rezultat, produženje sadašnjeg predsedničkog v.d. stanja teklo bi do sledećeg ciklusa predsedničkih izbora koji, ako se posluša jedna od presuda Ustavnog suda, ne bi mogli da se odlažu još godinu dana, već bi se morali organizovati u roku od dva meseca. Pretpostavka je da bi predsednica Skupštine u tom slučaju raspisala i parlamentarne izbore, koji bi morali da se održe u roku od dva meseca. Na osnovu pretpostavke da od raspisivanja do održavanja parlamentarnih izbora ne treba da prođe manje od 45 dana uzgred se igrala i neka psihološka igra oko toga da li će se izbori održati krajem 2003. ili početkom 2004. Kao, ako se održe ove godine onda su vanredni, a ako se održe iduće to su izbori u izbornoj godini, zapravo, oni i nisu vanredni. Teško da je to toliko važno da bi bilo predmet dužeg sporenja. Mandat vlade očigledno je pred skraćenjem i za nju je bolje da izađe u arenu dok se odnos snaga nije pogoršao i dok Dinkić, koji deluje kao neki razarač, ne dobije još jednu rundu protiv nje. U javnosti vlada ima malu direktnu podršku - reda veličine petine biračkog tela - broj njenih protivnika je dva i po puta veći i ona se može držati još za kolebljivu neodlučnost. U istraživanju CPA vidi se da vladu sada podržava samo 18 odsto ispitanika, na drugoj strani 20 odsto ispitanika smatra da vlada treba da podnese ostavku, dok 28 odsto kaže da vladi treba izglasati nepovere-

A. ANDIĆ

TVRDI DANI: Dušan Mihajlović

1000

Dok G17 plus proizvodi "afere" i proziva ministra policije Dušana Mihajlovića, ministar radi i pokazuje rezultate. U toku je javno prikazivanje izveštaja o radu Ministarstva koje se sprovodi po dubini i širini Srbije. Akcija se izvodi pod nazivom "Hiljadu tvrdih dana", jer su dani od kada je Mihajlović na čelu Ministarstva za policiju bili tvrdi (objašnjenje ministra). Tako posle Beograda i Niša na red došlo Valjevo. Sala Muzičke škole, u kojoj tek što beše održan koncert Jovana Kolundžije, opet beše načisto spremna. Na svakom sedištu kesa s materijalom o "Hiljadu tvrdih dana", plus olovka, naravno u plavoj boji, na kojoj je pisalo "Valjevska policija", i još, pa pisalo, "Hiljadu tvrdih dana". Policija napolju, policija unutra, bili bismo tendeciozni ako ne bismo rekli da beše i "civila": sve sama vlast, sve sama funkcija, pretežno iz sopstvenih redova, plus oni iz vojske i policije. Red je da pomenemo jednog iz nevladinih organizacija, množina, te jednog iz jednog od sindikata, obojica iz "sopstvenih" redova. Ali, da pređemo na stvar, uđe ministar Mihajlović, zamenik mu i general Sreten Lukić, general Simić, sve to u civilu. Sedoše. Ustade načelnik Sekretarijata u Valjevu, iz "sopstvenih" redova, odmah pukovnik Mića Janković, stade na koncertni podijum i s posebnim zadovoljstvom pozdravi potpredsednika Vlade i ministra policije Dušana. Pozdravi i ostale, i "nevladine organizacije". Izađe ministar, objavi da je zadatak da se prisutni upoznaju sa izvodima iz obimnog izveštaja o "ovih 1000 dana koji su za policiju bili tvrdi". Pređe na realizaciju, iščita ono što se projektovalo na zidu, temeljno, uz pomoć laserske olovke, koja je, pogađate, pokazivala brojke i podvlačila reči. Dakle, nasleđe, resursi, rezultati, Sablja, vizija, hvala na pažnji. Onda se objavio i načelnik Valjevskog sekretarijata Janković, i on imao brojke i grafikone, pa i laserski olovku. Istakao da se ovdašnja policija ističe po nadgradnji, po kulturno-obrazovnim aktivnostima prvi u Srbiji, imaju hor, novine, izdavačku delatnost, imaju policajce na biciklima, ronioce, učestvuju na relijima... Prate i kako ih mediji prate, skoro hiljadu tekstova i reportaža, sve klasifikuju, prilozi uglavnom afirmativni i neutralni, ali ima tendecioznih i ekstremno negativnih. Ko ima da pita, nema niko da pita. Kraj. Mali koktel, i general Sreten se pri'vatio, ljudima od poverenja poverava kako mu je, nije mu lako. Za to vreme ministar se spremno izjavljuje novinarima, na svako pitanje ima svoj odgovor, premijer nije naivan da veruje podmetačinama "Male štetočine", ni Zapad "nije glup" da bi stao iza "Štetočine", znaju se rezultati ministra policije, ko je Mihajlović.

D. T.

nje. Ne zna šta da kaže 34 odsto ispitanika.

Smena vlade imala bi za posledicu poboljšanje situacije, smatra 32 odsto ispitanika, da će sve ostati isto smatra njih 27 odsto, a samo osam odsto boji se da će to dovesti do pogoršanja. "Ne zna" 33 odsto ispitanika.

ZAKLETVA: Ako bi Nataša Mićić raspustila skupštinu pre održavanja predsedničkih izbora, postavlja se pitanje pred kim bi eventualni novoizabrani predsednik položio zakletvu i započeo mandat. Neki pravnici kažu da bi po analogiji s vanrednim stanjem novoizabrani predsednik položio zakletvu pred osobom koja obavlja dužnost predsednika Republike, radilo se o ustavno utemeljenoj dužnosti ili o uzurpaciji, svejedno. Po nekoj logici, možda bi to trebalo da se učini u prisustvu predsednika Ustavnog suda.

Ako bi skupština bila raspuštena, a predsednički izbori ne uspeju, poklopili bi se vanredni parlametarni i naredni predsednički izbori najdalje za dva meseca, dakle sredinom januara, na Krstovdan, usred zime kad im vreme nije, a primopredaja dužnosti bila bi slična.

CENZUS: Još jedna dilema je visila u vazduhu. Po kom zakonu bi bili održani vanredni parlamentarni izbori? U skupštinskoj proceduri nalazi se predlog izmena zakona o izboru narodnih poslanika koji je podnela Socijaldemokratska partija. U njemu je predviđeno brisanje članova o tome da stranke raspolažu mandatima koje je osporio Ustavni sud, snižava se izborni cenzus i umesto D'Ontovog sistema obračunavanja, prelazi se na jednostavniji sistem najvećeg ostatka. Taj računski model je važan pri dodeljivanju poslednjeg mandata. Bilo je dosta rasprava o tome kako da se reši pravo raspolaganja mandatima i nije sigurno da o tome ima saglasnosti. Nije sigurno ni to da li je Demokratska stranka spremna da podrži pretenzije malih stranaka da lako uđu u parlament s obzirom na to da je iz vlade ponavljano kako se više neće trpeti ucene malih stranaka. Pitanje je da li je to presudan uslov. U dosadašnjoj parlamentarnoj praksi, manje pa i srednje velike stranke uglavnom su dobijale mandate preko koalicija, a ne prelaskom cenzusa. U slučaju da se odluka o raspuštanju skupštine donese po okončanju predsedničkih izbora, teoretski postoje šanse da Skupština održi vanredno zasedanje na kome bi izmenila izborni zakon. Pitanje je da li se brzo može postići saglasnost o tome.

ODMAH ILI SAD: Dve su škole mišljenja vladale protekle nedelje. Jedna (Zoran Lutovac, Pres klub, 10. novembar) govorila je da bi raspisivanje vanrednih parlamentarnih izbora pre okončanja predsedničkih verovatno pojačalo tenziju oko izbora za predsednika, pojačalo bi utisak o institutucionalnoj krizi i značaj predsedničke funkcije, a šanse da se poveća odziv birača bile bi veće. Dragoljub Mićunović, kandidat DOS-a koji obećava raspisivanje vanrednih parlamentarnih izbora, tako bi počeo da ispunjava obećanja i pre izbora.

Lutovac procenjuje da bi u slučaju raspisivanja parlamentarnih izbora pre završetka predsedničkih G17 plus i DSS - koji više ignorišu nego što bojkotuju izbore tražeći raspisivanje vanrednih parlamentarnih izbora - u nedelju 16. novembra ostali bez teme. Po nalazima IDN-a deo biračkog tela ove dve stranke voljan je da izađe na izbore - oko 31 odsto birača DSS-a i 38 odsto onih koji podržavaju G17 plus.

Druga škola mišljenja (Mirjana Vasović, promocija rezultata istraživanja Centra za proučavanje alternativa, CPA, 10. novembar) smatra da bi raspisivanje vanrednih parlamentarnih izbora verovatno demotivisalo birače da izađu na predsedničke. Jer, birači bi čekali da vide kakav će novi raspored snaga biti uspostavljen na predsedničkim izborima. U našem javnom mnjenju, uprkos mozaiku mnogobrojnih stranaka, na neki način vlada logika karakteristična za većinski sistem, logika koja kaže da pobednik nosi sve. Kad je 2000. Koštunica pobedio Slobodana Miloševića na predsedničkim izborima, socijalisti koji su u tom krugu u saradnji s crnogorskim SNP-om pobedili na saveznim parlamentarnim izborima, pukli su kao mehur od sapunice, a oko milion birača je otišlo u apstinenciju i nisu se do sada vraćali.

Istraživanje CPA pokazuje da velika većina, čak 63 odsto građana, u trenutku anketiranja (24. do 26. oktobra) još nije bila opredeljena da li će uopšte izaći na izbore niti je znala za koga bi glasala.

Istraživači CPA zaključuju da bi na izbore moglo da izađe samo oko 40 odsto građana, a da bi u okviru tog nedovoljnog izlaska Mićunović pobedio Nikolića sa 21:9 odsto biračkog tela. Mada opominju da iskustvo istraživača s prethodnih izbora kazuje da bi broj radikalskih birača mogao biti znatno (možda i dvostruko) veći od onoga što pokazuju istraživanja. Velimira Ili-

ČITANJE BIRAČA: Srbobran Branković...

IMRE SABO

PROGNOZE

Konkurs za birače

Najoptimističnija prognoza u prvoj polovini nedelje glasila je: izbori će biti na granici uspešnosti

Ako je verovati većini istraživanja javnog mnjenja, vladajuća koalicija se izgleda ipak negde preračunala kada je raspisivala ovogodišnje predsedničke izbore. Sudeći po poslednjim anketama, DOS jeste izabrao kandidata koji će osvojiti najviše glasova, koji u ovom trenutku, prema nekim procenama, ima veći procenat pozitivnih ocena birača nego dugo neprikosnoveni Vojislav Koštunica. Protiv DOS-ovog kandidata niko ozbiljan ništa ozbiljno nije mogao da kaže, ali on, uprkos svemu tome, ima male šanse da dočeka Novu godinu u zgradi na Andrićevom vencu. Osim ako ga Nataša Mićić ne pozove na prijem.

Možda će se između utorka, kada je nastajao ovaj tekst, i nedelje, kada bi masovno bezvoljni građani trebalo da ispolje svoju biračku volju, desiti nešto što će ozbiljno promeniti njihovo raspoloženje kakvo su zatekli anketari. Možda će, uz podršku SAD, kampanja nevladinih organizacija, kojom se građani (usred filma) putem raznih TV kanala pozivaju da izađu na izbore, doprineti "prebacivanju" famoznog cenzusa za uspeh prvog izbornog kruga (pedeset odsto plus jedan od upisanog broja birača). A možda će i očekivano raspisivanje parlamentarnih izbora potvrditi procenu Marka Blagojevića, člana Upravnog odbora CeSida, i Zorana Lutovca iz Instituta društvenih nauka (IDN) i povećati odziv birača - osim ako ne potvrdi procenu Mirjane Vasović iz Centra za proučavanje alternativa (CPA) i dodatno ne umanji interesovanje građana za novembarsku nedeljnu šetnju do biračkog mesta.

NA GRANICI: U već pomenuti utorak, međutim, najoptimističnije tumačenje rezultata anketa bilo je ono o "odzivu na granici uspeha", a poticalo je od Zorana Lutovca i nalaza IDN da se 46 odsto birača opredelilo za nekog od kandidata, dok je 17 odsto, u periodu od 30. oktobra do 2. novembra, reklo da će izaći na izbore, ali su neodlučni za koga će glasati. CPA je iz nekonzistentnih odgovora na različita pitanja iz ankete sprovedene između 24. i 26. oktobra izvukao zaključak o odzivu od oko 40 odsto, dok je Medijum Galup, propitujući građane između 28. oktobra i 3. novembra, procenio da je siguran izlazak 36 odsto građana. A u Strateškom marketingu (SMMRI) upravo su u kompjuter unosili odgovore građana iz najnovije ankete i spremali se za računicu koja bi trebalo da pokaže da li je, od prethodne ankete iz polovine oktobra, mišljenje promenilo oko 700.000 građana, koliko ih je, u tom trenutku, nedostajalo za prognozu o uspehu izbora. Agencija Ipres, opet, izašla je sa procenom da će na izborima sigurno učestvovati 37,49 odsto građana, ostavljajući kandidatima da se nadaju da će se većina od onih 21,17 odsto još neodlučnih ipak odlučiti da glasa, a ne da poveća grupu od 39,32 odsto apstinenata, koliko ih je ta agencija zabeležila u nedelji od 2. do 7. novembra.

APATIJA...: Istraživači se slažu da će, na Međunarodni dan tolerancije (16. novembar), najviše glasova osvojiti upravo kandidat koji je po toj oso-

ća istraživači CPA vide na nivou od 4,1 odsto, a ostale samo u simboličnim naznakama. To znači da bi Mićunović mogao imati oko 1.350.000, Nikolić oko 550.000 birača, a Ilić oko 250.000, te da bi zbir mogao biti znatno ispod 3.250.000 koliko je potrebno da izbori uspeju. To je i ispod potencijalnog dometa kandidata.

Istraživanje CPA ukazuje na to da je kampanja možda lansirala Mićunovića na vrh rangliste. Zbir onih glasača koji mu daju veoma povoljne i uglavnom povoljne ocene iznosi 51 odsto, kod Koštunice taj zbir je 49 odsto, kod Labusa 47, kod Dinkića 42, kod Tadića 42, kod Čovića 39, kod Živkovića 32, dok je kod Tome Nikolića taj zbir samo 21, a kod Čede Jovanovića 20 odsto.

NE MORA DA ZNAČI: Očigledno je da je istraživačima teško da dođu do čvrste dijagnoze, pre svega zato što ima mnogo nekonzistentnosti u odgovorima ispitanika. Na direktno pitanje: "Da li ćete vi lično 16. novembra izaći na izbore za predsednika Republike?", 52 odsto ispitanika u anketi CPA odgovara potvrdno, 16 odrično, a 32 odsto izbegava odgovor. Kad se, međutim, ispitanici stave u poziciju da nabrajaju razloge za eventualnu izbornu apstinenciju, pokazuje se da bi na predsedničke izbore izašlo 43 odsto, a da 57 odsto ispitanika navodi razloge za neizlazak. Kad se traži da kažu za koga će glasati, ispada da velika većina ne izlazi ili ne zna za koga će se odlučiti.

Delimično objavljeni podaci istraživanja Centra za politikološka istraživanja i javno mnjenje Instituta društvenih nauka, kojima očito raspolaže izborni štab Dragoljuba Mićunovića, ukazuju pak na veće šanse za uspeh izbora. Zoran Lutovac iz fondacije "Fridrih Ebert", čije je radno mesto Institut društvenih nauka i koji je uključen u izborni štab profesora Mićunovića, izjavio je za Radio B92 da se u anketi CPIJM IDN-a, na uzorku od 1600 ljudi, desetak dana pred izbore (od 30. oktobra do 2. novembra), 46 odsto birača opredelilo za nekog od predsedničkih kandidata, dok je 17 odsto reklo da će izaći na izbore, ali su neodlučni za koga će glasati, te da se na osnovu toga teško može prognozirati da li će odziv na izborima biti preko 50 odsto. Niko ne može decidno da tvrdi ni da će ti izbori uspeti ni da će biti neuspešni. Lutovac smatra da kampanja ipak može da ubedi onih 3–10 odsto birača koji se u poslednjem trenutku odlučuju da su predsednički izbori važni i da izađu na izbore.

Očito je da je biračko telo u konfuznom previranju. Šaljivo govoreći, tome doprinosi i činjenica da vladajuća garnitura ima u svom nazivu reč "opozicija". Ko je na vlasti? Lista "Demokratska opozicija Srbije Vojislav Koštunica". Koštunica i DSS su poodavno u opoziciji, a kao opoziciona partija imaju vladu u senci. Vlada se zove "opozicija", a opozicija se legitimiše preko vlade u senci. To "važno je zvati se Ernest" zamešateljstvo provlačilo se kao problem i tokom izborne kampanje, jer su neki zamerali što je kandidatura profesora Mićunovića overena pečatom nekadašnje koalicije u čijem je nazivu i ime Vojislava Koštunice, koji sada osporava DOS i ignoriše izbore.

Mirjana Vasović, analizirajući nalaze CPA, konstatuje da su se birači našli u komplikovanoj situaciji jer se na izborima ne opredeljuju samo za reformu ili protiv nje, već i za to koji je koncept demokratskih reformi pravi, onaj koji zastupaju zagovornici izlaska na izbore (aktuelna vlast) ili onaj koji zastupaju protivnici izlaska na izbore (opozicione stranke).

POZIV: Očigledno je bio potreban neki jak završni potez. (Demonstracija tog ispunjavanja obećanja videla se u utorak 11. novembra, kada je na sugestiju predsedničkog kandidata Mićunovića vlada intervenisala iz robnih rezervi radi sprečavanja rasta cene hleba, što mora odgovarati gradskim gubitnicima reforme. Pitanje je koliko će drugi deo te odluke poništiti prvi – intervencija je izgleda povezana s uvozom pšenice, što bi moglo da naljuti seljake.) Dragoljub Mićunović je Miroljubu Labusu i Vojislavu Koštunici uputio pismo u kojem upozorava na ozbiljnost situacije u Srbiji i traži od njih da ohrabre svoje pristalice da izađu na izbore. Pitanje je šta će ovi odgovoriti, a šta stvarno učiniti. Do sada ove dve stranke nisu ni na koji način ometale predsedničku kampanju. One su samo pojačavale zahteve za vanredne parlamentarne izbore. U Demokratskoj stranci Srbije ističu da odlukom SDP-a da uskrati podršku vladi, prevremeni izbori postaju neminovni, pa i oni pozivaju Živkovića da raspusti parlament i raspiše izbore. G17 plus u finišu poziva premijera Zorana Živkovića da hitno predloži raspuštanje republičke skupštine i zatraži raspisivanje vanrednih parlamentarnih izbora za 28. decembar.

Kad dve strane nešto traže, da li to znači da se mogu negde i naći.

Bilo kako bilo, DSS i G17 plus verovatno nemaju više prostora za igru na bojkot, pogotobini poznat – tako, recimo, Medijum Galup procenjuje da će kandidat DOS-a Dragoljub Mićunović dobiti 47 odsto od broja izašlih birača, dok će na drugom mestu biti kandidat Srpske radikalne stranke Tomislav Nikolić, sa 39 odsto od broja izašlih birača. Kandidati SNS-a i NS-a Dragan Tomić i Velimir Ilić dobili bi, prema toj prognozi, po četiri odsto od broja izašlih birača. CPA je izneo podatke koji se odnose na procenat od ukupnog broja upisanih birača, pa bi, prema toj prognozi, za Mićunovića glasalo 21, a za Nikolića 9 odsto biračkog tela (Mirjana Vasović je, ipak, upozorila da simpatizeri SRS-a obično ne vole da otkriju anketarima taj stav, zbog čega kadnidati te stranke na izborima redovno bolje prolaze nego u anketama). CPA ima i dodatnu dobru vest za Mićunovića: on je političar o kome u ovom trenutku najveći broj građana ima dobro mišljenje (51 odsto), dok je na drugom mestu Koštunica sa 49 odsto, pri čemu Mićunović ima i manje negativnih ocena od Koštunice.

GORANKA MATIĆ

... i Srđan Bogosavljević

Dugogodišnji istraživači raspoloženja građanstva najviše se razlikuju u proceni uzroka zbog kojih bi se moglo desiti da predsednički izbori po treći put budu promašena investicija. Tako, Srbobran Branković iz Medijuma smatra da je glavni razlog za odluku velikog broja građana da ne izađu na izbore – apsolutna apatija, koja nema neposredne veze sa događajem od 16. novembra. Branković na drugo mesto po značaju stavlja procenu birača da predsednički izbori "ne bi ništa rešili čak ni kada bi, kojim slučajem, uspeli", dok "u dubokoj pozadini" kao razlog za takvu odluku vidi činjenicu da stranke koje dotični građani podržavaju ne učestvuju na izborima (u prilog tom stavu mogla bi da ide i tvrdnja Zorana Lutovca, prema kojoj je u istraživanju IDN 31 odsto birača DSS-a i 38 odsto onih koji podržavaju G17 plus reklo da će, uprkos stavu te dve stranke prema predsedničkim izborima, u nedelju izaći na biralište). S druge strane, direktor Medijuma veruje da će oni koji na izbore izađu to učiniti pre svega da bi podržali svoju političku opciju (DOS i SRS), dok će se priličan broj ljudi rukovoditi i osećanjem građanske dužnosti.

PARTIJSKA POLITIKA: Srđan Bogosavljević (SMMRI) vidi tri "vrste" razloga za apstinenciju – pored standardne nezainteresovanosti za izbore kod jednog dela biračkog dela, tu je i sve veća apatija, ali i partijska politika. Međutim, on kaže da je teško napraviti redosled tih razloga po značaju. On ukazuje i na zbunjenost velikog broja građana koji čekaju poslednji trenutak da odluče o svom ponašanju u nedelju. Ta njihova odluka prouzrokovana je promenom ponašanja velikih partija – s jedne strane su DSS i G17 plus koje su, donedavno, bile izrazito za izbore, dok je, s druge strane, DS iznenada došao do stava o velikom značaju izbora za političko zdravlje. SRS, međutim, nije menjao poruku o značaju izbora koju šalje svojim, ionako izrazito disciplinovanim biračima.

Agencija Ipres od svojih ispitanika koji su se odlučili za izbornu apstinenciju dobila je ovakvo obrazloženje: 39,39 odsto odlučilo se za odgovor "nijedan kadnidat nije po mojoj volji"; 28,21 odsto smatra da predsednički izbori ne rešavaju ništa i zalaže se za raspisivanje parlamentarnih; 13,52 odsto veruje da su izbori raspisani samo zbog kupovine vremena za DOS; 13,29 odsto reklo je da tradicionalno ne učestvuje na izborima, dok odgovor nije umelo da definiše 5,59 odsto ispitanika.

VERA DIDANOVIĆ

Biografije kandidata

Dragoljub Mićunović

Rođen je 14. jula 1930. godine u selu Merdare u Toplici, na jugu Srbije. Doktorirao je na Filozofskom fakultetu u Beogradu.
Jedan je od osnivača Demokratske stranke 1989. a na osnivačkoj skupštini 1990. izabran je za predsednika Demokratske stranke. Nakon sukoba koji je izbio 1994. godine, između dve struje u Demokratskoj stranci, podnosi ostavku. Posle razlaza sa Demokratskom strankom, 1996. osniva stranku Demokratski centar, čiji je i sada predsednik. Na prvim višestranačkim izborima 1990. izabran je za narodnog poslanika u Skupštini Srbije, a u Skupštini Srbije za poslanika u Veću republika Skupštine Jugoslavije. Na saveznim izborima 1992. izabran je za poslanika u Veću građana Skupštine SRJ, 1996. ponovo je izabran za saveznog poslanika.
Na saveznim izborima 2000. izabran je na listi koalicije DOS za saveznog poslanika u Veću građana Savezne skupštine. U oktobru 2000. izabran je za predsednika Veća građana savezne skupštine, a u martu 2003. za predsednika Skupštine Srbije i Crne Gore. Oženjen i ima ćerku.

Tomislav Nikolić

Rođen je na Sretenje 1952. godine u Kragujevcu. Po zanimanju je građevinski tehničar. Uspostavljanjem višestranačkog sistema u Srbiji postaje funkcioner Narodne radikalne stranke, a odmah zatim, na njegovu inicijativu, dolazi do ujedinjavanja većeg broja opštinskih odbora narodnih radikala i Srpskog četničkog pokreta u Srpsku radikalnu stranku. Od januara 1991. godine, član je Srpske radikalne stranke, u kojoj je najpre izabran za njenog potpredsednika, a na tri poslednja Kongresa srpskih radikala, tajnim glasanjem biran je za zamenika predsednika. Sada je šef poslaničkog kluba SRS-a u

Skupštini Srbije. Poslanik je u Skupštini Srbije od 1992. U martu 1998. godine bio je potpredsednik Vlade Srbije, a krajem 1999. i potpredsednik savezne vlade. Bio je kandidat radikala za predsednika Jugoslavije na izborima 2000. i osvojio je treće mesto iza Koštunice i Miloševića. Oženjen, ima dva sina.

Velimir Ilić

Rođen je 28. maja 1951. godine u Čačku. Diplomirao je na Tehnološkom fakultetu i po drugi put je na funkciji gradonačelnika Čačka. Radio je kratko u preduzeću Graditelj u Gornjem Milanovcu, nakon čega otpočinje privatni biznis. U politici je od 1990. Osnovao je SPO u Čačku, kada je postao i narodni poslanik u srpskom parlamentu. Kao kandidat SPO-a u Čačku pobedio je SPS na lokalnim izborima 1996. i postao gradonačelnik. Posle isključenja iz SPO-a, u proleće 1998. osniva stranku Nova Srbija sa kojom postaje deo Saveza za promene i DOS-a.
Na septembarskim izborima 2000. izabran je za poslanika u Veću građana savezne skupštine i za gradonačelnika Čačka.
Oženjen, otac petoro dece.

Marijan Rističević

Rođen je 1. marta 1958. godine u Novim Karlovcima i po profesiji je zemljoradnik.

Završio je Višu školu organizacije rada. Od 1979. do 1985. radio je u Industriji motora i traktora, a od 1985. bavi se zemljoradnjom na svom i očevom imanju.
Od 1990. godine sekretar je Narodne stranke, a od 1996. sekretar Koalicije Vojvodina. Za narodnog poslanika u skupštini Srbije izabran je 2000. godine na listi DOS-a. Tokom 2000. privođen je dva puta kao aktivista Otpora. Od 2002. godine je predsednik Narodne seljačke stranke.
Oženjen, nema decu.

Radoslav Avlijaš

Rođen je 7. marta 1952. u Sarajevu gde je završio osnovnu i srednju školu. Tehnološki fakultet završio je u

Zagrebu a Fakultet organizacionih nauka u Beogradu, na kojem je magistrirao na temu " Upravljanje rizikom na projektu". Radio je na raznim projektima u firmi Energoinvest iz Sarajeva. Predsednik je Upravnog odbora preduzeća Beteko u Beogradu. Stručni je saradnik na Fakultetu organizacionih nauka u Beogradu i član Međunarodne asocijacije za upravljanje projektima i generalni sekretar Asocijacije za upravljanje i projektovanje Srbije i Crne Gore.
Predsednik je Demokratske stranke "Otadžbina" od njenog osnivanja, a politikom se bavi od avgusta 2002.
Oženjen, dvoje dece.

Dragan S. Tomić

Rođen je 23. avgusta 1958. godine u Šapcu. Završio je Pravni fakultet.

Oženjen, ima dva sina. Radnu karijeru započeo je u Opštinskom sudu u Šapcu, a bio je i direktor Uprave javnih prihoda Šabac.
Bio je član SPS-a od 1990, sada je generalni sekretar Socijalističke narodne stranke. Za narodnog poslanika izabran je na decembarskim izborima 2000. godine. Zamenik je predsednika Poslaničke grupe SNS-a u Narodnoj skupštini Republike Srbije.

Dokumentacioni centar "VREME"

vu ako su parlamentarni izbori raspisani. Bojkot kao metod u našem političkom životu pokazao se kao veoma rizičan, prvo zato što srpski glasač ne razume najbolje kad ga pozivaju da ostane kod kuće gde bi možda u inat ostao. Neki istraživači kažu da bar tri odsto glasača izlazi na biralište baš zato što im neko kaže da ne izađu. Dva neuspela bojkota izbora (u leto 1992. i u jesen 1997) stvaranjem vakuuma znatno su pomogla usponu Vojislava Šešelja i srpskih radikala, kao i izbornim krađama. Prošlogodišnji tihi bojkot predsedničkih izbora, koji je imao za cilj imobilizaciju Koštunice, samo je produbio institucionalnu krizu u Srbiji i doprineo da stanje ove jeseni u Srbiji izgleda mnogo gore nego prošle.

Mirjana Vasović, u komentaru istraživanja CPA, konstatuje da je nekonzistentnost odgovora koje daju građani verovatno posledica činjenice da se neizlazak na izbore često smatra nečim što je moralno neopravdano, ili što se u ovom trenutku doživljava kao pokazatelj političkog stava koji ispitanik ne želi javno da ispolji. Analizirajući kako glasač doživljava "dobit" od glasanja, ona ubraja ne samo očekivanje pojedinačne dobiti i ispunjavanje očekivanja koje od glasača očekuje njegova referentna grupa (svi drugi koji će oko njega glasati; ne samo izražavanje uverenja da se i on nešto pita, već se tu može ukalkulisati i pojedinačno zadovoljstvo time što je glasač izbegao osećanje krivice zbog neispunjene "građanske dužnosti").

Opozicione stranke demokratske opcije na putu su da dobiju što su tražile - vanredne parlamentarne izbore. One su svojim bojkotom verovatno ugrozile predsedničke izbore, ali su možda i same platile veliku cenu za to. CPA, na primer, na pitanje: "Ako bi se izbori za republičku skupštinu održali ovih dana, za koga biste glasali?", dobija sledeći rezultat: 65 odsto ne zna da li će izaći i ne zna za koga da glasa; 8 odsto bi glasalo za Demokratsku stranku; 7 odsto dalo bi glas radikalima, 6 odsto Demokratskoj stranci Srbije; 5 odsto partiji G17 plus, 2 odsto Socijalističkoj partiji Srbije 2; ostalim strankama 7 odsto.

Pre godinu dana, u julu 2002, slika je bila sasvim drugačija: apstinenata 55 odsto, DS 14, DSS 12, SRS 3; SPS 4; ostali 11 odsto. Ako je ta indikacija tačna, i pored toga što ostavlja neosvetljene čak dve trećine biračkog tela, ona pokazuje da su radikali ušli u prazan prostor i kotirali se na drugo mesto! Naravno, to je još daleko od izborne prognoze jer se još ne zna ko će s kim na izbore. Po nekim najavama, DSS i G17 plus išli bi sami, DS bi bio u nekoj manjoj koaliciji, možda sa DC-om i GSS-om, a na sceni se kao izborni igrač pojavljuje i Otpor, koji prerasta u stranku i u očekivanju skorih izbora formira izborni štab. ■

MILAN MILOŠEVIĆ

POLITIČKI FOLKLOR

Lutke na gotovs

Lutkarski aktivizam, odnosno korišćenje lutaka na političkim protestima, postalo je svetski hit posle demonstracija u Sijetlu 1999. Zemlja Srbija, poslovično mimo sveta, u čitavu priču unela je zanimljiv obrt: umesto revolucionara, pobunjenog naroda ili maštovitih antiglobalista, lutke su na ulicu izneli političari

VESNA ANDIĆ

U TRENDU: Akcija podmlatka G-17 Plus (Dušan Mihajlović, Marija Rašeta-Vukosavljević i Čedomir Jovanović)

Za razliku od još neizvesnih rezultata prepucavanja na liniji G17 plus - Liberali Srbije, propagandna bitka između ove dve stranke dobila je u subotu 8. novembra 2003. sasvim sigurnog pobednika. Naime, dok je u borbi portparolki, borbi lidera i borbi optužbi i kontraoptužbi još moguće svašta, istovremeni performansi podmladaka sukobljenih stranaka održani na beogradskom Trgu Republike još jednom su potvrdili da G17 plus uspešno prati svetske trendove, a da je liberalima bolje da se okanu svega što prevazilazi stare dobre konferencije za novinare. Naime, dok su liberali građanima delili lažne novčanice s likom Mlađana Dinkića, podmladak G17 plus je na Trgu postavio lutke s likovima Dušana Mihajlovića, Marije Rašete-Vukosavljević i Čede Jovanovića koje su na glavama imale rupe namenjene ubacivanju novčića. Iako su poruke obeju strana bile jasne, poklapanje tajminga malčice neukusno, a performansi (kompletno uzevši) potpuno nepotrebni, u korist stranke G17 plus ide jedna vrlo konkretna činjenica: lažne novčanice s likom ovog ili onog političara prodaju se u svakoj prodavnici kičerajskih suvenira na svetu, dok je iznošenje "politički angažovanih" lutaka na ulicu stvar kojom se trenutno bave teatrolozi, antropolozi, sociolozi i o kojoj opširno pišu svi ozbiljniji svetski mediji.

KRALJEVI I LUDE: Ako je verovati stručnjacima, svojevrsni pokretači lutkarskog aktivizma ("puppetry activism") bili su još stari Grci koji su pred svaki pozorišni festival ulicama nosili falusoidne simbole; običaj je nastavljen tokom srednjovekovnih karnevala, da bi tek u XVII veku počeo zapravo da liči na današnju modu. Zbog ubrzane modernizacije proizvodnje i sveopšte ekonomske krize, radnički protesti u Engleskoj postali su u to doba svakodnevna stvar - kako je britanska kruna strahovala od širenja revolucionarne propagande i početka građanskog rata, 1643. godine zabranjen je i rad pozorišta, što je bio događaj presudan za aktivističko lutkarstvo. Naime, upravo zahvaljujući nezaposlenim glumcima i lutkarima, sastavni deo svih tadašnjih protesta postala je lutka Panč (udarac): neotesana, neuredna, kukastog nosa, lutka je, navode istoričari, "bila simbol nižih klasa, ali i nekoga ko bi, bez bojazni od bilo kakvih posledica, mogao da se suprotstavi

Srpska avangarda

Analizirajući lutkarski politički bum i datirajući njegov početak na demonstracije u Sijetlu 1. decembra 1999, strani analitičari obično ne pominju nešto što bi Srbiju definitivno svrstalo u zemlju lutkarske avangarde. Naime, na početku zimskih protesta 1996-97, kolonu demonstranata predvodio je džip na kojem je bila postavljena lutka Slobodana Miloševića u zatvorskom odelu sa okovima oko ruku i nogu. Sve do 5. decembra, lutku je držao aktivista Srpskog pokreta obnove Dejan Bulatović. Tog dana, međutim, Bulatović je uhapšen, a zvanično obrazloženje glasilo je da je zaustavljao saobraćaj i maltretirao vozače u centru grada: okolnosti tog hapšenja nikada nisu do kraja razjašnjene, identitet policajaca koji su pretukli Bulatovića nije utvrđen, ali je u javnosti upamćeno da je zbog lutke bivšeg predsednika ipak neko stradao.

Tri godine posle toga, 22. septembra 1999. godine, na mitingu Saveza za promene oko pet hiljada okupljenih građana aklamacijom je osudilo potpredsednika tadašnje vlade Milovana Bojića zbog katastrofalnog stanja u zdravstvu: na tom skupu, održano je "suđenje" odgovornima u zdravstvu na kojem je Bojić bio "prisutan" u vidu lutke.

DRAŠKO GAGOVIĆ

PRETEČA: Lutka Slobodana Miloševića

i biskupu i kralju, luda s dozvolom da se naruga svima". Verovatno poučeni engleskim iskustvom, vladari tokom narednih nekoliko vekova uglavnom nisu zabranjivali pozorišne predstave, pa je lutkarstvo bilo svedeno na satiričke izvedbe poput onih koje i danas imamo priliku da gledamo. Lutaka - političara bilo je, tako, u Francuskoj XVIII veka, širom Evrope u XIX veku, kao i u doba antinacističke propagande. Tokom šezdesetih godina prošlog veka lutke su se povremeno pojavljivale na antiratnim demonstracijama, ali su, u konkurenciji sa živopisnom odećom, hipi muzikom, obiljem lakših i težih droga, prolazile uglavnom neopaženo.

Kao što to već biva i sa svim drugim segmentima protestne ikonografije, presudni uticaj na rast popularnosti lutkarskog aktivizma imali su policajci, odnosno njihovi nalogodavci. Naime, da demonstracije održane pred samit Svetske trgovinske organizacije u Sijetlu 1. decembra 1999. godine nisu razbijene na način na koji su razbijene, lutke verovatno ne bi ni ušle u modu. No, desilo se da su suzavac, premlaćivanje, desetine teško povređenih i uhapšenih privukli sve TV kuće koje drže do sebe, a među bezbroj "fotogeničnih" motiva mesto su našle kako "pojedinačne" lutke, tako i prave umetničke grupe čiji su se članovi pojavili na štulama, sa klovnovima, trbušnim plesačicama i po 15 metara visokim karikaturalnim likovima aktuelnih političara. Pošto su u oblacima dima, među lokvama krvi i nepomičnim telima na asfaltu inače zanimljive lutke izgledale još zanimljivije i potresnije, stvar je bila rešena. Popularne među TV snimateljima, efektne kod publike, lake za pravljenje, lutke su postale hit svih budućih antiglobalističkih, antiratnih i uopšte, antiprotesta. Uz tradicionalne lutkarske grupe "Bread & Puppet Theatre" ili "Paper Hand Puppet Intervention" iza kojih je više decenija lutkarskog pozorišnog i političkog iskustva, stvorene su brojne druge, laičke, okrenute isključivo lutkarskom aktivizmu. Zahvaljujući njihovoj posvećenosti, na internetu se danas mogu naći brojni manifesti i skoro filozofske teorije koje se tiču lutaka na demonstracijama, a teoretičari se već slažu u oceni da je u pitanju umetnost novog doba. Iliti, kako se navodi u jednom od manifesta, "to je anarhična umetnost, bazirana na parodiji i ruganju, čin ismevanja apsurdnosti ustanovljenih pravila; to je jedinstvena moć klovna da se čak i kralju nasmeje u lice".

VELIKI ISPITI: Uspešno dokazujući da su tokom demonstracija sve policije slične srpskoj (konkretno: ograničene i nemoćne pred maštovitošću demonstranata) američka policija nastavila je s greškama iz Sijetla i već tokom 2000. doprinela još većem rastu popularnosti političkih lutaka. Naime, pred Republikansku konvenciju u Filadelfiji 31. jula 2000. uobičajeno premlaćivanje i hapšenje nije se zaustavilo samo na demonstrantima: tom prilikom zaplenjeno je čak 300 lutaka, a demonstranti koji su ih nosili uhapšeni su, uz mogućnost kaucije od 10 do 500.000 dolara. I sve to pre nego što su demonstracije uopšte počele! Reakcija u svetu lutkarskog aktivizma bila je takva i tolika da nikome više nije palo na pamet da hapsi lutke, a sve sledeće demonstracije protekle su (bar što se lutaka tiče) u najboljem redu. Malo posle Filadelfije, pred održavanje Demokratske konvencije u Los Anđelesu, Socijalistička internacionala je vrlo eksplicitno navela s kakvim će se rekvizitima pojaviti, a veći neredi ipak nisu zabeleženi - jedan od rekvizita je, pri tom, bila lutka svinje u poslovnom odelu koja je simbolisala pohlepu multinacionalnih kompanija; na zadnjim džepovima pantalona poslovnog odela svinja je imala slike oba predsednička kandidata, Džordža Buša i Ala Gora, što je, kako su naveli socijalisti, "trebalo da simboliše zavisnost političara od velikog biznisa koji im finansira kampanje".

Trend se potom nastavio, s tim što su meta lutkara ubrzo postali i sami policajci. Na antirasističkim demonstracijama u Los Anđelesu u avgustu 2000. demonstranti su se pojavili sa četiri metra visokom lutkom policajca kojom je iznutra upravljalo troje, a spolja dvoje ljudi: džinovski policajac je u jednoj ruci nosio bejzbol palicu, a u drugoj kanister sa suzavcem. Kako je "suzavac" u stvari bio voda, a Los Anđeles u to vreme pakleno vreo, lutka je ovog puta imala i praktičnu funkciju rashlađivanja demonstra-

Crnogorska avangarda

Na tradicionalnom kotorskom karnevalu koji se održava početkom marta svake godine običaj je da lutki koja predstavlja krivca za sve loše što se dogodilo u proteklih godinu dana sudi "Slavni sud komunitadi kotorske".

Iako se "suđenje" svaki put završava spaljivanjem "krivca", karneval održan 1. marta 2000. bio je u tom smislu naročito zanimljiv. Naime, za krivca je te godine proglašen "Galo Skuribanda" – visoka bela lutka sa improvizovanim metalnim dimnjakom na glavi, s brkovima poput Momira Bulatovića i nosem poput nosa Bila Klintona.

Skuribanda je proglašen krivim zbog restrikcije struje tokom novogodišnje noći, zbog visoke cene i lošeg kvaliteta vode, kao i problema Kotora s telefonskim vezama.

Spaljivanju krivca i odsecanju njegove glave prisustvovalo je, tvrdi se, od 10.000 do 15.000 ljudi.

nata. Istom prilikom, međutim, prikazane su i nešto tradicionalnije lutke, bar po poruci nalik na one socijalističke: jedna od njih bila je zeleno čudovište visoko preko četiri metra koje na uzici drži manju dvoglavu lutku, sa glavama Džordža Buša i Ala Gora.

PROMENA STILA: Posle toga, ređale su se aždaje, zmajevi, svinje (rezervisane skoro isključivo za predstavljanje multinacionalnih kompanija), svinje sa globusom u ustima (Svetska banka), a na demonstracijama protiv Međunarodnog monetarnog fonda pojavo se čak i Trojanski konj - poruka je ovog puta bila skrivenija i svodila se na tezu da su zajmovi koje MMF daje siromašnim zemljama "čaša otrova" koja siromašne čini još siromašnijim, a bogate još bogatijim.

Najava rata protiv Iraka, a zatim i sama vojna intervencija, donekle su, međutim, promenili uobičajenu ikonografiju. Na demonstracijama održanim u svim većim svetskim gradovima, do tada većinski prisutni predstavnici životinjskog sveta ustuknuli su pred likom američkog predsednika: u ovoj ili onoj varijanti, Džordž Buš se redovno pojavljivao, tako da bi statistika verovatno pokazala da je upravo on glavna inspiracija lutkarskih aktivista. No, demonstracije protiv rata u Iraku probudile su i lutkare amatere, što je, opet, uslovilo veću raznolikost u prezentaciji predsednika Buša. Na njujorškom protestu održanom u oktobru 2002. laici su verovatno odigrali i glavnu ulogu. Izvesnu Čelu Fiorini nije mrzelo da sa svojim suprugom za tu priliku doputuje čak iz Los Anđelesa i to odevena u Statuu slobode, sa krunom sačinjenom od logoa multinacionalnih kompanija - njen suprug bio je maskiran u Džordža Buša, a sedeo je na modelu rakete, sa sve lutkom potpredsednika Dika Čejnija ispred sebe. "U ovoj tački, prinuđeni ste da se svemu nasmejete. U suprotnom, možete da doživite jedino kompletan slom", objasnila je svoj poduhvat Čela Fiorini.

Bez obzira na takav pristup životu i ratu, lutkari profesionalci, baš kao i lutkari amateri, pokazali su par meseci kasnije da ovu vrstu angažmana ipak ne shvataju olako. Kad su stvari u Iraku već postale preozbiljne, lutke na demonstracijama u potpunosti su ispratile takav trend. Na demonstracijama u Vašingtonu, održanim 17. marta 2003, kolonu od nekoliko desetina hiljada demonstranata predvodile su tri lutke: Bogorodica sačinjena od gaze sa lutkom mrtvog deteta u rukama; lutka Džordža Buša sa okruglom glavom, sa nosom poput sokolovog kljuna i bombom koja mu se njiše u desnoj ruci i, konačno, lutka sačinjena po modelu žene koja jeca na Pikasovoj slici Gernika. Za neke jeziva, a za neke suviše kič, ovakva predstava ipak je bila u skladu sa pitanjima tada prisutnim u američkoj javnosti: "Ukoliko novi rat u Iraku bude nalik na onaj poslednji, desetine hiljada iračkih mladića biće raskomadano letećim metalom, pretvoreno u pepeo i buldožerima utovareno u rovove. Lutka koja se njiše iznad mora bubnjara i veselih kostima, čini se na prvi pogled otužno neadekvatnim - pomalo čak i budalastim - simbolom", napisao je novinar "Vašington posta" Filip Kenikot, ističući odmah potom da ta i takva lutka u tom i takvom trenutku ipak ima višestruku ulogu. "Posmatrajući stvari s pozicija lutkarskog aktivizma, lutka je neka vrsta odgovora, stava, kritike koja je obeležila novo doba političkih protesta, bilo da su u pitanju antiglobalistički ili antiimperijalistički skupovi. S druge strane, lutka označava i da su poruke s protesta postale nekoherentne i brbljive; da postoji nemoćna nostalgija za daleko smislenijim protestima iz šezdesetih; konačno, da protestima nedostaje intelektualna težina."

Kakve god da su bile kritike, lutke su posle poslednjih antiratnih protesta definitivno postale sastavni deo svakih iole bitnijih demonstracija. Prave se od najrazličitijih materijala, profesionalno i amaterski, s jasnom i dubokom ili tek duhovitom porukom, ali se prave, izučavaju, analiziraju i komentarišu. Ipak, u moru analiza, pozivanja na istoriju, magiju, vudu lutke, karnevale i sve moguće i nemoguće "lutkarske situacije", fenomen lutkarskog aktivizma možda je najbolje objasnila dvadesetogodišnja lutkarka Martina Mafalda: opisujući lutku koju pravi za antiglobalističke demonstracije najavljene za 19. novembar u Majamiju, Mafalda je jednostavno konstatovala da je za "jednu revoluciju jako važno da bude estetski ugodna".

U međuvremenu, zemlja Srbija, poslovično mimo sveta, u čitavu priču unela je zanimljiv obrt. Umesto revolucionara, pobunjenog naroda, maštovitih antiglobalista i ostalog lutkarskog sveta, lutke su na ulicu izneli političari. Ako tu činjenicu prenebregnemo i prepustimo je nekim stručnijim analizama, ako pri tom pretpostavimo da su i političari ljudi kao i svi ostali i ako imamo u vidu sva dosadašnja tumačenja lutkarskog aktivizma, pojava Dušana Mihajlovića, Marije Rašete-Vukosavljević i Čede Jovanovića na Trgu Republike mogla bi da znači: nostalgiju za "daleko smislenijim protestima"; "neadekvatni - pomalo čak i budalasti - simbol"; način da se svemu nasmejete. Ili se to neko možda dosetio da nam makar afere učini "estetski ugodnim"? ■

TAMARA SKROZZA

REUTERS

ANTIGLOBALISTIČKE METE: Lutke Džordža Buša i lideri G8

Predsednik na dugme

Poslovično sposobni da na vreme shvate aktuelne trendove, američki sitni preduzetnici iskoristili su popularnost lutkarskog aktivizma i lansirali liniju lutki američkih predsednika. Ništa čudno da lutke nisu prilično politički aktivne: pritiskom na određeno dugme, određena lutka izgovara određene rečenice. Pritiskom na dugme na leđima, za sada najpopularnija lutka Džordža Buša izgovara 17 patriotskih fraza koje je predsednik izgovorio u različitim prilikama i to, kako navodi proizvođač, "Bušovim sopstvenim glasom". Za one manje patriotski orijentisane, pritiskom na drugo dugme, lutka visoka 32 cm izgovara Bušove "bisere".

Pored Buša, firma Talking Presidents nudi i Bila Klintona, Džona Kenedija, Ričarda Niksona i Ronalda Regana. Lutke koštaju 29,99 dolara, a poslednji hit je "Top Gan Džordž Buš" – američki predsednik u punoj ratnoj opremi.

UVOD U NOVI ŽIVOT

Milka i tranzicija

Ko dobija i ko gubi u procesu preraspodele materijalnih i drugih dobara u jednoj zemlji više je psihološko nego ekonomsko pitanje. I radnik koji je ostao bez posla u velikoj fabrici i preduzetnik koji započinje s poslom očekuju od države da im omogući pristojne i ravnopravne uslove za život

Napuštajući fabriku obuće "Beograd", pedesetogodišnja Milka iz jednog beogradskog prigradskog naselja nije ponela ništa. Za "Vreme" kaže da su joj sada poslali neke papire, neke formulare, valjda da se tačno utvrdi koliko ima godina staža, ne bi li joj odredili na koliko akcija propale firme ima pravo. "Od 1992. godine nisam ni znala koji nam je status u preduzeću, radili smo sporadično, direktori su se menjali", govori Milka koja je za poslednje tri godine promenila nekoliko privatnih preduzeće iz iste oblasti. Ona kaže da se od nečega mora živeti i da, prosto, mora da radi dok ne stekne osnov za odlazak u penziju. Kod privatnika se radi drugačije, u smislu da on više traži od zaposlenih, ali je i plata veća. "Sve je bolje od tavorenja u 'Obući'", kaže sagovornica "Vremena" koja se lako navikla na radno vreme od osam do četiri i na to da se duže ostaje ako posao to zahteva. "Kod ovog gazde nas petoro obavlja posao koji je u 'Obući' radilo barem petnaestoro", govori Milka.

Prema podacima Republičkog zavoda za statistiku, u Srbiji je nezaposlenost veća od 30 odsto, tj. nezaposlenih je preko 950.000. Ovaj podatak potvrđuje za "Vreme" i Mirosinka Dinkić iz Instituta G17 plus u Beogradu.

A. ANĐIĆ

Ipak, uvek se stavlja znak pitanja uz ovaj broj jer je registrovan u Zavodu za zapošljavanje, u kome ima onih koji su na spisku još od pedesetih godina prošlog veka. Marija Babović sa beogradskog Filozofskog fakulteta, Odsek za sociologiju, kaže za "Vreme" da taj podatak nije tačan i da, generalno, niko i ne zna koliko ima nezaposlenih u Srbiji. Ona smatra da je jedan od velikih nedostataka države Srbije što ne raspolaže svim relevantnim podacima o stanju u zemlji. Rečju, čitava država trebalo bi da se podvrgne procesu revizije na način na koji se to čini sa preduzećima koje treba privatizovati.

Prošlogodišnja anketa o dohocima i stavovima stanovništva u Srbiji koju je radio Institut G17 plus pokazala je da se uslovno mogu odrediti dve velike grupe koje sebe karakterišu kao gubitnike, odnosno dobitnike u procesu tranzicije. Mirosinka Dinkić kaže za "Vreme" da se u gubitnike svrstavaju starije generacije, zaposleni u društvenom sektoru, manje obrazovani i nestručna radna snaga. U grupu dobitnika bi, pak, ušli oni koji su mlađi, zaposleni u privatnom sektoru, obrazovaniji i stručni. Ipak, gospođa Dinkić ističe da je anketa u celini pokazala da to što su plate realno porasle nije uticalo na polovinu ispitanika da svoju situaciju okarakteriše kao bolju. Opet, Milka s početka ovog teksta kaže da ljudi gledaju kako da prežive i da se tako odnose prema pojavama u društvu. Ona priznaje da joj je plata veća, ali ne misli da mnogo bolje živi.

Danilo Šuković iz Instituta društvenih nauka tvrdi da je tranzicija neminovan proces u kome, generalno, niko ne gubi jer se prelazi iz sistema koji nije funkcioniso u novi koji bi trebalo da donese napredak na način na koji se to dogodilo u razvijenim zemljama. Po njemu, reforme su zastale u procesu izgradnje institucija i restrukturiranju preduzeća jer je nedopustivo da još nemamo zakone o stečaju i denacionalizaciji koji bi regulisali okvire imovine koja postoji i koja treba da bude preraspoređena. "Potrebna nam je izvesnost delovanja institucija", naglašava Šuković jer tek u takvom poretku stvari neće biti važne persone koje se nalaze na čelu pojedinih institucija. Poslednje istraživanje koje je ove jeseni uradio Centar za proučavanje alternativa (CPA) iz Beograda pokazalo je da najveći broj ispitanika veruje u vojsku i policiju, dok izvršna, sudska i zakonodavna vlast uživaju malo poverenje građana. Rezultati ovog istraživanja pokazuju da je pitanje svih pitanja u Srbiji ekonomski razvoj. Da bi se do toga stiglo, prema stavovima ispitanika, uslov bez koga se ne može jeste mir, odnosno sigurnost u zemlji. Tako misli 85 odsto građana. Uslov koji je na drugom mestu jeste prestanak političkih svađa i razmirica (77 odsto). Nešto preko 70 odsto ispitanika smatra da je neophodno da "narod treba više i pametnije da radi". Može se zaključiti da građani Srbije od predstavnika vlasti očekuju više angažovanja na polju sređivanja stanja u zemlji.

Analitičari iz toga zaključuju da je aktivistički potencijal građana Srbije nevelik jer bi ljudi više voleli da žive u miru, da "gledaju svoja posla" nego da se angažuju oko zajedničkih stvari. U neku ruku, zavladala je politička apatija jer tek dve petine građana ima striktno političko opredeljenje, tj. ima pozitivan odnos prema političkim partijama. Poslednji protesti organizovani od strane Samostalnog sindikata dokazuju takvo "osećanje sveta" jer se i pored velikih najava na demonstracijama okupio mali broj ljudi. Na pitanje da li misli da je trebalo više da se angažuje u sindikalnim protestima, Milka kaže da sindikalcima nikada niko nije verovao jer su uvek šurovali sa direktorima fabrika, a i ona sama ne veruje da bi joj štrajk poboljšao život.

SUNČANA STRANA ULICE

Sretni dobitnici

A. ANDIĆ

U traganju za pojedinačnim legalnim "dobitnicima tranzicije", samo kao neka vrsta putokaza moglo bi nam poslužiti ispitivanje spiska od 1254 državljanina Srbije koji su poreskoj službi ovih dana prijavili imovinu vredniju od 300.000 evra. Kad se spisak onih s imovinom vrednijom od te sume protegne na četiri-pet miliona građana Srbije – to će biti znak da je tranzicija na putu uspeha

Nije jednostavno uspostaviti rang-listu najvećih dobitnika tranzicije u Srbiji. Prvo bi se morali dogovoriti oko toga kada je ona ovde doista počela - da li još u vreme Miloševićevog razaranja svih starih socijalističkih institucija ili su stvarne promene počele tek nakon 5. oktobra 2000, kada je trebalo da počne izgradnja novih društvenih institucija. No, kada je reč o pojedinačnim dobitnicima, ova dilema je gotovo nevažna - oni koji su počeli da se bogate u vreme Miloševićevog "ratnog nacionalsocijalizma", samo su učvrstili svoje pozicije posle pobede "demokratskih snaga", kada je počela improvizovana izgradnja "narodnog kapitalizma".

Uprkos svemu, može se ustvrditi da su u "srpskoj tranziciji", ipak, najbolje prošle određene dosta široke kategorije stanovništva, a pre svega onaj prilično mnogoljudni sloj korisnika državnog budžeta - mada oni koji pripadaju tom sloju to ne priznaju ili ne znaju da bi im bilo mnogo gore da nije počela tranzicija.

Počnimo dakle od "kolektivnih dobitnika" u tranzicionom procesu - na prvom mestu od korisnikâ državnog budžeta (direktnih ili indirektnih). Neke činjenice jednostavno dokazuju tezu da je državni budžet prošao najbolje u tranziciji, ako se ipak odlučimo da se držimo stava da je ona, u ozbiljnom smislu te reči, u Srbiji počela tek krajem 2000. godine. Jer, pre svega, budžet Srbije, koji je posle hiperinflacije 1993. godine pao na oko 1,5 milijardi dolara (dok neki kažu, i na samo milijardu dolara ili čak i manje), ove godine će iznositi oko 5,2 milijarde evra ili skoro 6,2 milijardi dolara. Čak i ako u ovaj odnos ne uvedemo tu ekstremnu godinu, već za poređenje s današnjom situacijom uzmemo, na primer, 1995. godinu - možemo se usuditi da kažemo da je državni budžet "pod Đelićem" dvostruko veći od od onog "pod Miloševićem".

To realno udvostručenje potrošačke moći državnog budžeta omogućili su strane donacije u poslednje dve godine (oko dve milijarde evra) i prihodi od privatizacije preduzeća u društvenoj svojini (oko 1,5 milijardi evra), kao i početni rezultati u suzbijanju sive ekonomije i uvođenju reda u naplati poreza i carina. (Istina, krađa budžetskih prihoda je i dalje glavna poslovna grana u Srbiji i biznismeni koji se njom bave i dalje su uspešni poslovni ljudi i ugledne patriote.)

Marija Babović kaže da je nezadovoljstvo promenama karakteristično za sve zemlje koje su prošle proces tranzicije, koji na početku nosi pesimističko raspoloženje. Ona ističe da se često ne poklapaju percepcija sopstvenog stanja sa objektivnom situacijom i da zbog toga ima dosta ljudi koji se osećaju gubitnicima u procesu tranzicije. Specifičnost srpske tranzicije Milan Kovačević, konsultant za strane investicije, vidi u činjenici da je ova zemlja izašla iz sankcija, odnosno perioda sukobljavanja sa svetom. "Izlazak iz sankcija mogao nam je doneti određenu korist, koja je mogla pokriti deo koštanja tranzicije", kaže za "Vreme" Kovačević i dodaje: "To je omogućilo da se tranzicija ne definiše jasno, da joj se ne obezbedi dovoljna podrška i da nabujaju nerealna očekivanja, a ranije se osete određena poboljšanja standarda, zamagljujući potrebnu cenu tranzicije. To je svima donelo štetu."

Kovačević je ovim stavom otvorio pitanje cene tranzicionog procesa, odnosno šta je potrebno da se plati da bi se u nekoj budućnosti bolje živelo. Politika "stezanja kaiša" zamenjena je često prisutnom metaforom iz sveta medicine o potrebi "odstranjivanja bolesnog tkiva". Izgleda da nekadašnja parola "lošije danas za bolje sutra" dobija na važnosti. Iz Vlade Srbije često su dolazila objašnjenja ovog tipa, čime se pokušalo objasniti građanima da moraju da pričekaju neka bolja vremena. Danilo Šuković takođe tvrdi da je potrebno platiti određenu cenu u procesu tranzicije da bi se stvorili uslovi za bolje i solidarnije društvo. Međutim, onome ko živi sa 2,4 dolara dnevno teško je objasniti da treba još malo da se "stegne". "Teret tranzicije najteže podnose slabiji", kaže Kovačević. "Razne socijalne mere ne uspevaju da to dovoljno ublaže. Socijalnoj diferencijaciji doprinosi i neadekvatan poreski sistem, koji ne uzima više od onih koji više imaju." On smatra da se novostečeni kapital ne oporezuje dovoljno.

Mirosinka Dinkić smatra da cena tranzicije nije morala da bude visoka po najsiromašnije slojeve jer smo zemlja koja je dobila velike donacije. Stoji, po njoj, da je nova vlast uspela da poveća socijalna davanja, da redovno isplaćuje penzije, ali je ipak mogao da se pronađe lakši način da se tranzicione godine prebrode i novi društveni sistem stane na noge. Šuković ističe da je država uspela da održi makroekonomsku stabilnost, ali se pravi ekonomski

KOLEKTIVNI DOBITNICI: Šta znači tranziciono realno udvostručenje državnog budžeta? To znači da je već posle prvih godina tranzicije dvostruko bolje ministrima (i njihovoj rodbini i prijateljima), visokim i sitnim državnim činovnicima, policajcima, vojnicima, učiteljima, lekarima, penzionerima, pa i radnicima propalih javnih preduzeća (na primer železničarima) ili propalih krupnih preduzeća u državnoj svojini - koji primaju male pojedinačne dotacije, ali ni toliko ne bi primali da Srbija nije krenula tranzicionim putem.

Najrestriktivniji proračun broja korisnika srpskog budžeta, u koji bi ušli samo klasični potrošači novca iz državne kase, kreće se oko 300.000, ali u Srbiji tu treba ubrojiti još najmanje dva miliona ljudi (penzionere, zaposlene u dotiranim preduzećima, pa i seljake kojima su obećane premije i regresi).

Ako tim korisnicima državnog budžeta pribrojimo i zaposlene u preduzećima koje su kupili strani ulagači, dolazimo do cifre od otprilike dva i po miliona ljudi koji su glavni dobitnici tranzicije u Srbiji - dosad. Većina pomenutih to ne priznaje, mnogi među njima su ogorčeni i psuju vladu, hoće više. Okreću se ponovo radikalima i socijalistima - sve u strahu da će se i državna kasa morati rasteretiti, a državni aparat i sâm restrukturirati. To, međutim, nije prvi put u Srbiji da mnogi ne vide šta im donosi boljitak, a šta šalje na put u ekonomsku katastrofu - uostalom, zbog toga je Srbija siromašna zemlja.

Ovu kratku načelnu priču o "kolektivnim dobitnicima" možemo završiti samo krajnje uopštenom hipotezom da među te kolektivne dobitnike tranzicije u Srbiji treba ubrojiti i akcionare stranih firmi koje su povoljno dokupile neke firme u Srbiji, kao i radnike akcionare tih firmi koje su dospele u strano vlasništvo (radnici Beočinske cementare, Apatinske i Čelarevske pivare, zaposleni DIN-a i DIV-a itd.). Neverovatno, mada su u srpskoj istoriji uvek bolje prolazili zaposleni kod "stranih eksploatatora", stalno se preferiraju "domaći eksploatatori" (valjda zato što oni drže domaću politiku i domaće medije).

(NE)SUMNJIVI POJEDINCI: Mnogo je tugaljivija priča o tome koji pojedinci su dosad najbolje iskoristili tranziciju u Srbiji. Prvi problem u identifikaciji "rang-liste" pojedinačnih dobitnika tranzicije u Srbiji jeste u tome što ovde još niko nije u stanju da istraži neke podatke koji su javni u gotovo svim državama na svetu - jer "reformska vlada" nikako da legalizuje čitav set propisa koji bi to omogućili.

Nema zakona o dostupnosti informacija, "javni centralni registri" vlasničkih akcija praktično još nisu javni i ni precizni. (Na primer, tri godine javnost ne može da se obavesti koje vlasničko učešće ima Savo Knežević u zrenjaninskom Dijamantu ili da li je doista Slobodan Radulović zahvatio "većinsko vlasništvo" u Ce marketu, odnosno koliko deonica u koliko firmi ima ministar policije Dušan Mihajlović.)

Zatim, oni koji vode te i druge registre ne bave se validnošću podataka koji im se dostavljaju (pa, na primer, još ne znamo da li je u zemljišne knjige grada Beograda upisano da je poznati trgovac duvanom Cane

RADOJE MILOJEVIĆ

Struktura gubitnika i dobitnika

Prosečna starost	49	42
Muškarci	46%	52%
Radi u privatnom sektoru	11%	22%
Godine školovanja	10,6	12,1
Procenat stručnjaka	4,5	9,9
Mesečni dohodak (u din.)	5.919	9.042

Ispitivanje Instituta G17 plus za 2002. godinu

Očekivana promena 2002. godine

Lošija	53%
Ista	33%
Bolja	13%

Ispitivanje Instituta G17 plus za 2002. godinu

Sopstveni ekonomski položaj

Za 2001. godinu:	**Za 2002. godinu:**
Gubitnici 40,9%	Gubitnici 34%
Dobitnici 10,2%	Dobitnici 9%
Bez promene 48,9%	Bez promene 57%

Ispitivanje Instituta G17 plus za 2002. godinu

Gubitnici – uzroci pogoršanja

1.	Sadašnja vlast i prethodni režim	12%
2.	Politika aktuelne vlade	9%
3.	Prethodni režim	3,4%
4.	Ne snalazi se	2,3%
5.	Ostali razlozi	7,1%

Ispitivanje Instituta G17 plus za 2002. godinu

Privatizacija preduzeća u Srbiji

1.	Za tendersku prodaju	83
2.	Za aukcijsku prodaju	1931
3.	Za restrukturiranje	61 preduzeće
4.	Do sada privatizovano	803 preduzeća

Ispitivanje Instituta G17 plus za 2002. godinu

Očekivanja građana – jesen 2003.

Ista	23%
Nešto lošija	15%
Mnogo lošija	9%
Nešto bolja	20%
Mnogo bolja	4%
Ne zna	29%

Istraživanje je sproveo Centar za proučavanje alternativa iz Beograda

Raspoloženje građana Srbije

Ravnodušnost	21%
Nada	19%
Vera u skori boljitak	17%
Zabrinutost, strah	18%
Nemoć	10%
Spremnost za promene	9%
Ne zna	5%
Drugo	1%

Istraživanje Centra za proučavanje alternativa iz Beograda

Subotić doista kupio sve placeve uz autoput "od Zemuna do surčinskog aerodruma" i da li je ta glasina uopšte osnovana).

Potom, poreska služba se prema javnosti "obezbedila" takvom tajnošću svih podataka o nosiocima debelih poreskih osnovica da ne verujem da ćemo još čitavu deceniju čuti je li prema nekoj krupnijoj zverci poveden postupak oko utaje poreza (šta je s Kolesarom i Janjuševićem, da li su oni počinili neko krivično delo, poreski prekršaj ili su samo u poreskoj "docnji"), kao što još ne znamo kome je sve "oprošten" famozni porez na ekstraprofit (od koga je naplaćeno manje od trećine ili desetine, kako se uzme, razrezanog poreza). Da li su Karići doista glavni žrtveni jarci ovog poreza i koliko su doista platili da bi to postali. Ostaje pri tom nejasno da li su posle poznatog Dinkićevog "zaključavanja" Astra banke Karići stvarno izbačeni iz velike igre u privatizaciji u Srbiji ili su se možda nekako tajno "snašli", pa u tom zanimljivom tranzicionom procesu učestvuju preko nekog stranog fonda, domaćeg pula ili na neki drugi način?

Na vrh rang-liste "dobitnika tranzicije" nije jednostavno, a možda ni tačno, postaviti ni one koji su dosad pokupovali najviše preduzeća i to po najpovoljnijim cenama – jer, treba još da sačekamo da bismo videli da li su oni koji su tu na vrhu doista dobro prošli. Neki kažu da se na vrhu te liste guraju neki od prijatelja pokojnog premijera Zorana Đinđića – ali ni to nije potpuno dokazano. Na primer, ovde mnogi na prvo mesto stavljaju Dragoljuba Markovića, vlasniku famoznog Krmivo produkta iz Surčina, biznismena koji se proslavio uspesima na "liniji jaja" i prijateljskim vezama u Vladi Srbije. Marković je, navodno, u živinarskoj branši (prema beogradskom "Pregledu" br. 119) kupio većinske ili kontrolne pakete akcija u fabrici jaja u prahu "Vojvodina produkt" u Inđiji, Farmi peradi "Kruščić" u Kuli, Farmi Koka u Inđiji, Mesnoj industriji u Čajetini, Živinarstvu u Novoj Plani, a zakupio je i Centar za živinarstvo u Požarevcu. Sada se nateže s Agencijom za privatizaciju oko toga da li će za tri ili za milion evra ovladati i Mesnom industrijom Mitros u Sremskoj Mitrovici. Obavešteni kažu da je favorit i na tenderu za kupovinu večito uspešnog i profitabilnog Veterinarskog zavoda u Zemunu, koji proizvodi, između ostalog, stočne vakcine. Je li to ceo spisak uspeha Markovićeve firme u privatizaciji? Mnogi se na to ne bi kladili, pa uporno šire intrige da je Marković s prijateljima kupio još mnogo firmi preko "fasadnih ulagača", na primer Sojuprotein u Bečeju i još nekoliko dobrih fabrika.

DUH SNALAŽENJA: Drugi opet kažu da je akvizicija Dragoljuba Markovića "luk i voda" naspram onoga što je u tranzicionom vremenu kupio vlasnik MK Komerca Miodrag Kostić, takođe blizak pokojnom premijeru. Počeo je učešćem u konzorcijumu koji je kupio zgradu "CK Jugoslavije" (navodno je to vlasničko učešće već preprodao), a nastavio čuvenom kupovinom tri šećerane za devet evra i još niza objekata i manjih firmi u Novom Sadu. No, verovatno sada ima dosta finansijskih briga, jer se moguće preinvestirao, a ni protivnike njegovog uspona ne treba potcenjivati (pogotovu ako u njih ubrojimo i "šećerni lobi" Evropske unije).

Možda su pri vrhu "tranzicionih dobitnika" u Srbiji i neki našijenci koji su se obogatili u svetu ili komšiluku – poput Milana Panića ili Filipa Ceptera. Oko učešća prvog u ovdašnjim tranzicionim procesima ništa se ne čuje, a drugi je izgleda veoma aktivan – čim su prema njemu već krenule razne objede iz sive zone "udbine manufakture". Da li u tu kolonu treba uneti i razne tajanstvene poslovne grupe koje sede u Beogradu, a baza im je u Banja Luci ili na nekom pacifičkom ili atlantskom ostrvu, a najčešće na Kipru. Ako dosta znamo o Ist point grupi, šta znamo o grupi oko Verano motorsa, o Mandićima, Rodićima, Borovici ili nekim drugim uspešnim ljudima koji se iz jasnih razloga ne guraju u medije?

Pogotovu ne znamo ništa ni o tome koji su deo "tranzicionog kolača" u Srbiji zahvatile neke harambaše koje su kapital stekle u "odbrani ognjišta" u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini, pa ni njih ne smemo ubrajati u samo ovdašnje "tranzicione dobitnike". Valjalo bi, doista, istražiti kako su u srpskoj tranziciji prošli "ratni i antiratni profiteri", vlasnici unosnih ekspertskih firmi, konsultantskih kuća, brokeri i posrednici, uvoznici i trgovci nekretninama. No, ti ljudi se ne mogu jednostavno okvalifikovati kao prevaranti i probisveti – oni su ovamo doneli duh snalaženja u tržišnoj utakmici i nisu krivi što pravila igre nisu bila strogo utvrđena. ■

DIMITRIJE BOAROV

NOVA ELITA: Kostić–Bekvalac

S. MILETIĆ

Siromašni u Srbiji

Zvanični, vladini podaci pokazuju da je u 2002. godini u Srbiji bilo približno 800.000 siromašnih, što je 10,6 odsto ukupnog broja stanovnika ili 250.000 domaćinstava. Njihova potrošnja bila je manja od 4489 dinara mesečno ili 2,4 dolara dnevno, što je nacionalna linija siromaštva. Analiza nije obuhvatila u punoj meri izbeglice, interno raseljena lica i Rome.

Siromaštvo je u Srbiji usko povezano sa stepenom obrazovanja, nezaposlenošću, brojem godina (stariji preko 65 godina čine skoro četvrtinu ukupnog broja siromašnih, dok je 12,7 odsto dece u grupi siromašnih), brojem članova porodice (najugroženije su porodice sa pet i više članova). Ne čudi što je siromaštvo postalo ruralni fenomen.

oporavak može očekivati "tek kada se postigne uspeh u izgradnji institucija i kada se uspostavi vladavina prava, jer su sve zemlje koje su uspele da uspostave vladavinu prava bile uspešne u tranziciji". Podstaknuti valjda prošlogodišnjom akcijom republičke vlade nazvanom "Srbija na dobrom putu", analitičari iz CPA su u anketi formulisali jedno od pitanja: "Da li naša zemlja ide u dobrom ili lošem pravcu?" Profesor Mirjana Vasović sa FPN-a u obrazloženju rezultata ispitivanja konstatuje da četvrtina građana smatra da Srbija ide u dobrom pravcu, a da ostatak ili to negira ili uopšte nema stav o tome. Manje obrazovani i kvalifikovani radnici pokazuju znatno veće nezadovoljstvo od intelektualaca, što potvrđuje pretpostavku da reforme uglavnom nisu u dovoljnoj meri prihvaćene od strane nižih slojeva društva. Naša sagovornica iz "kožarske industrije" koja ima zvanje visokokvalifikovanog radnika kaže da nema vremena da razmišlja o tome šta "oni gore" rade, ali zna da je i dalje jako teško pregurati mesec. "S obzirom na to da smo preživeli i gore stvari, ovo sada je svakako bolje", kaže Milka, setno konstatujući da se lepe osamdesete i vreme Ante Markovića nikada za njenog života neće vratiti. Ona smatra da će za direktore uvek biti dobro i da su oni pokrali preduzeća u kojima su upravljali i preuzeli poslove tih firmi. Njeno mišljenje o privatizaciji poklapa se sa većinskim stavom koji je izražen u anketi CPA gde 32 odsto ispitanika smatra da je ovaj proces čista pljačka. Na isto pitanje, tek 11 odsto misli da je to nužan reformski proces koji se dobro sprovodi.

U isto vreme, ove jeseni, na Televiziji B92 ide serija o čoveku koji se bori protiv tranzicije, odnosno promena koje bi trebalo da se dogode u srpskom društvu. To je simpatično gunđalo, koje zapravo žali za starim dobrim vremenima socijalističke uravnilovke. Njemu smeta sve što "nam Zapad nameće", ali se iz svake epizode vidi da su neke stvari gotovo neminovne i da povratka na staro neće biti. Ipak, on je tvrdoglav i pokušava da se drži starog sistema vrednosti. Nema posao, ili se to u seriji još nije videlo. Milka kaže da ne gleda tu seriju, ali je čula za nju. "Kad stignem popodne s posla, volim da pogledam neku špansku seriju. To me opušta." ■

SLOBODAN GEORGIJEV

MEDIJSKI MAGNAT IZ LAZAREVCA

Ovde Raka Ešinger

Radio Ešinger je prepoznatljiv što se na njemu, kako svanjiva, čuju pevci, kerovi i ovce

U Srbiji zemlji na stotine listova, radio i TV stanica. U svakom od ovih medija, naročito onih što se *slušavaju* i *gledavaju,* sve vrvi i trese od *istine,* koja je, podrazumeva se, u funkciji *informisanja* javnosti. Kad je toliko *istine,* nije čudo što je ovoliko pametnih. Takvi standardi u oblasti medija. Izgleda da ovo prelazi u *analizu,* zato ajde na pos'o, ajde na primer. U Lazarevcu je sedište nadaleko poznate, a naročito uz Ibarsku magistralu, radio-stanice "Raka Ešinger", Radovana Krčmarevića. Raka je nedavno pokrenuo i list "Dobošar", u kome je sve, i u kome piše samo istinu, koje ima za narednih dvadeset godina. Takva mu bila želja, da ima radio i novine, a želja mu i televizija, i sam ispunio svoje želje. Za sve to Raka ima stila, znanja, moći i diplomu, još da se *uredi zakon o tim medijama,* da posao rade stručni i osposobljeni ljudi, a ne da radio-stanicu drži obućar ili kondukter, ko što ima slučaj.

ZBOG VITE GUSANA: Radio Ešinger je prepoznatljiv po, naravski, narodnoj muzici, ali i po *sočnosti* gazde, koji, vele, u živom programu zna da *časti* sagovornika, onako srpski, naravno, ni slušaoci, isto srpski, ne ostaju dužni, pa su emisije, kažu, prava uživancija, *pušenja* kol'ko 'oćeš.

Radio u glavnoj ulici, poviše autobuske stanice. Na kući, do ulice, tabla, radio s druge strane. Uđeš, ima predvorje, iliti komercijala, desno tehnika, levo Raka. Sedi, pred njim kasete, diskovi, kompjuter, iza tapiserija na kojoj je, valjda, grb ove zemlje, ima slika prestolonaslednika, uramljen Čiča Draža, ima i jedan žuto-crveni papagaj, prepariran li je, i baš iznad Rakine glave, pa u zidu, utičnica, što se još i *šteker* zove. Radovan Krčmarević, poznatiji kao Raka Ešinger, domaćinski raspoložen, na izvol'te. Eto, baš nešto razmišlja, treba da organizuje veče povodom izlaska prvog broja "Dobošara", biće program, biće poslovni partneri, biće priznanja, biće estrada Srbije, cela elita, samo srpski pevači. On je ortodoksni srpski nacionalista, zbog toga plać'o visoku i veliku cenu, zatvarali ga još dok je Tito bio živ.

Sadašnji radio osnov'o '92, podneo zahtev za radio-stanicu, nije dobio odgovor, '98. ga prvi put upisali da je podneo zahtev, dobio papir da plati taksu, '99. mu stigne rešenje o zabrani, tri puta ga zatvarali, u julu 2000. ga uhapse, 28 dana bio u pritvoru, tad pokupili i radio-stanicu, "zbog uznemiravanja javnosti". A šta je bilo, nije hteo da reklamira SPS, nego grupu građana, onog Vitu Gusana, opkolili mu kuću sa dugim cevima ko da je izvršio bombardovanje. Uključe ga na diktafon i sve pitaju, šta si prič'o protiv predsednika, šta je prič'o, nikad nije ni pomenuo politiku, 'teli da ga uplaše.

D. TODOROVIĆ

MIŠ POD RUKOM: Magnat

Ko sluša njegov radio neće biti škart, neće nositi brnjicu u nosu, rok bendovi pevaju majmunsku muziku, to su oni crnci što su doneli sidu i drogu, kod njega ima da čuješ srpsko kolo, a zna se kako se igra srpsko kolo, uhvatiš se, ko sluša njegovu muziku taj će biti vojnik, i to sposoban. Kol'ko je kod nas nepismenih, 13 odsto, 25 odsto sa čet'ri razreda, o tome se ne govori, a to je priča o kulturi. Kultura je da prosvetimo decu, kako, da čitaju knjige, prvo da čitaju pa da slušaju radio, neko treba da misli o tome, država treba da misli o tome.

KAD OVCE BLEJU: Kako je počeo, ne odstupa, kažu, seljačka stanica, *na mojim radiju od jutru kad svanjiva prvo čuješ pevci, ovce i kerovi.* Ovce bleju, seljak ustaje, pre loženja vatre pušta radio, pa ide u štalu. Ima seljaka u Cvetanovcima, zove ga da dođe, kaže, navadio krave na radio, 'oće krave da izginu kad nema struje, kad nema muzike, deset odsto više mleka daju. Ima logike, tele se oteli, sluša, uđe to u uši, ako je životinja, ima to mozak. Ima i velike emisije, velike stručnjake, gostuju veterinari, ima oko sadnje, oko đubrenja, i u "Dobošaru" primenjuje taj stil. Pa ima još emisija, ponedeljkom "Kolubarski vez", pa "Za moju dušu i vaša srca", "Spomenar", petkom, celu noć, kontakt sa slušaocima, javljaju se i pozdravljaju, sve besplatno. Drži se toga, 'vala bogu slušan, javljaju se ljudi, samo nastavi, Rako... Preko dana ima želje i pozdrave, komercijalni program, mnogo reklama proizvodi, prenosio i sahranu jednog druga, onog Popovića iz Barzilovice koji je bio na radu u Austriji, poručiv'o po sto želja, ali mlad umro, rek'o da 'oće da mu Raka svira kad umre, i uživo prenosio sahranu, celo popodne sviralo.

SLIKA, PIŠE I UREĐUJE: Politički u Narodnoj radikalnoj stranci, stranka bila nešto, ali Šešelj joj sahranio *idetitet*, tu da nigde nije, mora čovek negde, predsednik Opštinskog odbora, gore potpredsednik IO NRS-a. I novine mu u istom stilu ko radio, "Dobošar" se zovu. Još '98. podneo zahtev da štampa list pod imenom "Lopta", nisu dali, pa "Ešinger", opet nisu dali, sadašnjim zakonom dobiješ šifru i možeš da štampaš, dobio i broj i šifru. Inače, novinar po struci, '84. diplomir'o. Video, današnji novinar ne može da napiše pravu stvar, ne da urednik, kod njega to nema, on je sve u novinama i ne boji se, i slika, i piše i uređuje. Već počeli da mu prete noću, 'oće ubiju, pa onaj Đerić što je direktor "Kolubare", pa napis'o, masnim slovima, "Ničija nije gorela dovek, mnogima smo videli leđa, pa ćemo videti leđa i gospodinu Đeriću".

Ima kadra, ali mora da ga pripremiš, recimo, da bude spiker, od 40, 50 devojaka jedna ima prirodni dar. Kako ih proba, kako dođu, odma' ih pusti na mikrofon i vidi, sve što ima u Lazarevcu njegov kadar. Ima program od 24 sata i samo pet zaposlenih, sad rade i novine, samo uzeo jednu što je jaka na kompjuteru. Naplata reklama ide, dođu ljudi, sačekaš, nema problema, reklamiraš kokoši, uzmeš kokoši, zakolješ i nosiš kući, ako taj šije odelo, sašiješ odelo, i miran, ako je mehaničar, popraviš auto, ako radi suhomesnato, uzmeš kobasicu, reklamiraš piće, isto, takav život. Vesti nema, počeo sa vestima, da čita iz novina, ali nove vlasti to ne vole, da prepričavaš tuđe vesti, pa izostavio. Izostavio i jer je im'o problema kad je poginuo Đinđić, pre vremena javio da je izumro, u jedan sat, kako je objavio, ne bi bio Raka Ešinger da nema informacije. Planovi, veliki, to je posao koji mu leži, to pokazuje i "Dobošar", velika potreba, zove Šabac, Aleksandrovac, mora da doštampa, mnogo čitano, velika jagma. Poznat je po radiostanici, možda je potrefio po naslovnoj stranici, ali ljudi nemaju šta da čitaju, mora sama ruka da piše, i što je istinita stvar, ima materijala za dvadeset godina, sve naslovi za prodaju, kako sud radi, kako milicija radi... svi će biti na tapetu. Razmišlj'o i o televiziji, i to mu je želja, radio, novine, TV, ima stila, moći, znanja za TV, sigurno bi napravio pravu televiziju, velika je želja, malo je skupo, videće. Pa i za pos'o bolje nego ranije, dobio broj i šifru za novine, ovi pustili, piši i pričaj, na bolje je, treba da se uredi zakon o tim medijama, data sloboda, ali nesigurno dokle ćeš da radiš, sutra dođu i zatvore. I neka radi ko je stručan, mora da imaš ispit za ono što radiš, da si osposobljen, pa on ima diplomu Instituta za novinarstvo, nije, ko što ima, da obućar drži radio-stanicu, ne možeš da imaš novine ako nisi novinar, on je iz struke, zato mu ide pos'o. Eto, novine, mora da izdržiš, da čitalac može da pročita, kako kvočka nosi, koliko zečica, to deca ne znaju... Kraj, može i slikanje, Raka prelazi u tehniku, seda pred žuti mikrofon, desnu ruku na miša od kompjutera, stručno gleda u prazan studio. ■

DRAGAN TODOROVIĆ

Brže, bolje, više

A. ANDIĆ

"Legalizovano je otprilike 30 odsto tržišta u poslovnom delu, i taj rezultat nije loš kada se uzme u obzir okruženje. Međutim, ja nisam zadovoljan tim rezultatom. Ova kancelarija će sve učiniti da zaštiti svoje legalne korisnike i da promoviše vrednosti legalne Majkrosoftove platforme"

Jedan od najboljih srpskih izvoznih proizvoda u proteklih desetak godina bili su stručnjaci iz oblasti informatike, diplomci Elektrotehničkog fakulteta BU. Premda se *brain drain* kompjuterskih genija nastavio, jedan broj stručnjaka ostao je u zemlji da se izbori sa softverskim gusarima. A neki su se i vratili. Beogradski diplomac Dejan Cvetković, generalni direktor Majkrosoftove kancelarije za Srbiju i Crnu Goru, karijeru je započeo u Energodati, a potom 1993. otišao u Kanadu i zaposlio se u Majkrosoftu. "Ja sam uspešan ako su moji korisnici i partneri uspešni, ako je ekonomija moje zemlje uspešna. Ako tome mogu da doprinesem na mestu direktora Majkrosofta za SCG, onda je to prava stvar", kaže za "Vreme" povratnik Cvetković, koji veruje da Majkrosoft ovde može da uradi više nego u nekim drugim zemljama.

"VREME": Prošlo je dve godine od potpisivanja ugovora između Vlade i Majkrosofta. Da li smo se primakli postavljenom cilju – stimulacija naučnog i tehnološkog razvoja zemlje – i šta je zapravo postignuto u prvoj fazi legalizacije softvera?

DEJAN CVETKOVIĆ: Ne, nismo se primakli postavljenom cilju, stalno ćemo se primicati tom cilju. Ciljevi su: razvoj IT tržišta u Srbiji i Crnoj Gori, zapošljavanje sve većeg broja ljudi u lokalnim IT firmama koji se bave implementacijom rešenja na Majkrosoftovoj platformi, instalacijom i konfiguracijom te platforme koja će pomoći u rešavanju poslovnih problema naših korisnika u smislu efikasnosti i konkurentnosti. Cilj je da rastu plate mladih ljudi koji se bave razvojem softvera u SCG, cilj je da se taj softver prodaje kod nas i u svetu zbog konkurentne cene i kvaliteta. Cilj je da Majkrosoft nastavi da bude lider na lokalnom IT tržištu, ali ne isključivo u smislu ukupne instalacije Windowsa i Officea na desktopu (što je svakako bitno). Dakle, kada se jednom završi legalizacija softvera na ovim prostorima i kada procenat legalnih korisnika bude na zavidnom nivou, tada će biti neophodno da osiguramo da se legalna platforma i proizvodi iskorišćavaju na najbolji mogući način.

Da se podsetimo samog ugovora: govorilo se o 50.000 licenci za naučne institucije i 30.000 licenci za državnu upravu. Ko je sve i kako stekao pravo na licencu?

Vlada je objavila konkurs i licence su raspodeljene, sada ne bih iz glave umeo da vam kažem koje su firme iz javnog sektora stekle to pravo. Tih 50.000 akademskih licenci još nije raspodeljeno, a jedna od donacija je za razvojne alate koji omogućavaju instalaciju raznih poslovnih rešenja uključujući i E-government rešenje. Ni to još nije raspodeljeno, i to sad dosta agresivno radimo u saradnji sa Ministarstvom za nauku u tehnologiju i Vladom Srbije. Lično nisam potpuno zadovoljan sprovođenjem ugovora jer sve Majkrosoftove donacije nisu iskorišćene, pogotovo akademske licence i licence za razvojne alate. Razvojni alati su najvredniji Majkrosoftovi proizvodi po načinu korišćenja i ceni. Majkrosoft je donirao 100 MSDN-a (Microsoft Developer Network) – to su svi naši proizvodi i razvojni alati koji se donirаju u cilju razvoja poslovnih rešenja. Dakle, ono što želimo da osiguramo u nekom sledećem vremenskom periodu sa Vladom jeste da se donirane licence što pre raspodele i počnu da se koriste. Što se tiče drugih 30.000 licenci, one su raspoređene.

Šta je to E-government?

Imamo nekoliko aktivnosti koje su vezane za E-government rešenja. Jedna je vezana za proizvod koji je već implementiran u nekim

zemljama Istočne Evrope. To je elektronska sednica vlade, vrlo atraktivno i efikasno rešenje. To rešenje je pogodno, *user friendly*, ne zahteva nikakvo tehničko znanje od strane korisnika. Da li možete da zamislite ministre kako sede na sednici vlade na kojoj se uopšte ne koristi papir? Ministri često provedu mnogo vremena na sednicama tražeći neke klauzule po papirima, a kad bi se sve to nalazilo u računaru u elektronskom obliku bilo bi, pod jedan, mnogo jeftinije jer nema utroška papira. Drugo, pretraživanje podataka u računaru neuporedivo je brže nego ako to radite manuelno. Treće, svi zaključci nalaze se u elektronskom obliku, dakle, ceo kabinet je mnogo efikasniji. O tome ova kancelarija trenutno intenzivno razmišlja kao o potencijalnom atraktivnom rešenju za Vladu Srbije, i sada sa partnerima razrađujemo tu ideju.

Drugo rešenje u koje Majkrosoft uopšte nije bio uključen jeste rešenje za biračke spiskove. Dakle, na internetu imate www.biracki spisak.sr.gov.yu, veb rešenje koje se bazira na Majkrosoftovoj platformi sa te veb strane. To je jedno prosto rešenje koje se oslanja na postojeću bazu podataka. Neko se u toj Vladi dosetio da podatke u toj bazi stavi na internet uz korišćenje Majkrosoftovih tehnologija i omogući pristup građanima.

To je klasično vredno E-government rešenje koje nije iziskivalo mnogo vremena i novčanih i ljudskih resursa. Ima još mnogo rešenja vezanih za E-government na kojima rade Majkrosoftovi timovi oko kojih treba tek da se vode pregovori sa ljudima iz javnog sektora: rešenja za objedinjavanje postojećih podataka u Vladi i brzu razmenu između ministarstava, E-government portal koji će omogućiti građanima i kompanijama pristup servisima koji su sada mogući jedino na šalterima...

Stopa zastupljenosti nelegalnog softvera pre dve godine iznosila je, prema podacima BSA, oko 98 odsto. Kakva je sada situacija s obzirom na neočekivano dobar odziv privrednika da legalizuju softver?

Legalizovano je otprilike 30 odsto tržišta u poslovnom delu, i taj rezultat nije loš kada se uzme u obzir okruženje. Međutim, ja nisam zadovoljan tim rezultatom. Ova kancelarija će sve učiniti da zaštiti svoje legalne korisnike i da promoviše vrednosti legalne Majkrosoftove platforme. Dakle, nije stvar samo Widowsa ili Officea, već rešenjâ koja se mogu primeniti baš na tom Windowsu ili Officeu. Druga faza legalizacije, tj. druga rata tih ugovora nastupa u novembru i decembru, i mi se nadamo, očekujemo a i sigurni smo, s obzirom na aktivnosti oko Zakona za zaštitu intelektualne svojine, da će se broj nelegalnih korisnika u poslovnom okruženju smanjivati. Bitno je ne samo za Majkrosoft već i za IT kompanije koje se bave razvojem softvera da ih država štiti od piraterije. Od legalnog softvera svi imaju koristi – država, Majkrosoft, a iznad svega ovo tržište.

Postoji podatak da je kod nas u prvoj godini legalizovano više softvera nego u Mađarskoj za 12 godina. Možda je potrebno malo strpljenja?

To je dobro pitanje. Međutim, ova kancelarija neće da čeka, jer što pre uradimo neke stvari na razvoju IT tržišta, pre će svi imati korist od toga. Nema razloga da naši ljudi u inostranstvu budu najbolji, a da u svojoj zemlji to ne budu. Pri tome, ova zemlja je među najboljima kada je reč o informacionim tehnologijama. Idemo punom parom. Majkrosoft je najveća softverska firma na svetu, lider u IT tehnologijama, i želim da budemo kompanija koja sa svojim partnerima definiše strategiju razvoja IT tržišta u SCG uzimajući u obzir parametre u zemlji i inostranstvu.

Mislite li da su direktori velikih sistema, malih i srednjih preduzeća shvatili značaj legalizacije softvera?

To sve zavisi od samih kompanija. Mislim da je nivo prosvećenosti na zavidnom nivou, ali mi ćemo uvek promovisati važnost legalnog softvera za poslovanje same firme. Postoji kampanja o tome koliko je opasan ilegalan softver, ističemo pogodnosti legalnog softvera, oslanjamo se na asocijaciju BSA, Zakon o zaštiti intelektualne svojine. U odnosu na prošlu godinu, ovaj zakon je prisutniji i konsekventniji. Legalnost softvera bitna je za ekonomiju ove zemlje i, kao što sam već rekao, razvoj lokalnog IT tržišta i firmi koje se bave razvojem softvera.

Kako ocenjujete rad inspekcijskih službi i da li imate podatak o broju kompanija koje čeka sudska presuda?

Država može mnogo da učini u suzbijanju softverske piraterije, a to već uveliko i čini – obezbeđuje sprovođenje Zakona o intelektualnoj svojini. Neophodno je utemeljiti svest o zaštiti intelektualne svojine i kažnjavanju nelegalnog korišćenja softvera u glavama običnih ljudi i vladinih službenika. Podaci o broju kompanija koje će odgovarati pred sudom zbog nelegalnog korišćenja softvera trenutno se konsoliduju, i možemo da kažemo da smo sada mnogo zadovoljniji nego prošle godine u ovo vreme. Uvećana baza legalnih korisnika daje nam podršku u objašnjavanju javnosti da je softverska piraterija jedan vid kriminala. Da i ne govorimo o nemogućnosti interakcije onih preduzeća koja se baziraju na ilegalnim softverima sa inostranim kompanijama.

Šta su prioriteti Majkrosofta pored legalizacije?

Legalizacija je OK, ono čime još nisam zadovoljan jeste broj rešenja na Majkrosoftovoj platformi, jer je to prava vrednost. A to kažem na osnovu iskustva iz sveta. Želim da naglasim važnost razvoja konsultantskih servisa iz IT oblasti i strateškog konsaltinga oko toga kako IT rešenja mogu da potpomognu poslovanje kompanija. To kažem zato što je jedan broj naših partnera (distributeri, dileri, kompanije koje prodaju velikim organizacijama, kompanije koje se bave edukacijom i razvojem rešenja na Majkrosoftovoj platformi...) već sad orijentisan na davanje konsultantskih usluga, i to želimo da razvijamo i na taj način utičemo na razvoj IT tržišta i ekonomije zemlje, otvaranje novih radnih mesta itd.

Na koji način mislite da podstaknete kućne korisnike da kupuju legalan softver, ako se zna da Majkrosoft neće krivično goniti ovu kategoriju?

Veoma je bitno da je softver legalan, ali je bitno i da veliki broj ljudi koristi računare u svom svakodnevnom životu za razne potrebe, da bi, na primer, mogli da kupe karte za pozorište, pristupe javnim vladinim servisima od kuće... Želim da vidim kućne korisnike kako koriste naš softver da bi im život bio bolji. Tako je svuda u svetu, nema razloga da ne bude tako i kod nas.

Kako ocenjujete stabilnost strateškog partnerstva sa Vladom Srbije iz ugla nestabilnosti same vlade ili, drugim rečima, šta će biti sa ugovorom ako vlada sutra padne?

Ja sam poslovan čovek, ne bavim se uopšte politikom, nisam ni u jednoj stranci. Moj posao je da pomažem svojim korisnicima i takvo je pravilo ove firme.

Nigde u svetu nismo imali problema takve prirode, ugovor je potpisan sa Vladom, a ne sa nekom strankom, i tu ne vidim nikakvih problema. Da li se ja varam ili ne, videćemo. Principi koji se baziraju na zaštiti intelektualne svojine spadaju u osnovne preduslove evropskih i svetskih integracija kojima ova zemlja pretenduje. ■

BILJANA VASIĆ

Džabe je najskuplje

Da li Linux može da ugrozi Windows na tržištu na kojem vlada filozofija da je "najjeftinije ono što je džabe"?

To je veoma zanimljiva filozofija. Iskustvo iz sveta dokazuje da je najskuplje ono što je džabe, i to se pre ili kasnije vidi. Linux je operativni sistem koji predstavlja konkurenciju Majkrosoftu, a konkurencija je uvek dobra jer ćemo mi biti bolji i davaćemo kvalitetnije usluge našim korisnicima. Linux je samo operativni sistem, i kao i Windows predstavlja osnovu da nešto radite na računaru, ali daleko od toga da je to dovoljno. Uslov da se nešto uradi na računaru jeste rešenje na platformi. A to rešenje nije besplatno ni na Linuxu, ni na Windowsu. U svakom slučaju, ako neko iz nekih razloga ne želi da koristi Majkrosoftovu platformu Windows za svoju poslovnu aplikaciju, preporučio bih mu da razmatra Unix umesto Linuxa koji iza sebe nema neophodnu tehničku podršku. E, kad nastanu problemi, onda to džabe ispadne mnogo skupo...

www.vreme.com 011-3234-774 gcv@vreme.com

grafički centar vreme

Od 1992 godine brinemo o grafičkom izgledu nedeljnika Vreme

grafički dizajn · priprema za štampu · skeniranje i obrada fotografija · osvetljavanje grafičkih filmova · štampa na laserskom štampaču u boji · postavljanje, instalacija i organizacija DTP sistema · konsalting u oblasti štampe i pripreme za štampu · instaliranje i umrežavanje kompjutera · izrada baza podataka · web dizajn i web baze podataka · arhiviranje podataka...

"KNJAZ MILOŠ" ČEKA DIVCA

Što te nema

Deset dana odbrojavan je trenutak kad će Vlade Divac dostaviti istorijsku ponudu za kupovinu većinskog paketa akcija aranđelovačkog "Knjaza Miloša". U međuvremenu jedan sindikalni lider izveo je radnike na ulicu i tražio od vlasti da zaustavi privatizaciju. Da li Divac i njegovi poslovni prijatelji odugovlačenjem s ponudom taktiziraju ili ih je iz posla oterao sindikalni bal vampira na kome je iznet ovakav zahtev

Na šalter pošte u Aranđelovcu, čim se objekat ujutru otvori, svrati pre nego što ode na posao jedan čovek, upitno podigne glavu i nemo pita "je l' stiglo", a poštanska službenica takođe nemo odmahne glavom kao da kaže "još ga nema". I tako već deset dana - pismo kasni, "ujak" se ne javlja. Ne znam da li se ova scena zaista i događala, ali sam siguran da ona više kao metafora opisuje trenutno stanje duha jednog dela stanovnika ove varoši nadomak Beograda.

Za razliku od Aranđelovca, u Beogradu se, na istu temu, odistinski i nimalo metaforički odbrojavalo: još pet dana, još četiri dana, još tri dana, još dva dana, još dan... a danas? "Danas slavni košarkaš Vlade Divac šalje zvaničnu ponudu za kupovinu većinskog paketa akcija firme 'Knjaz Miloš'." Tako su pisale beogradske novine u četvrtak 6. novembra. A generalni direktor aranđelovačke punionice mineralne vode Radenko Marjanović hrabrio je i sebe i radnike i srpsku javnost: "Jeste da ponuda kasni deset dana, ali je i dalje nestrpljivo čekamo."

Sutradan, u petak 7. novembra direktor Marjanović je svakom ponaosob od sto novinara koji su ga zvali (po sopstvenom priznanju) ponovio da "odgovora nema" i da će "možda sutra stići".

Odgovor nije stigao ni sutra, ni prekosutra, ni u ponedeljak... U ponedeljak je direktor Marjanović izjavio da je "neobjašnjivo odugovlačenje poznatog košarkaša Vlade Divca da se izjasni o ponudi za kupovinu 'Knjaza Miloša'. Sačekaćemo još nekoliko dana i ako do tada ne stigne konkretna ponuda uputićemo Divcu pismo sa zahtevom da se izjasni da li je odustao od kupovine ove firme", izjavio je Marjanović agenciji Beta.

I dok u Aranđelovcu radnici lome prste od nestrpljenja i neizvesnosti, Vlade Divac i Sakramento su na NBA turneji po istočnoj obali Amerike gde su do sada zabeležili tri poraza (utorak 11. novembar), ali se ne može reći da Divac igra loše. Dakle, odmah treba odbaciti argument onih naivnih koji prostodušno veruju da Divcu radno mesto i trenutni posao ne dozvoljavaju da sedne i napiše, a zatim i pošalje, pismo kojim će potvrditi svoju ranije izraženu nameru da za 55 miliona evra kupi većinski paket akcija u firmi koja mu se tako otvoreno ponudila. Naime, radnici i menadžment "Knjaza Miloša" već mesecima uporno ponavljaju da za poslovnog partnera i gazdu žele samo "našeg zlatnog košarkaša Vladu Divca" i nikako neće nikakav drugi kapital, ni od Koka Kole, ni od Nestlea, ni od Danonea.

Z. JEVTOVIĆ

KAD ĆE PISMO: Vlade Divac

Višemesečno uzajamno poslovno koketiranje i iskazivanje biznis simpatija između "knjaza" i "kingsa" trajali su sve dok u SAD nije startovala NBA sezona i dok u Srbiji nije počela sezona uličnog bala vampira u organizaciji jedne od tri najveće sindikalne centrale. Dok je nagrađivan frenetičnim aplauzima navijača posle svakog precizno pogođenog protivničkog koša (jer treba opravdati svaki dobijeni milion dolara), Divac je osluškivao loše vibracije iz Srbije koje je tako strasno sa beogradskih ulica emitovao razgoropađeni sindikalni aktivista Milenko Smiljanić tražeći pred srpskim parlamentom zaustavljanje privatizacije i obaranje Vlade koja tu privatizaciju sprovodi. Osluškivao je Divac (i ne samo on) i sve one srpske političare koji, otvoreno ili potuljeno, podržavaju Smiljanićev zahtev i koji bi sutra pobedom na prevremenim parlamentarnim izborima i preuzimanjem vlasti mogli da ostvare tako izazovan populistički cilj da zaustave privatizaciju.

Nema sumnje da Vlade Divac voli Srbiju i da ona voli njega. U poslovnom svetu, međutim, odavno je poznato da se biznis i ljubav slabo rimuju. Poznato je, takođe, da je kapital veoma plašljiva zverka koja ne ide "tamo daleko" gde neko preti da će da ga nabije na kolac. Zato se može dogoditi da će Divac i njegovi biznis partneri i dalje rado dolaziti u Srbiju na ćevapčiće i šljivovicu, ali tu radost neće deliti njegov/njihov kapital. To je, uostalom, diskretno ali veoma jasno proteklih dana i nagovešteno iz poslovnih krugova bliskih Divcu kao razlog za odugovlačenje pri dostavljanju ponude za kupovinu "Knjaza Miloša".

Što bi bilo ko, pa makar se zvao i Vlade Divac, ulagao svoje pare i pare koje je među investitorima sakupio na svoj obraz u zemlju u kojoj se tako otvoreno populistički koketira sa sistemom jednakih stomaka, poznatijem kao socijalizam i traži zaustavljanje onoga što je Divac upravo želeo da uradi - da privatizuje (ili da kupi) jednu veliku srpsku firmu. Zašto bi Divac i investitori koji stoje iza njega rizikovali da ulože 55 miliona evra kupujući većinski paket akcija "Knjaza Miloša" i da im kroz tri meseca neki novopečeni ministar tek izašao iz senke kaže "puj pike, ne važi".

Na osnovu već spomenutih diskretnih nagoveštaja čini se da su Divac i njegovi biznis prijatelji povukli trenutno jedini pametan potez, "stali su na loptu" procenjujući veličinu rizika mogućeg ulaganja i čekajući rasplet situacije u Srbiji u kojoj će se, po svoj prilici, građani uskoro izjašnjavati da li ih reforme mnogo bole i jesu li za njihov nastavak. Za razliku od Divca, radnicima i direktorima "Knjaza Miloša" se izgleda žuri, njima treba svežeg kapitala ma koliko se hvalili da su dobra i uspešna firma.

Ne treba isključiti ni mogućnost da je Vlade Divac samo uzeo sasvim mali predah, tako reći tajm aut, u kome sprema neku novu taktiku koju će izneti u obećanoj ponudi. A nama, emotivnim i biznisu nesklonim Srbima, taj se tajm aut učinio kao večnost i nezaslužena peta lična greška koju nam je Vlade Divac dosudio.

Ukoliko se, međutim, dogodi da Vlade Divac odustane od svog poslovnog interesa u Aranđelovcu, onda bi "Knjaz Miloš" mogao biti prva žrtva populističke kampanje Saveza samostalnih sindikata i političkih snaga koje stoje iza te sindikalne centrale. To dalje znači (ako se teza dosledno razvije) da, ako im posao krene loše, radnici "Knjaza Miloša" imaju pravo da zakucaju na vrata Milenka Smiljanića.

Tako mu i treba. ■

MIŠA BRKIĆ

www.vreme.com 011-3234-774 gcv@vreme.com

grafički centar vreme

Od 1992 godine brinemo o grafičkom izgledu nedeljnika Vreme

grafički dizajn · priprema za štampu · skeniranje i obrada fotografija · osvetljavanje grafičkih filmova · štampa na laserskom štampaču u boji · postavljanje, instalacija i organizacija DTP sistema · konsalting u oblasti štampe i pripreme za štampu · instaliranje i umrežavanje kompjutera · izrada baza podataka · web dizajn i web baze podataka · arhiviranje podataka...

NUSPOJAVE
piše Teofil Pančić

Kultura kapitalizma

Nije teško uočiti kako iza ovdašnje fascinacije čarima kapitalizma i slobodnog tržišta neretko izviruje nesofisticirana i nasilnička njuška Novog Boljševizma i civilizacije praziluka

Za razliku od komunizma, verskih i nacionalnih fundamentalizama etc., kapitalizam ne pretenduje na to da je lep i divan

Sećate li se, drugarice i drugovi, one dražesne marxističke floskulice o "bazi i nadgradnji"? Ko biva, *baza* iliti osnova svega postojećeg u društvu jeste proizvodnja materijalnih dobara, a kultura, prosveta i slično - u današnjem se nadriučenom filistarskom slengu tome tepa *duhovnost* - jesu *nadgradnja*, nešto čime će se pošteni radni čovek & građanin baviti tek kada - i ako - zadovoljavajuće napuni tibu. Pravedno poluzaboravljeni Černiševski je slične dijalektičko-materijalističke mozgalice širio kroz famoznu maksimu o dilemi između Šekspira i kobasica, pri čemu je stanje "narodnih masa" u nesrećnijem delu Evrope i u njegovo doba i sada uglavnom bilo *duplo golo*: za Šekspira ne haju ni kad je džaba ili kad biju ko neće, a kobasice viđaju samo u izlogu, voleći ih platonski i očajnički.

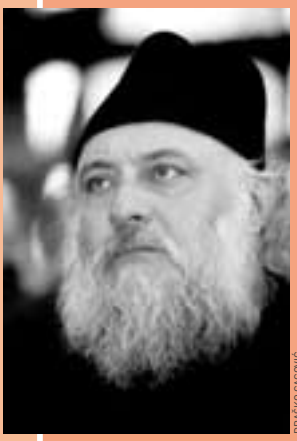
No, čemu sva ta razmatranja podstaknuta "prevaziđenim" domišljanjima mislilaca i ideologa jedne neslavno propale utopije? Nismo li svi - Srbi doduše kao poslednji u Evropi i okolini, ako ne računamo junačne Crnogorce - ionako iznova stupili u Vrli Novi Svet liberalnog kapitalizma? Kanda jesmo, ili se barem trudimo u tom smislu. Problem je samo što u tom našem otkrivanju čari kapitalizma, privatne svojine, slobodnog tržišta, *legitimizovane pohlepe* i sličnih toplovodnih Velikih Otkrića od pre 200-300 godina, pažljivijem posmatraču posve lako da iza šljaštave pozlate pompezno izreklamirane "preduzetničke kulture" ugleda nesofisticiranu i nasilničku njušketinu Novog Boljševizma, srećno stopljenog sa lokalnim običajima i potkontinentalnim društvenim folklorom, što će reći sa *civilizacijom praziluka*, onog koji veselo izviruje iz dupeta Novih Vlasnika svega postojećeg. I šta radi taj praziluk neobrani, sve virkajući odande - maše li nam u znak pozdrava, kao božićno govance iz *South Parka*? Jok, pokazuje nam šipak, eto šta radi.

Dobro, kak'e to ima veze sa boljševizmom?! O, ima, još te kako. Prvo, iznova se ovde radi o latentnom, ama permanentnom sukobu *baze i nadgradnje*, a drugo, nije li karakteristika boljševizma i sličnih "spasilačkih" pokreta njihovo duboko uverenje kako Istorija počinje baš od njih, od njihove veleumne Objave? Uzmimo, eto, nedavni primer dževe koja se nadigla oko onog veseljaka koji je kupio hotel Union u Kosovskoj ulici, pa brže-bolje uklonio glomaznu tablu Jugoslovenske Kinoteke - jedne od najvažnijih kulturnih institucija ove zemlje - jerbo ta tabla (koja na istom mestu stoji decenijama) zaklanja pogled na ulicu sa jedne od njegovih kancelarija, onih koje se danas, dakle, nalaze u Svetom Privatnom Vlasništvu. A ko šiša tamo nekakvu Kinoteku - parazitsku *nadgradnju*, tako reći - kada čovek hoće, brate mili, da mu pukne pogled sa njegovog rođenog kancelarijskog prozora - pa, nije li pošteno platio za to?! Čak su mu i nadležni pravosudni organi išli niz dlaku u ostvarivanju njegovog Neprikosnovenog Vlasničkog Prava, samo što ovaj nije mogao čak ni da sačeka da njihovo rešenje postane pravosnažno, nego je pribegao prekonoćnoj *samopomoći*, toliko se bio uželeo pogleda *odozgo* na ljupku Kosovsku ulicu.

Drugi je primer prilično drugačije sorte, jerbo se radi tek o znakovitom *nečinjenju*: novi, privatni vlasnici šećerane u Crvenki, kao i nekih drugih "jakih" preduzeća u ovom bačkom mestu sa stanovništvom epskih gorštačkih korena, prestali su da finansiraju tamošnji proslavljeni rukometni klub, zbog čega ekipa razmišlja o tome da okači patike o klin. Dok su bile u "društvenom" vlasništvu, te su firme uredno dotirale sportske i druge aktivnosti lokalne zajednice - onoliko koliko su mogle, a da ne dovedu u pitanje vlastiti interes i materijalni probitak. Nove gazde, po svemu sudeći, neće ni da čuju za to - koj' hoće da se lopta, ene mu poljanče! Lokalni su se Faktori zbog toga pobunili na sva usta (v. "Građanski list" od 11. 11. 2003) ali im, bar za sada, ništa nije vredelo. Da se razumemo, ne pada mi na pamet da branim "samoupravljačku" logiku, ovde tako beznadežno živahnu: niko nema zakonsku obavezu da vlastitim parama finansira ono što ne želi i do čega mu nije stalo - osim kroz plaćanje poreza, jakako - i u tom je smislu deplasirano terati ga na to, ili prosipati kletve na njegov *eksploatatorski* račun; to ne bi bilo manje blesavo i promašeno nego ona ganutljiva nadobudnost "Sartidovih" sindikalaca koji se onoliko upreše da "smene" svog američkog direktora, baš kao da je ovog postavio Opštinski Komitet! Vlasnik buđelara vlastan je - što bi rekao mirotočivi o. Koštunica - da po svom nahođenju raspoređuje pravce i dinamiku njegovog pražnjenja: niko mu ne može zapovediti na koje će smislice ili pak besmislice trošiti rođene pare.

Dovde je, dakle, sve OK; a ako nekome baš i nije OK - tja, sve je to normalna, samopodrazumevajuća cena prihvatanja liberalnog kapitalizma. Ono što nije OK, i u čemu se krije ona smrduckava kombinacija besmrtnog praziluka i mutantnog neoboljševizma, jeste gotovo posvemašnji izostanak opipljivijih izdanaka *kulture kapitalizma* u ovom delu sveta. Naime, za razliku od komunizma, verskih i nacionalnih fundamentalizama etc., kapitalizam ne pretenduje na to da je lep i divan (mada voli, vragolan, da naglasi kako se u njemu, pod izvesnim uslovima, može sasvim lepo živeti, no to je druga stvar); bazirajući se na institucionalizaciji sebičnosti i nemilosrdnog međuljudskog takmičenja, on je morao da ugradi stanovite mehanizme samoregulisanja i samoograničavanja, za vlastito dobro. Jedan od ključnih mehanizama ove vrste upravo je "filantropski" rad, pomoć siromašnima, izobilno dotiranje umetnosti, kulture i nauke (kojem na ruku u svakoj "normalnoj" državi idu i nimalo zanemarljive poreske olakšice za donatore), kao i svakovrsno pružanje stalne ispomoći u finansiranju raznih projekata lokalne *community*, a to može biti bilo šta, od izgradnje dečjih vrtića do ispomaganja mesnom rukometnom klubu ili udruženju pecaroša. Takve se stvari, dakle, ne rade jerbo se mora - *legalno* je imati guju u džepu - nego zato što je tako, na duži rok, uistinu bolje za sve, uključujući i nadrndane Novokapitaliste. Samo, objasni ti to nekom zaguljenom baji koji je, sve balansirajući onim prazilukom da mu ne ispadne kroz nogavice, koliko juče otkrio Privatno Vlasništvo, baš kao što je njegov otac onomad otkrio (reko mu komesar u poverenju) da više Nema Boga! *No way*, naravno. Taj za Šekspira ne daje ni crno ispod nokta, a kobasičetine ždere sam i u potaji, dok se ne raspukne od posvemašnje, gigantske Praznine kojom se natovario. ■

izjava nedelje

DRAŠKO GAGOVIĆ

“Sa ponosom idem u Hag, jedva čekam da vidim čestite Srbe, da poljubim ruku borcima za srpski narod i otadžbinu – Vojislavu Šešelju i Momčilu Krajišniku.”

Vladika mileševski Filaret
(“Večernje novosti”)

Andrijana Božović,
pevačica iz Podgorice, odgovara na pitanje ko je najzgodniji političar sa domaće scene: “Političare ne posmatram kao frajere, ali Milo Đukanović stvarno dobro izgleda.” (“Blic news”)

Peđa Šuškavčević,
“kontroverzni crnogorski humorista”, govoreći o predstavi *Seks trafiking* čije je prikazivanje u podgoričkom Domu vojske zabranjeno:

A. ANDIĆ

“Ministar odbrane Boris Tadić izjavio je da nema kad da razmišlja o seksu, a kamoli o trafikingu. To što on nema kad da razmišlja o trafikingu, mogu i da shvatim, ali da nema kad da razmišlja o seksu, posebno me je zabrinulo.” (“Svet”)

Nina Bardić,
“trenutno najbolja hrvatska pevačica”, priča šta prvo primeti na muškarcu:

“Vrlo mi je važan način na koji me neko gleda. Postoje ljudi koji zrače i to se gotovo uvek vidi i oseti. S druge strane odbijaju me neuredni muškarci, koji na malom prstu puštaju nokat, a na domalom šetaju pečatni prsten. Još ako ima i žuto u ušima... Užas!” (“Star”)

Darko Marojević,
mister Srbije 1998. godine priča o uticaju gej lobija:

“Pederi su napravili modu tako da žene izgledaju neuhranjeno i da se ne sviđaju muškarcima, a da muškarci budu ženstveni, jer se njima takvi dopadaju. Svetski modni lobi projektovan je i kod nas. Kastinge modne agencije Klik organizuju kreatori homoseksualci i na njima biraju sebi slične...” (“Star”)

Uroš Đurić,
slikar, na pitanje šta prvo pomisli kada primeti da ga uporno posmatra osoba suprotnog pola: “Prvo pomislim da je u šoku jer nikada nije videla tako ružnog tipa. Kad se desi da me tako posmatraju, glumim neko ludilo.” (“Blic news”)

“Svet”

o “nasrtanju” ministra finansija Božidara Đelića na Mariju Rašetu-Vukosavljević, ministra saobraćaja: “Kako tvrdi naš izvor iz Vlade Srbije, Boža Đelić poslednjih nedelja nije propuštao priliku da ministarku Mariju Rašetu-Vukosavljević pomiluje po kosi, da joj stavi ruku na rame, pa i da se ‘prisloni uz nju’. Kako je gospođa ministarka saobraćaja udata, a pri tom se u poslednje vreme rve sa ozbiljnim problemima, nije teško pretpostaviti da joj nasrtaji za glavu nižeg Bože Džeka nisu baš prijali. U početku je ministarka pokušavala da svom kolegi kroz šalu i na lep način stavi do znanja da ‘nije od tih’ i da joj ne gode takvi ‘izlivi pažnje’... Dok je Živković boravio u Brazilu u njegovoj hotelskoj sobi zazvonio je telefon i dežurni potpredsednik u Vladi referisao mu je šta se proteklog dana dešavalo u Vladi, šta su novine pisale, kako teče Mićunova predsednička kampanja a kao ‘šlag na torti’ za kraj ‘raporta’ ostavio je pikanteriju: ’Juče je Boža popio šljagu od Marije! Uštinuo ju je za guzu dok su pregledali neke materijale i njoj je pukao film pa mu je opalila šamar!’, ispričao je premijeru potpredsednik.” (“Svet”)

Božidar Đelić,
ministar finansija u republičkoj vladi, posle premijere komada *Amerika drugi deo*, Biljane Srbljanović, komentariše komad koji tretira usamljenost i otuđenost:

“To je jedna od stvari koju treba da izbegnemo. Postoji ta velika usamljenost u svetu megalopolisa, otuđenost porodica. Interesantno mi je to što je jedno od vrhunskih imena naše kulture Biljana Srbljanović, uvek na neki način avangarda. To je dokaz da se Srbija oporavlja. Jer, sad smo u stanju da projektujemo neke stvari u sredinama koje su nama na izgled udaljene. Evo nove decenije, evo novih okolnosti za Srbiju. Glumci su krem de la krem. Naravno, imam naročit pik na našeg dragog Leku.” (“Star”)

Božo Bulatović,

u tekstu "Dva ženska pupka protiv hiljadugodišnje Crne Gore":

"Gospođa Raičević i 'Moldavka' ne vode lezbijsku ljubav, one su posve normalne ženske! Međutim, njih dvije nijesu prijateljice – ne vezuje ih ni ženska solidarnost, isključivo politika! Seks umočen u politiku – to je izum gospođe Raičević. Biće da je 'Moldavka' psihološki tanjušna, kad je Lj. R. prekinula njen 'posao', ne zbog morala, već zato što su 'nesrećnicu' vukli i dalje od standardnih i rutinskih polnih aktova.

Strategija gospođe Lj. R. – da se vode politički razgovori sa OEBS-om i predstavnicima Evropske unije, to je najobičnija turistička šetnja, iako Lj. R. smatra da će svijet zbog njih dvije ući u anticrnogorsku akciju!

'Moldavka' i mladošću stoji iznad Lj. R, jer je strankinja i prapočetak velike ujdurme da se ruši legitimna vlast i ustavni poredak u Crnoj Gori. Ne vjerujem da bi ni 'Moldavka' mogla održati besjedu u korist Lj. R, i sama je svjesna da Lj. R. jaše na njenim leđima i gradi karijeru neprikosnovenog zaštitnika žene. Između njih dvije zjapi vasionska klisura koju Crna Gora mora iskoristiti i zanavijek preduprijediti slične afere!" ("Cnogorski književni list")

Dara Bubamara,

pevačica, o Lazaru Dugaliću Lakiju, koji je proveo devet meseci u nemačkom zatvoru: "Postojale su samo dve opcije. Ili će biti osuđen ili će biti pušten. Laknulo mi je kada mi je telefon zazvonio i kada sam čula Lakija koji mi je rekao: 'Izašao sam bejbi!'." ("Svet")

Draško Đurović,

reditelj i savetnik crnogorskog ministra za kulturu, o kinematografiji Crne Gore:

"Prošla su vremena u kojima je dobijanje filma bilo kulturna sačekuša u kojoj je neki od filmskih stvaralaca sačekivao po plažama, kafićima ili supermarketima nekog od uticajnih političara da traži pare za film." ("Glas")

Milić Vukašinović,

pevač, o narodnoj muzici: "Nije mi jasno zbog čega se danas mnogi stide narodnog melosa. Ja nikada nisam mogao da sviram bluz jer mi deda nije gajio pamuk nego je držao motiku."

O ženama: "Samo još pubertetlija može da se pali na velike sise. Za svakog zrelog muškarca kod žene je najbitnija postavka mozga."

O izborima: "Ja sam za diktaturu, a mi smo u fazi da nam je neophodna čak samodiktatura! Tek kada se uspostavi moral i neka 'kurčeva' demokratija, imaću svog kandidata." ("Arena")

Baranka Sanela Adrović,

pevačica iz Crne Gore, odgovara na provokacije svoje starije koleginice Slavice Nikolić Tanite: "Ne znam šta hoće ta Tanita. Njene grudi su stare i izduvane kao baloni. Žena ima 300 godina i ne znam šta traži na estradi. Montira grudi, stavlja ko zna kakve uloške u prsluče, bruka jedna! A što se tiče njenog glasa, kojim se kao diči, dovoljno govori podatak da kad ona počne da peva, tačnije da zavija kao gladni vuk, prazni se čitava kafana, gosti beže glavom bez obzira. Zna svega petnaestak pesama i to je sve. Najsmešnije je to što mi preti da će u daljoj borbi protiv mene upotrebiti fotografije u donjem vešu. Da li je svesna da će joj se njene matore grudi vući po podu? Pokazaću ja njoj, samo da je sretnem negde!" ("Svet")

Dragana Katić,

voditeljka, o najvećem blamu: "Bilo je to na jednoj sahrani na Lešću. Dok sam stajala sa drugaricom Oljom i još nekim ljudima, u jednom trenutku sam primetila dim i naglas rekla: 'Kome je palo na pamet da usred groblja izgradi fabriku.' Olja mi je na to samo tiho šapnula: 'Ćuti, to je krematorijum!.'" ("Arena")

O dešavanjima u hotelu Hajat uoči utakmice Real–Partizan:

"Dok su se, zbog dolaska ekipe madridskog Reala, ljubitelji fudbala radovali što će imati priliku da prisustvuju pravom spektaklu na travnatom terenu, brojne Beograđanke su u tajnim seksi fantazijama zamišljale sebe u krevetu sa nekim od najpoželjnijih fudbalera sveta... Razočarane činjenicom da je pristup fudbalerima Reala u stvari nemoguća misija, Beograđanke koje su se danima pripremale da požele dobrodošlicu Bekamu samo su se malo pokolebale, ali nisu gubile nadu. Kažu da su u hotelu Hajat u ponedeljak uveče viđene voditeljke Snežana Dakić, Adrijana Čortan, Bojana Nikolić, Irina Kruška i 'modelsica' Ivana Stanković Sindi. Sređene i 'napucane' kao nikada do tada, atraktivne Beograđanke navodno su se slučajno zatekle u Hajatu izbegavajući jedna drugu." ("Svet")

U anketi lista "Svet" na pitanje šta biste uradili Đoletu da ste na Slađinom mestu, ponuđeni su sledeći odgovori:

1. Kupila bih bejzbol palicu i zveknula bih ga među noge.
2. Svaki put kada ga sretnem udelila bih mu siću iz džepa.
3. Napravila bih vudu lutkicu od voska i bockala ga po ceo dan.
4. Na njegovoj svadbi sa Vesnom krišom bih sipala ricinus u svadbenu čorbu i poslala karton toalet papira kao poklon.

(odgovor broj dva je u vođstvu)

www.vreme.com 011-3234-774 gcv@vreme.com

grafički centar vreme

Od 1992 godine brinemo o grafičkom izgledu nedeljnika Vreme

grafički dizajn · priprema za štampu · skeniranje i obrada fotografija · osvetljavanje grafičkih filmova · štampa na laserskom štampaču u boji · postavljanje, instalacija i organizacija DTP sistema · konsalting u oblasti štampe i pripreme za štampu · instaliranje i umrežavanje kompjutera · izrada baza podataka · web dizajn i web baze podataka · arhiviranje podataka...

LISICA I ŽDRAL
piše Ljubomir Živkov

Hrabri krojač

Lenjin se demobilisao tek uoči Drugog svetskog rata

Rusi Lenjinu šiju deseto odelo, nas baš briga, naši su predsednici nadživeli svoju slavu

Da li se Rusija vraća sebi?

Pre tričavih pet godina malo je falilo da Lenjin u matuški Rusiji postane mumija non grata, danas mu šnajderi dovršavaju odelo, što će reći da je kriza koju su svojevremeno izazvali revanšisti, desničari i mondijalisti prošla. Avgusta 1998. izvesni a kod nas neizvesni Aleksandar Jakovljev, bivši, kažu, agitpropovac koji se oslobodio socijalističke katarakte i naglo progledao, bio je zapeo da se mumija sa Crvenog trga iznese i da se nakon više od pola veka već jednom sahrani; to je kod nas bilo zlatno doba JUL-a i SPS-a pa je bilo predloga da mumiju, ako je već nepoželjna u prvoj zemlji sovjeta, preuzme Srbija kao zemlja za koju bi mumijin prethodni oblik bez sumnje glasao da mu je sovjetska nauka sačuvala i moć govora. Od te inicijative čiji slogan beše "mumiji je domovina tamo gde joj je dobro", nije ništa ispalo, Srbija je posle Oktobarske revolucije (domaće) udarila putem najzadrtijeg kapitalizma, tako da je možda i bolje što vođa prve socijalističke revolucije nije u Beogradu dobio nužni smeštaj .

Lenjinov doktor doktor Denisov opirao se nepromišljenoj nakani da mumija bude pokopana kao bilo koji pokojnik u čije posmrtne ostatke društvo nije uložilo ništa, govoraše da mu je pacijent u odličnoj formi, i zaista, mumija se uprkos zakonima fizike nije na studeni nimalo skupila. Što je kompliment koji mumija na svoj diskretan način upućuje negdašnjoj sovjetskoj a sada ruskoj nauci. Međutim, ono što su biolozi, medicinari, hemičari i ostali uspeli da učine sa zemnim ostacima tj. ostatkom oca revolucije, a uspeli su da ga izuzmu od neumitne propadljivosti ploti, ne važi u punoj meri za tekstil - mumijino odelo je ako može tako da se kaže postalo iznošeno i rusko krojaštvo dobilo je zadatak da mumiju preobuče u novo ruho.

Telo je prvobitno bilo obučeno u uniformu, Lenjin se demobilisao tek uoči drugog svetskog rata, tada je vrhuška rešila da mu da civilno odelo, i u poslednjih tridesetak godina mumija se devet puta presvukla, ovo će joj biti deseti ajncug, to je recimo trošak nepoznat ožalošćenima koji svoje drage sahrane ili spale, ali mumija sa svoje strane i privređuje: čak i ako se ne kupuju karte, ako je ulaz što se kaže slobodan, Mauzolej je velika atrakcija i mamac za milione turista koji pošto ozebu čekajući u redu masovno odlaze da popiju čaj ili da kupe šubaru. Naša štampa ne javlja jesu li se drugovi zaduženi za Lenjinov stajling opredelili za odelo savremenog kroja, ili su napravili repliku nekoga od Lenjinovih omiljenih kompleta, naša javnost takođe ne zna je li za novo odelo bio raspisan tender, ili je na osnovu konstantnih mera koje je u robnu kuću odneo šef Beomedicinskog centra naprosto odabrano odelo koje ide uz ten modela i slaže se sa eneterijerom Mauzoleja.

Čemu nas uči, ako nas uopšte uči, ova pričica iz sveta mode?

Pa, možda tome da kapitalizam kojim je naša oligarhija oduševljena možda nije toliko baš sladak: zašto bi Rusi, koji su pre nas okusili i tranziciju i kapitalizam, ponovo šili odelo onome za koga je pre pet godina izgledalo da će dobiti šut-kartu iz istoimenog Mauzoleja i da će mu biti uskraćena biomedicinska nega?

&

Nas u Srbiji ne opsedaju mumije, ovde se mrtvi ili kulturno polažu u porodične grobnice, ili bivaju spaljeni. Doduše, početak novog milenijuma srpska država obeležila je sahranjivanjem u kreču, tamo gde je mrtvih bilo više i gde nije bilo uslova baš za neke parastose uskočili su kamioni-hladnjače koji su se mirno dostojanstveno strmoglavili u Dunav...

Što se samih državnika tiče, ni tu nismo na nekoj muci, koga balzamovati koga ne - predsednici Srbije uveliko su nadživeli svoju slavu.

Ali, našto biti tako turoban?

Pred nama su predsednički izbori. Ko god bude trijumfovao imaće šansu da učini nešto grandiozno, nešto što će sledbenike i građane naterati na razmišljanje kako je najbolje odužiti se za besmrtno delo, naša nauka uznapredovaće taman toliko da udari kontru truleži koja se tradicionalno javlja po običnim grobnicama...

U međuvremenu, domaći besmrtnici moraće da se zadovolje time što će neka škola ili neki trg poneti njihovo ime, to zaista ništa ne košta, a lepa je prilika da se otresemo partizanštine koja kao neiskorenjiva šuga i dalje živi u nazivima ulica pa i poneke osmoljetke. Ranije si morao da umreš (osim Tita) da bi nešto, even-tual-no, ponelo tvoje ime, tako da ti i ne znaš šta se po tebi zove, niti saznaš da te je nova garnitura političara malo kasnije ukinula, stoga bi dok su nam političari živi i zdravi trebalo njihova imena davati ustanovama i toponimima - Narodni univerzitet "Velja Ilić", kako zvuči? Profesor Ilić tu predaje, osniva Institut za duvan i Institut za odvikavanje od pušenja, Spomenik Neznanom junaku dobija ime, čije, pa kandidata Avlijaša koji je iz tmine savršene anonimnosti izronio na svetlost izbora, na bilbordu zagrljeni Dragan Tomić, Dragan Tomić i Dragan Tomić, ispod piše "Svi smo mi Dragan Tomić!", idemo dalje, ko ne bi voleo da mu dete ide u francusko obdanište "Marijan Rističević"? Dođete po čedo a ono vam kotrljajući ono r samo veze: "Liberte! Egalite! Fraternite!", u Zemunu pak potpisuje se peticija da reka Južna Morava ponese ime radikalskog prvaka Tome Nikolića koji na televiziji kaže: "Hvala vam, ako je narodna volja da se reka nazove po meni, neka se zove, ali ako sam ja Južna Morava, šta je onda Vojislav Šešelj! Dunav? Crno more?!" Ili, pođete u Narodnu kujnu "Kod Mićuna", a ispred nje bista predsednika u prirodnoj veličini i uklesan stih iz Rablea: "Svevišnji je stvorio nebeska tela/Mi sa stola olizasmo jela", da, da, sve te počasti koje bismo vođama ukazali *ex ante* bile bi podstrek da se što bolje pokažu - ko će da se žrtvuje za otečestvo kad zna da država neće pokriti ni osnovne troškove balzamovanja a kamoli docnije održavanje! ■

POBUNA PROTIV NOVOG KAPITALIZMA: Antiglobalističke demonstracije, Kankun, Meksiko

FOTOGRAFIJE: REUTERS

NOVI REVOLUCIONARNI VODIČI

Kako podneti budućnost

Naporima nekolicine izdavača sa margine, i kod nas su u poslednjih godinu dana počele da se ubrzano pojavljuju knjige koje daju pravi teorijski okvir za bilo kakvo razmišljanje o drugačijim utopijama, tako dalekim od onih istorijski devalviranih

Kad je krajem 1999, posle pobune u Sijetlu, i u našim medijima stidljivo počeo da se probija pojam *antiglobalizam,* strahovita i bezobzirna lenjost duha kojoj su naročito skloni akademski neobrazovani medijski poslenici svih provenijencija, brzo je klasifikovala ovu pojavu kao još jednu zabavu razmaženih mladih iz zapadnjačkih društava blagostanja. Naravno, nije bilo ni reči o tome da se u tom pokretu, na istom poslu traženja globalne socijalne pravde, zapravo nalaze i južnoamerički Indijanci i francuski seljaci, kao i neki američki sindikati, radikalne ekološke grupe, anarhisti svih usmerenja, ali i oni među nama koji su prosto malo dalekosežnije zabrinuti. Čitav pejzaž, koji se na getoizirajuci način naziva *alternativnim društvenim pokretima,* našao je svoj novi, viši stepen globalne solidarnosti u ovom "pokretu pokreta" - ovaj, već odomaćen izraz koji je lansirala Naomi Klajn, kao i drugi: *alterglobalizam,* bili bi najmanje pogrešni za označavanje težnje da se zajednička budućnost, u jednom globalnom društvu na smanjenoj planeti, formuliše na snošljiv i svima prihvatljiv način. Drugim rečima - potreba za socijalnom pravdom nipošto nije nestala kao jedna od najnužnijih pogonskih snaga iza savremenih masovnih političkih pokreta, uprkos drugačijoj verziji cele priče na CNN-u i drugim ratnim medijima.

U prvi mah, čak i u onim našim krugovima u kojima se mogao očekivati kakav-takav stepen razumevanja, desilo se nešto sasvim suprotno - kao da se oformio ceo jedan jedinstven intelektualni blok, u kome nije bilo važno da li se govori iz političke pozicije koja je nominalno levo ili desno, ali je neobično važno bilo istaći da su izvesna pomodnost celog "pokreta pokreta" i njegova raznorodnost (koju bi neko nazvao bogatstvom), za predstavnike naše društveno-istraživačke misli veoma sumnjiv znak i pokazatelj da će cela ta bratija igrati samo jedno leto. Naravno, nije se moglo ni očekivati ništa drugo nego rigidno shvatanje od onih koji su unapred svet društvenih fenomena podelili na *za* i *protiv* Miloševića, a van toga nisu ni videli svrhu bavljenja naukom, i još manje aktuelnim trendovima u svetu posle pada Zida, u kome se sve i svašta ispromešalo i ispobrkalo - a kako bi drugačije i trebalo da bude u jednom smutnom vremenu u kome se nove sile bore za prevlast?

Posledice ove zaparloženosti kod nas su veoma vidljive - u trenutku kad je ceo svet posle

demonstracija u Đenovi 2001. i brutalnog ubistva Karla Đulijania, polako postao ozbiljno zapitan nad pitanjima koje je alterglobalističko talasanje nametalo, makar zato što su se nekakve demonstracije protiv znamenja novog imperijalnog kapitalizma stalno odvijale na TV ekranima - kod nas je cvetalo ovčje poverenje u sve što nam se serviralo kao reformski kurs i put u Evropu. Jedva da je bilo ikakve rasprave o putu kojim ovdašnje društvo treba da ide, a široj javnosti je nedostajalo bilo kakvo intelektualno uporište - ako ništa drugo, ključne knjige za ovu temu nisu ni bile prevedene i objavljene kod nas, a još manje napisane.

Na sreću, naporima nekolicine izdavača sa margine, i kod nas su u poslednjih godinu dana počele da se ubrzano pojavljuju knjige koje daju pravi teorijski okvir za bilo kakvo razmišljanje o drugačijim utopijama, tako dalekim od onih istorijski devalviranih. Nedavno pojavljivanje posebnog broja "Nove srpske političke misli" (Vo. VII, br. 3-4 - Globalizacija), daje nam za pravo kad tvrdimo da će se rasprava o ovim temama kod nas tek otvoriti, na relevantan način koji će doprineti našem određenju u jednom neizbežnom procesu.

GI DEBOR

Društvo spektakla

(Anarhija/Blok 45, Beograd)

Jedna od potencijalno najuticajnijih skrivenih knjiga prošlog veka, objavljena je kod nas naporima isključivo jedne osobe i njenih prijatelja, u ediciji rečitog imena "Porodična biblioteka". Trenutno se može nabaviti samo ako je naručite na i-mejl blok 45@net. yu - prvi tiraž se delio besplatno, kao i sve ostale knjige u ovoj seriji (spisak tražite od izdavača).

Teško da postoji herojskija teorijska knjiga nego što je *Društvo spektakla* - ovaj *tour de force* Gija Debora, lidera situacionizma, predstavlja ono vrelo ideja iz kog je kasnije ponikao jedan Bodrijar, u svoje vreme samo prisutan građanin na pobunjenoj Sorboni 1968, dok je Debor bio profesor revolucije koja je slavila spontanost življenja. O situacionizmu je u poslednje vreme napisano mnogo knjiga, pošto se s pravom smatra da su upravo ideje o društvu spektakla i načinima njegovog funkcionisanja, koje je Debor formulisao u ovoj knjizi, relevantne za objašnjavanje raznih savremenih fenomena. Ono što se ne ističe previše jeste činjenica da su situacionisti, kao najžešći mogući kritičari potrošačkog društva, zapravo imali jasnu političku ideju pred sobom, i program koji je zahtevo prevrat u ime ljudskog, a protiv totalitarnog konzumerizma, i to u sam njegov osvit, još pedesetih godina... U stvari najmanje je važno to što su prvi pisali o pobuni mladih, izmislili upotrebu poruka na majicama, primenjivali sok taktiku sa medijima (što će sve kasnije praktikovati pankeri), dali osnovni impuls konceptualnoj umetnosti i svojeručno pokrenuli studentsku pobunu u Francuskoj 1968.

Teško je i opisati koliko relevantnog kritičkog naboja ima u sebi ova knjiga, ali ono što je najvažnije jeste sloboda sanjanja po kojoj su situacionisti bili nadaleko čuveni. Trans mogućе čiste slobode zabeležen u ovoj knjizi, jednako kao i u fascinantnoj *Revoluciji svakodnevnog življenja* Raula Vanegijma, jednostavno ne postoji u drugim knjigama koje ćete čitati. Još manje postoji razložno, programsko izlaganje i seciranje "spektakla" kao vrhunca ideologije, koji "izražava suštinu svih ideoloških sistema: osiromašenje, porobljavanje i negaciju stvarnog života", sve to uz zabavne *appendixe* provučene voljom izdavača među kojima izdvajamo duhoviti deo sa citatima raznih ličnosti povodom svojevremenog izlaska knjige (1967), odakle pamtimo preranog poludelog vizionara urbanizma Ivana Ceglova: "jedna mentalna bolest pustoši planetu: banalizacija".

Čitav pejzaž, koji se naziva alternativnim društvenim pokretima, našao je svoj novi, viši stepen globalne solidarnosti u "pokretu pokreta" – alterglobalizmu

Ako je za neku knjigu potrebno skupljati hrabrost da bi se čitala, onda je to ova - ona za sobom ostavlja sliku ovog sveta kao stanja stalne porobljenosti, iz koga se može izaći isključivo i samo individualnim naporima svakog pojedinačnog. Dakle, najtežim putem.

HAKIM BEJ

Temporarna autonomna zona

(Centar za savremenu umetnost, Beograd)

Najuticajnija anarhistička knjiga novog doba u stvari predstavlja zbirku eseja nastalih na prelasku iz osamdesetih u devedesete, čiji je pun naslov: *Privremena autonomna zona, ontološki anarhizam, poetski terorizam.* Sva tri koncepta daju izuzetno uzbudljivu zajedničku viziju moguće socijalne promene, koja je ne samo ostvariva nego se već i dešava na mikro planu. Iznad svega, Bej poništava potrebu da se bude avangardan i ideologizovan, i time bar spasava ideju lične slobode suvišne istorijske pretencioznosti, koja je grob mnogih oslobodilačkih utopija. Njegove pesničke ambicije nisu mu dale mira, pa ova knjiga u kojoj se sustiču umetnost, društvena kritika i "svesna radikalna taktika", deluje i kao daleki odjek nastojanja situacionista da utemelje umetnost u svakodnevnom životu, odnosno da svakodnevnom životu daju umetnički smisao.

Alterglobalistička kretanja su poslednjih godina otvorila mnoga pitanja, a jedno od njih su fatalna ograničenja političkih teorija i stanovišta koja smo dosad poznavali i njihova nesposobnost da domisle ovaj svet u nastajanju u kome se brišu stare i uspostavljaju nove granice (ne nužno na tlu). U okviru ovog novog preloma, ceo korpus anarhističkih pravaca ponovo se pojavio kao i dalje živa i uticajna baza ideja, koje nam bar omogućavaju da pokušamo da "vidimo iza ugla", jednu moguću budućnost. U krajnjoj liniji, većina političkih teorija uzima zdravo za gotovo postojanje uređene države kao okvira - međutim, u vremenu u kome se država kao takva svesno relativizuje sa svih strana, otkriva se da su jedino štiva koja su za sobom ostavili anarhisti predstavljala pokušaj da se zamisli svet u kome više neće biti snažnog državnog okvira, te samim tim mogu danas da posluže kao orijentir. Nije stoga ni čudo što se svuda u svetu, posebno među mladima, anarhistička učenja izučavaju sa naglašenim novim žarom.

Ni mi ne zaostajemo s našim primerom: očevi anarhizma verovatno bi skakali od sreće da su mogli da posete Srbiju pod Miloševićem - zatekli bi jednu zajednicu koja se održava samo zahvaljujući srećnoj kombinaciji međusobne solidarnosti, inercije, prirodnih bogatstava i domišljatosti onih koji su uterani u bedu. I stvarno - srpsko društvo je tokom devedesetih bilo ogledno dobro na kome se ponovo dokazalo da jedna zajednica može opstati ne samo mimo nego i kontra sopstvene države koja joj je i te kako radila o glavi - a takođe i mimo, pa i kontra međunarodnog skupa država koji joj je itekako radio o glavi. Kud ćemo bolji dokaz od nas samih da su neka uverenja Petra Kropotkina i Mihaila Bakunjina potpuno ispravna, te da nikakva kompeticija i takmičarski duh, tako slavljeni u kapitalizmu, nemaju moć koju ima solidarnost među ljudima u ozbiljnom škripcu, odnosno da zajednica ima svu egzistencijalnu prednost nad državom. Konačno, zar nije svako od nas težio da napravi svoju "privremenu autonomnu zonu" tokom srpskih devedesetih, ne bi li sačuvao malo normalnosti i samopoštovanja?

NAOMI KLAJN

Ne logo

(Samizdat B92, Beograd)

Mora se priznati da se Klajnova sasvim dobro drži kao neočekivana intelektualna zvezda alterglobalizma. Njeno pretvaranje u novu medijsku ikonu ipak je mnogo manje bitno od njenog predanog aktivističkog rada i upotrebe novostečene slave da se ukaže na realne probleme. Kao kolumnista za liberalno misleću publiku, Klajnova nije ništa manje opora nego kao naučnik *free-lancer*, a njen sajt *No logo* (www.nologo.org) predstavlja dobar katalog svih problema koji se tiču "pokreta pokreta", uz njene komentare.

FOTOGRAFIJE: REUTERS

Neobično je da bestseler u svetskim okvirima postane knjiga koja se koliko-toliko može nazvati teorijskom, ali je još neobičnije – i tipično za naše uslove – da u našoj sredini nije bilo neke posebne rasprave o zaključcima koje ove knjiga nudi. Upravo u trenutku kad se sudbina naše zemlje njiše između nekoliko mogućih scenarija, *Ne logo* se može čitati kao izveštaj iz jedne pogrešne budućnosti, koja će nas delimično sasvim sigurno zakačiti.

Ono što najviše fascinira kod Naomi Klajn je studiozan akademski pristup, uz neviđenu upornost da se dođe do podataka, da se oni uz neizbežan humor raščlane i kroz njih iščita jedna realna slika sveta oblikovanog podivljalim robnim markama i marketinškim strategijama iza njih. Ako ništa drugo, trebalo bi iščitati ovu knjigu iz metodoloških razloga – ona ohrabruje svakog ko veruje u potencijalno oslobodilačku prirodu društvenih nauka.

ANTONIO NEGRI I MAJKL HARD
Imperij
(Arkzin & Multimedijski institut, Zagreb/Beograd)

Čini se da bi ova knjiga s mnogo više prava morala biti nazvana *Biblijom alterglobalizma* nego knjiga Naomie Klein, ali je novinari češće zovu "Kapitalom alter-globalizma". Sasvim slučajno, ali ovim se ističe jedna ključna razlika ove dve knjige – dok se u Klajnovu veruje, jer nas poziva da dođemo do uvida u podatke koji nas teraju da i sami nešto uradimo, Negri i Hard se bave suvom teorijom, s ambicijom da sistematski zabeleže sve moguće kanale za borbu protiv novouspostavljenog poretka u svetu i ponude osnov za preoblikovanje tih odnosa.

Paradoksalno, ali ovaj stroži naučni okvir u kome se kreće *Imperij* doveo je do toga da se oba autora u nekim krugovima odbacuju na osnovu njihovih neskrivenih signala da i dalje pripadaju komunističkom načinu razmišljanja. Međutim, kad pročitate knjigu, nekako postaje jasno da sve to i nije tako bitno – analiza koju nude predstavlja uzbudljivo putovanje u noć iz koje je nastala *Imperija*, kao nov oblik vladavine, ne više nužno povezan sa određenom državom. Ni veličanje komunističkog aktiviste na poslednjim stranama u stvari nema težinu veličanja komunizma, nego aktivizma kao takvog, suočenog s globalnom moći koja zaista teritorijalno vlada na površini cele planete.

Teško je pobrojati sve teme koje pokreće ova izvanredna knjiga – od biopolitičke proizvodnje, preko informatizacije proizvodnje do upravljanja globalnim društvom nadzora – ali je isto tako teško pobrojati i sve odgovore koje ona pruža. Evo izuzetno uzbudljivog intelektualnog pokušaja koji se ne iscrpljuje u rezigniranoj konstataciji stanja niti poletnoj analizi, već nudi bukvalno stotine odgovora za zatečenu i opisanu stvarnost i jednu veliku, toplu i dirljivu nadu.

Wilijam Moris: "Ljudi se bore i gube bitku, a cilj za koji su se borili ostvari se uprkos njihovom porazu, a onda se pokaže da to nije ono što su hteli, a drugi ljudi se moraju boriti za ono što su hteli, ali pod drugim imenom" (preuzeto iz *Imperija*)

MIŠA ĐURKOVIĆ
Diktatura, nacija, globalizacija
(Institut za evropske studije, 2002)

Cak su i lokalni političari (najviše SPS i DSS) stigli da zloupotrebe pojavu alterglobalizma (shvaćenog kao antiamerikanizam i antikonzumerizam), ali osim Miše Đurkovića i njegove knjige *Diktatura, nacija, globalizacija* (Institut za evropske studije, 2002), sve donedavno skoro da i nije bilo našeg teoretičara koji bi se usudio da nešto zapiše na datu temu. I Đurković se skoncentrisao na lokalne pojave, baveći se prirodom Miloševićeve vlasti, turbo-folkom i nečim što je nazvao pop-politikom – ovo poslednje je vrlo lako mogao biti i jedan zanimljiv univerzalni doprinos razmišljanjima na temu pomenutih svetskih tokova, da nije bilo fatalnog nepoverenja u sopstvenu smelost i nepoznavanja prirode pop-kulture i njene duboke promene posle pojave digitalnog načina umnožavanja proizvoda.

Naime, svodeći intrigantan, samopatentiran termin pop-politike na nov oblik plasiranja politike i ideologije kroz masovnu kulturu, Đurković je propustio priliku da konstatuje da je pop-kultura u vremenu novih tehnologija komunikacije postala *polje kodova,* koje ima svoju integrativnu društvenu ulogu. Ta nova, okupljajuća funkcija pop-kulture predstavlja izraz jedne nove povezanosti društvenih odnosa, koju možemo nazvati *medijskom integracijom društva,* jer se nužno odvija kroz posrednike, medijatore. Ovo suštinski menja prirodu društvenih odnosa – zahvaljujući novim komunikacionim tehnologijama, prvi put u istoriji zajednica se ne mora više definisati kroz teritorijalan princip. Alterglobalistički pokret je pravi primer – on ne zauzima nijednu teritoriju, niti to namerava, pa je opet sveprisutan i lako se organizuje putem interneta. Nova povezanost društva, isključivo kroz posrednike, uvodi i neke nove odnose u kojima se ozbiljno postavlja pitanje da li će išta od građanskog društva kakvog smo do sad poznavali preživeti i na koji način... Pop-politika bi zato bila politika koja je svedena na meru ovih novih oblika društvene prohodnosti da bi imala bilo kakvu prođu i bilo kakav uspeh – u njoj je važnije ono što je pop nego ono što je ideologija. Odnosno, kako se to lepo kaže u filmu *Vrisak 3*: "pop kultura je politika XXI veka". Za klasičnu politiku više niko nema vremena, stoga će i Đurkovićeva knjiga ostati samo kao lep dokument sa razmišljanjima o našoj zajedničkoj prošlosti u jednom čudnom režimu koji je kombinovao hipermoderne i prastare tehnologije vladanja.

ANDREJ GRUBAČIĆ
Globalizacija nepristajanja
(Svetovi, Novi Sad)

Krajnje redak slučaj našeg predstavnika na svim značajnijim alterglobalističkim skupovima poslednjih godina, i autora koji se često pojavljuje u značajnoj inostranoj periodici – ovo je zanimljiv dokument i jedina naša alterglobalistička knjiga koju možete naći. Sakupljeni Grubačićevi eseji i govori daju nam aktivistički vreo, najpuniji uvid na srpskom jeziku o onome o čemu se zapravo priča i šta se dešava na Svetskom socijalnom forumu u Porto Alegreu, gde se svake godine okupljaju alterglobalisti, postavljajući protivtežu politici Svetske trgovinske organizacije i sličnih globalnih parainstitucija nejasnog suvereniteta. Tu su i rasprave o odnosu evropske levice i alterglobalističkog pokreta, pedagogije i globalizacije, komentari vezani za recepciju koncerta Manu Čaoa kod nas, te toliko potrebna jasna objašnjenja za čitav pregršt ključnih pojmova i teoretskih koncepata alterglobalizma – dajući nam u zbiru dobru "početnicu" za ovladavanje celim jednim pogledom na svet. ■

DRAGAN AMBROZIĆ

INTERVJU: VULE ŽURIĆ, PISAC

Fudbalska igra ogledala

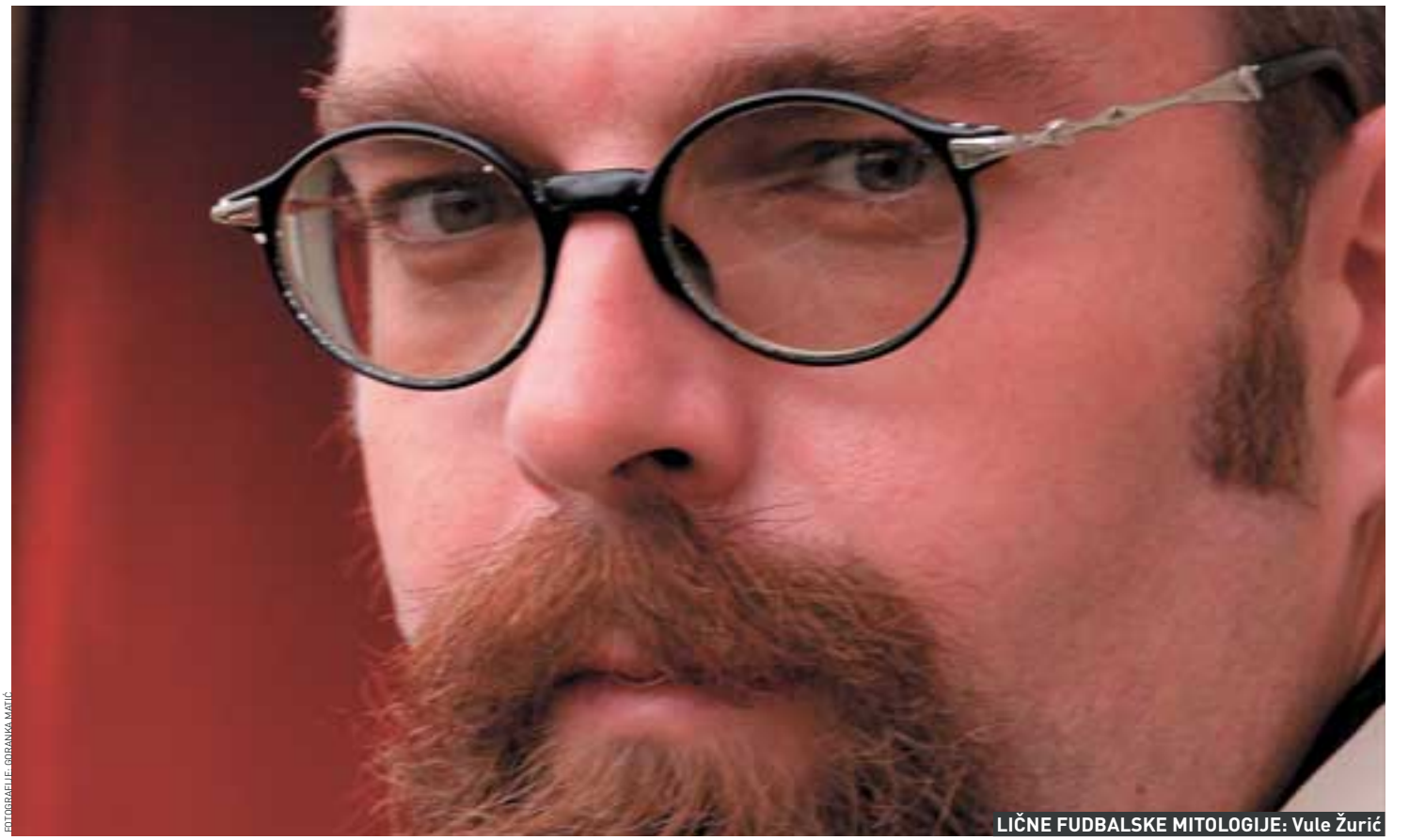
"Što se tiče groteskiranja i gađenja, laganja i paradigmisanja, svakako da u "Rinfuzu" i te kako ima mnogo naše stvarnosti, koju je samo trebalo napisati. U tom 'samo' je sva lepota utočišta koje ti pruža umjetnost"

Nakon četiri zbirke priča (*Umri muški*, *Dvije godine hladnoće*, *U krevetu sa Madonom*, *Valceri i snošaji*) i romana *Blagi dani zatim prođu*, Vule Žurić je u Ediciji "Reč" objavio svoj novi roman naslovljen *Rinfuz - Fudbalski triler*. Žurićev novi roman čita se kao svojevrsni naslednik Basarinih sarkastičnih romana - u urnebesnoj priči o jednoj fudbalskoj utakmici u kojoj se junaci, motivi i posledice udvajaju u vrtoglavom ključu, stvarnost, politika i istorija ogledaju se u svom ogoljenom, najbesmislenijem obliku. Razgovor sa autorom započinjemo njegovim iskustvima sa šaltera italijanske ambasade i sa promocije knjige izabranih priča, koja se nedavno pojavila na italijanskom jeziku.

"Šalter ko šalter, ambasada ko ambasada... neprobojno staklo između očito dvije zavađene strane. Ja bih, eventualno, da putujem, a onaj srećo s druge strane neprobojnog stakla bi da me u tome spriječi. Obojica poštujemo pravila igre. A pravila su stroga, jer ih zapravo nema. Ovoga puta sam se još pride suočio sa začkoljicom vjerovatno preuzetom iz Gilijamovog *Brazila*. Ako nemaš obrazac B, ne možeš imati obrazac A i obrnuto. Međutim, svaka pomisao o mogućnosti zbijanja šale sa (ne)odlaskom u zemlje Šengena i Ševeningena nestaje pri faktu da je mene u Italiju zvala administracija Republike Italije, tačnije predstavnici vlade regiona Toskane i lokalne vlasti Pontedere, grada u kom sam u fudbalskoj sezoni 99/00 uživao stipendiju Međunarodnog parlamenta pisaca, a u okviru projekta 'Grad utočište'. Tri godine nakon te sezone mirnog življenja u gradiću u kome su za vrijeme Drugog svjetskog rata pravili motore za 'meseršmite', a sada proizvode nikad nepopularne 'vespe', lokalne i regionalne vlasti, naročito oni zaduženi za kulturu, obezbijedili su sredstva i uz pomoć jedne male izdavačke kuće (Tagete edizioni) objavili izbor mojih priča pod nazivom *Stassera a Mezzogiorno* (*Večeras u podne*). Tokom sedmodnevnog boravka u jednom od mojih zavičaja (za sad posljednjem u nizu) imao sam dvije promocije. Jednu za 'odrasle' i drugu 'za mlade'. Ova druga je bila mnogo smislenija, jer sam gotovo tri sata razgovarao sa učenicima tamošnje Filološke gimnazije. Na kraju promocije potpisivao sam primjerke knjige i prišla mi je jedna petnaestogodišnjakinja i rekla mi da je Ruskinja, iz Sibira. Pričali smo na italijanskom. Oboje u još jednom, ko zna kom po redu zavičaju, razgovarajući o nečemu što je 'ovdje' i onome što je 'tamo' nismo imali vremena da mislimo na šaltere i svijet dokumenata i gadova s jedne i svijeta prirode i ljudi s druge strane neprobojnog stakla. U tom staklu se možda može naći frtalj kile *Rinfuza*. Riječ je, dakle, o zidu i ma koliko proziran bio, u njemu, na kraju, uvijek vidimo odraz sopstvenog bića."

"VREME": U "Rinfuzu", pored odličnog jezika, groteska kao da podvlači, i krijući pojačava zgađenost nad lažima zatrpanom stvarnošću, koja može da stane i u rečenice vašeg romana, tipa: "Masa bi da urla, ali ne zna šta", ili "U ovoj mojoj kolektivnoj nesreći...". Odakle potreba za ovim i ovakvim romanom, tekstom od koga se vrti u glavi, i čiji se zametak može pronaći u nekim vašim ranijim pričama?

ŽURIĆ: Hvališ jezik *Runfuza*, a ja se tu nekako osjećam zakinutim. Znao sam da ovaj tekst moram da pišem onako kako je na kraju i napisan, ali prve tri verzije prvog poglavlja bile su ukrašene raznim džidža-bidžama od riječi. Faza *Mulijinog ruža*, knjige priča koja je objavljena u časopisu "Reč", potreba da jezik otek-

FOTOGRAFIJE: GORANKA MATIĆ

LIČNE FUDBALSKE MITOLOGIJE: Vule Žurić

ne prije nego što samo pripovijedanje i počne još je trajala kada sam počeo sa *Rinfuzom*. U stvari, to je trebalo da bude još jedna priča u knjizi, ali čim mi se za stolom "Slupotrupa" pojavio Ćaća, znao sam da od priče nema ništa i da je najmanje što moram da napišem – "fudbalski triler". Na polovini romana znao sam da je najmanje što moram – "fudbalski triler" i esej o tom trileru. A čini mi se da se u ragbiju jedna vrsta poena zove baš esej i da se radi o nekoj vrsti pretvaranja, uvođenja u dalji tok utakmice. A čim su u igri dva teksta, dva poluvremena, tu je i utakmica, a gdje je utakmica, tu su i mediji, komentatori i mnogi nivoi istine. Ako je to postmoderna, onda Mančester junajted ne igra fudbal. Nisam, dakle, ništa "izmislio", a sve što čitaš traži od tebe gotovo nevidljivu interpretaciju tokom pisanja. Svi ti tekstovi, čak i oni nepročitani i nenapisani, dio su jedne velike radosti.

Što se tiče groteskiranja i gađenja, laganja i paradigmisanja, svakako da u *Rinfuzu* i te kako ima mnogo naše stvarnosti, koju je samo trebalo napisati. U tom "samo" je sva ljepota utočišta koje ti pruža umjetnost. Radeći, dakle pišući, stalno pišući, naročito kad ne pišeš, jeste piščeva jedina realnost. U tom jedinom prostoru su i humanizam i "sve lepote sveta" i svijet Konradovog *Lorda Džima*.

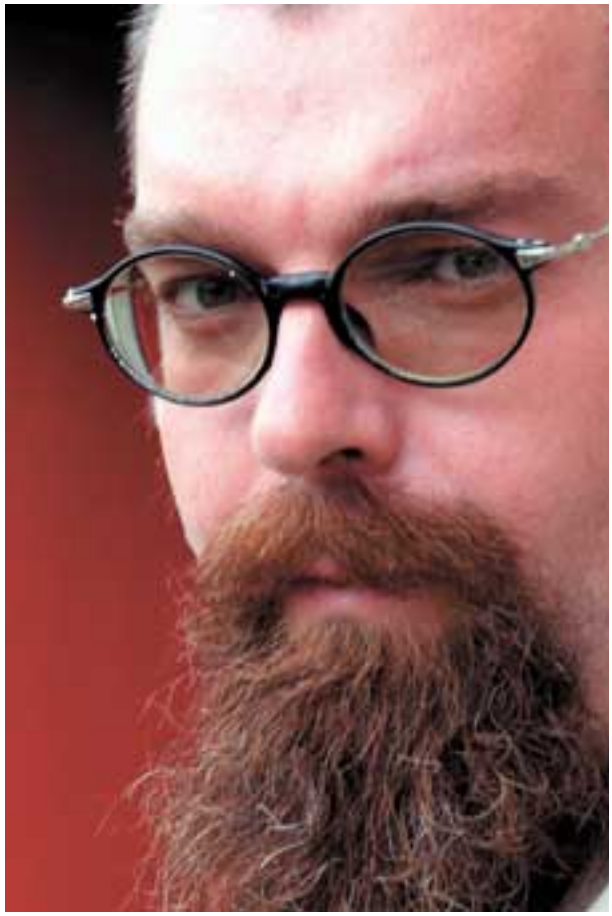
Napisali ste dva romana – "Blagi dani zatim prođu" (2001) i "Rinfuz", koji su, nešto kao Dr Džekil i Mr Hajd vaše poetike. S jedne strane ratovi devedesetih i njihove posledice, a s druge strane, kao u "Rinfuzu", potraga za identitetom i smislom u svetu himera popularne kulture. Kakav je vaš odnos prema tom dvojstvu toliko različitih postupaka i poetika? Šta vas primorava na to?

Sloboda je jedina umjetnikova obaveza. Tu mislim i na slobodu da "ne proizvodi" umjetnost. "Budi ono što jesi, neka prava reč putuje s kraja na kraj", kaže Cane. U tom putu pravih riječi je odgovor na pitanje o primoranosti na mnogostranost. Sarajevski nadrealisti bi rekli "Ma širok sam, u p.... materinu", mada je istina upravo u širini tog puta, koji je, valjda nismo zaboravili, "beskrajni plavi krug", i u sopstvenoj svedenosti. Prostor stvarnosti od pisca traži da ga piše od početka, pa dokle se stigne, bez obzira na to da li krenuo od načina na koji će jedna djevojka da ode iz rata ili od nerazmrsivog upetljaja identiteta i brojnosti u istinitost napisanog.

Dakle, kada govorimo o potrebi za poetikom i postupkom, nikako ne možemo govoriti o onom neprobojnom staklu. Nikakva dva svijeta, nijedan odraz, daleko od ogledala. Samo tvoje jedno jedino lice i lice svijeta u kome postojiš.

Šta je za vas fudbal? Koji igrači i utakmice su deo vaše lične fudbalske mitologije?

Fudbalska utakmica je zbirka kratkih priča. Ali, ako bih još malo razmislio, možda bih vam ipak bez daljeg dvoumljenja potvrdio da je fudbal Crvena zvezda. Ili ipak, možda, Brazil. Bez daljeg zafrkavanja, jasno je da iz metafore nema nazad. Ali, svaki sport zaista ima svoju poetiku, postupak, strategije, svaki sport je rod, vrsta takmičenja je vrsta, a svaka utakmica, svako takmičenje žanr za sebe. Želja da napišem roman o fudbalu postoji već desetak godina i možda su treninzi za taj poduhvat bile one priče o džezu i jedna priča o košarci. Podstiče sam našao u djelu argentinskog pisca Osvalda Sorijana, kome je, uz Jovicu Nikolića, *Rinfuz* i posvećen.

"Sloboda je jedina umetnikova obaveza. Tu mislim i na slobodu da 'ne proizvodi' umetnost"

Što se tiče lične fudbalske mitologije, utakmica remek-djelo je ona između Dinama iz Kijeva i Barselone, u finalu Kupa kupova sredinom osamdesetih. Dinamo je dao tri gola, Barsa nijedan i gotovo da nisu dodirnuli loptu tokom svih devedest minuta. Igračima Barse kao da je bilo jasno da ono što oni igraju i ono što rade Blohin i društvo (Blohin je još igrao) nisu iste stvari. Inače, više volim utakmice u kojima jedna ekipa dominira, naročito ako ta ekipa nije neki favorit, kao na primjer Kijevo prije tri sezone. Trenutno, volim da gledam utakmice Valensije.

A Zvezda i nije fudbal. Jednostavno, Zvezda je sve ono što nije Partizan.

Ne samo zbog hispanofonih imena junaka romana i "fudbalskog rata" između Hondurasa i Salvadora, roman budi i neke asocijacije na latinoameričku literaturu. Kakve su (političke, poetičke) "rime" između Balkana i Latinske Amerike?

Pa u ovaj odgovor se seli i ona priča o antiglobalizmu o, dakle, ideologijama i načinima da se one realizuju. I dok Južna Amerika nikada nije bila zvanično komunistička u njoj je i danas ideja komunizma više nego prisutna, dok smo mi decenijama živjeli u komunizmu koji je danas, ovdje jedna potpuno očuđena riječ. Ne spominje se sa pozitivnim predzankom, nikad. Koliko logični, ovi pravci "razvoja" situacija ostaju skoro neprotumačeni, pri čemu mogu da govorim samo o situaciji na Balkanu. Nedostaju nam naučni tekstovi posvećeni ideološkom u savremenoj literaturi, nedostaju nam tekstovi, diskusije na temu trenutnog stanja ideologija kod nas. Važno je znati da se, čini mi se, savremena, ona mlađa slovenačka književnost bavi odnosom ideja u tamošnjem savremenom društvu. I kada govorimo o sličnostima i razlikama, komunizmu i antikomunizmu, poideologizovanoj umetnosti i poumetničenoj ideologiji, onda uvek moramo da počnemo od tradicije i njene autentičnosti. Nažalost, srpska vladajuća elita puku po pravilu nameće svoju izmišljenu tradiciju, dok se po narodu, kao jutarnja magla u jesen, uvek povlači neka druga "istina" o nekim drugim "događajima". Pitanje je šta književnost tu uopšte može i da ponudi, a pogotovo da traži.

Oslanjajući se na moto jednog poglavlja romana koji ste uzeli iz Kaurismakijevog Čoveka bez prošlosti, pitam vas: gde je vaša otadžbina?

Pa evo, sad shvatam da sam zabrljao, jer taj citat nije iz *Čoveka iz prošlosti* kako stoji u *Rinfuzu*, već iz jednog kratkog Kaurismakijevog filma, rađenog za omnibus *Deset minuta stariji*. Lik rečenicu o posmatranju otadžbine izgovara u kupeu voza. I ne znam šta da ti kažem. Da li da kažem kupe voza, ili ono što se vidi kroz mutni prozor. Ponovo, dakle, imamo to staklo, taj koliko-toliko providni zid između dva bića: čoveka i prirode ograđene međudržavnim granicama u okviru kojih se odvijaju rituali sumnjivih autentičnosti. Odgovor je, najpreciznije, nemoguć. Dakle: Jugoslavija.

S obzirom i na ovde prisutne muzičke reference, kakvu muzičku podlogu, kakav saundtrek biste preporučili čitaocu uz Rinfuz?

Možda neke sevdalinke. ■

NEBOJŠA GRUJIČIĆ

piše: Dragan Ilić

Genetska inspiracija

Kada se psiholozi, ali i laici, trude da objasne ljudsko ponašanje, uvek važu između uticaja nasleđa i sredine. Da li smo dominantno određeni genetskim nasleđem (u narodu – krv nije voda), ili smo naučili da se snalazimo. Poslednjih dana na televiziji sam čuo različite doprinose ovoj polemici i to od neobičnih stručnjaka. Prvo sam u "Utisku nedelje" video **kombinaciju nasleđa** (ćaćine pare) i snalaženja kod gospodina Kolesara. I prisutni advokat gospodina Mihajlovića trvdio je da u Srbiji postoje pošteni biznismeni koji su uspeli da se regularno obogate u neregularnim okolnostima. Možda se tu radi o famoznom srpskom genu za snalaženje, o kojem često govore ovdašnji patrioti.

Svoj doprinos ovoj diskusiji je, na televiziji Stankom, dala gospođica Goca Tržan Stoperka, koja je veoma slikovito opisala svoj odnos prema bogatim frajerima. Nekada je ona prezirala bogataše, ali je sa godinama shvatila da biti bogat znači biti super. Ako si zaradio, alal vera, ako si nasledio, alal vera kad nisi spiskao, u svakom slučaju zavređuješ poštovanje. E, tu sad na scenu stupa Darvinova teorija i evolucionizam, pa onda **bogati mažnjavaju ribe** i produžuju vrstu. Sirotinja se brani kako jedino zna – praveći decu. Tako u narednim generacijama opet nekako imamo i bogate i siromašne. Dobro, pomenula je Goca i uticaj sredine, tačnije škole, gde ju je kinjila izvesna učiteljica Radivojka, koja nije dozvoljavala devojčicama da nose brushaltere. Nadam se da će reforma školskog sistema povesti računa i o ovom aspektu vaspitanja.

Na televiziji Crne Gore, video sam dominantno genetičko patriotsku pesmu posvećenu majci Crnoj Gori. Ondašnji pevač Sergej snimio je nadahnuti duet sa Danijelom (jest baš onaj – Džuli), a u pesmi se veličaju ponosna zemlja, bližnji sinovi, ponosna majka i sve tako redom. Eto, Danijel je očigledan **primer genetske inspiracije** jer je potpuno prirodno otpevao "đe smo rođeni", a toliko godina je u onoj drugoj republici. Rekoh li ja – krv nije voda, to tamo dolje najbolje znaju.

Da bi što bolje shvatili snalaženje u Srbiji danas, vratimo se u vesele sedamdesete, ili na kraj šezdesetih. Na 3K možete da vidite reprizu serije "Ljubav na seoski način". Tu Milorad beži sa sela i od suđene mu Radojke pa zaglavi u Smederevsku Palanku. Tada se dakle gradilo ono što se danas legalizuje i tada se stvarao **prigradski mentalitet**, koji nas je sve do danas ostavio u raskoraku, crni Milorade. Iste nedovršene kuće u večitoj izgradnji videćete i danas, iste nesrećne sudbine u traganju za boljim životom. Zato se valjda stalno snalazimo, umesto da nekako normalno živimo. Zato su nam i neki predsednički kandidati nesigurni na testu opšte kulture koji im je smislio RTS. Pitanje u stvari glasi – da li prosečan birač zna odgovore na pitanja o Najdželu Kenediju i tekovinama Francuske revolucije. Da li naš zamišljeni Predsednik treba da bude najpametniji, najobrazovaniji, najzamišljeniji, najzabrinutiji, ili najsnalažljiviji. Američki predsednik je već ranije demonstrirao nepoznavanje geografije, pa ga izabraše.

Najprijatniju atmosferu za predsedničke kandidate ipak je stvorila televizija Pink u emisiji "Klopka". Tu su bila gospoda Ilić, Rističević i Tomić u jednoj prisnoj, **gotovo kafanskoj atmosfer**i. Svi nasmejani, dosetljivi i vickasti, niko im ne postavlja neugodna pitanja, naročito iz opšte kulture. Birači bi valjda intuitivno trebalo tu da prepoznaju svog miljenika, na osnovu onog najmaglovitijeg kriterijuma koji nijedna anketa ne može da uhvati – ko mu/joj je simpatičan.

Na kraju, dok polemika o genetici i snalaženju ostaje bez odgovora, na vestima televizije B92 video sam prilog o ženi koja svoj kiosk na Bulevaru brani vlastitim životom. Već danima ne izlazi iz njega, jer će ga vlasti srušiti, a na kraju je donela plinske boce i benzin da bi ga, zajedno sa sobom, digla u vazduh. Mogli bi naširoko eksploatisati ovu metaforu **o kiosku koji život znač**i, ali to bi sada bilo neukusno, jer nesrećnica zahteva pomoć, a ne pridiku. Kolege kojima su kiosci nedirnuti širom Beograda i Srbije reći će – nije se snašla!

POZORIŠTE

Rastakanje ličnosti

Amerika, drugi deo
Režija: **Dejan Mijač.** Tekst: **Biljana Srbljanović**
Igraju: **Svetozar Cvetković, Branislav Lečić, Anita Mančić, Nenad Jezdić, Janoš Tot**

Doskora je Biljana Srbljanović bila poznata kao najbolji srpski dramski pisac koji, ujedno, smišlja najlošije naslove za svoja dela (sećate se svih onih zabuna - *Beogradske priče*, *Porodična trilogija* i sl.). Situacija počinje da se popravlja s odličnim naslovom *Supermarket* za njen prethodni komad, da bi ovaj uzlazni razvojni put, kad je u pitanju krštavanje, doživeo svojevrsnu kulminaciju s njenim poslednjim ostvarenjem, dramom *Amerika, drugi deo*.

Iako je prva reč najefektnija, te izaziva i najveće interesovanje, ipak je još intrigantniji misteriozni apendiks ovog naslova. Odrednica *drugi deo* ne svodi se na tehničku oznaku koja bi nas upućivala na neko ranije delo istog autora, već je u pitanju imanentno poetička oznaka, koja otkriva da se ova drama referiše na prozu Franca Kafke, čiji se junak isto zove kao i junak Biljane Srbljanović (Karl), koja ima isto ime (*Amerika*), tretira sličnu temu i odlikuje se srodnim senzibilitetom. Izuzetnoj poetičkoj složenosti ove drame, koja se ne primećuje na prvi pogled, doprinose i reference na ostvarenja iz nekih drugih umetnosti, recimo na film *Stanar* Romana Polanskog, u kome junak muči muku sa svojim stanarima.

Spominjanje stana i stanara direktno nas upućuje na tematsko polje nove drame Biljane Srbljanović. Naime, glavna reč iz naslova drame ne tretira se u krupnim potezima, ne iščitavaju se iz nje samo velika pitanja od javnog značaja; naprotiv, autorkino viđenje Amerike dato je na intimistički način, transponovano putem potresne priče o postepenoj, ali neumoljivoj društvenoj i svakoj drugoj dezintegraciji pojedinca. Taj pojedinac je dobrostojeći došljak iz Evrope, čiji život odjednom počinje da gubi sve društvene potpore (novac, posao, stan), što u ovom, orvelovski ili kafkijanski kodiranom svetu, neumitno vodi i do potpunog rastakanja ličnosti. Ovaj prelaz iz društvenog (čitaj finansijskog) kolapsa u kolaps ličnosti, autorka artikuliše na vrlo metaforičan način, odlično se koristeći sredstvima dramske "začudnosti"; junaku se neprestano javlja nepoznata starica tražeći sina, pronalazi u rođenom stanu sef s tuđim uspomenama - jednom rečju, dešavaju mu se stvari koje dovode u pitanje njegov celokupan identitet.

Iz ove analize moglo bi da se zaključi da komad *Amerika, drugi deo* postavlja univerzalnu, geografski neomeđenu temu usamljenosti i otuđenosti u savremenom svetu. To je samo

donekle tačno, jer pored ovog univerzalnog sloja, komad sadrži i diskretan ali vrlo plastičan prikaz savremenog američkog društva, sa njegovim malim šrafovima koji mutiraju u velike tirane - od kelnera, preko sekretarica do vratara. Ova odlična drama, tako, poprima ekspresionističke crte, jer postaje priča o pojedincu koga satiru amorfna otelovljenja tog neprijateljskog spoljašnjeg sveta.

Postavka drame *Amerika, drugi deo* u Ateljeu 212 prošla je u znaku dugo očekivanog susreta između našeg najznačajnijeg dramskog pisca mlađe generacije i našeg vodećeg reditelja starije generacije. U predstavi Dejana Mijača naglasak je stavljen, namerno ili ne, na univerzalni sloj priče, onaj o usamljenosti i otuđenosti, dok su pojedinačne, plastične odlike jednog konkretnog miljea sa svim njegovim negativnim zračenjima bile donekle relativizovane; toj relativizaciji najviše je doprinela nedorečena scenografija Darka Nedeljkovića. Ne vodeći mnogo računa ni o drugim vizuelnim aspektima predstave (recimo, o oniričnim i uzbudljivim prizorima iz metroa), reditelj Mijač se posvetio onome što ga, u poslednje vreme, najviše interesuje u pozorištu - radu s glumcima - i u tom segmentu je i ostvario i najbolji rezulat.

Svetozar Cvetković je, svedenim i promišljenim glumačkim sredstvima, postavio lik Karla, rezigniranog i poraženog čoveka, čija se emotivna stanja kreću u rasponu od umrtvljenosti i bezvoljnosti do naglih provala besa i hiperaktivnosti. Posebno je dirljiva scena u kojoj je Karl, već u stanju potpunog očaja, spreman da prihvati i identitet bivšeg vlasnika svog stana samo da bi bio voljen. Ono što je ovoj, u osnovi veoma dobroj ulozi, nedostajalo jeste gradacija, odnosno razvoj stanja pod pritiskom neprijateljskih spoljašnjih okolnosti. Međutim, ovaj problem je u prvom redu reditelјski, jer gradacija nedostaje celoj predstavi. Ovde nije samo reč o ritmu, već i o gubljenju određenog značenja - u drami se krugovi oko junaka sve više sužavaju, te se i njegova propast sve više ubrzava.

Najviše scenske dinamike, komike i plastike imala je uloga Danijela, Karlovog prijatelja, koga je tumačio Branislav Lečić. Ova uloga odgovarla je tipu hiperaktivnog, površnog, prevrtljivog i nametljivog japija, ali ju je Lečić isuviše obojio nagaženim, nušićevskim humorom koji baš ne odgovara društvenom miljeu drame. Sličnu, ali ipak nešto svedeniju nušićevsku komiku razvijala je i Anita Mančić u ulozi Danijelove proračunate i autoritarne supruge Mafi.

Dramski i žanrovski najcelovitije uloge pružili su sjajni Nenad Jezdić kao basterkitonovski hladan, smiren i neumoljiv zlikovac od konobara i Janoš Tot kao nešto servilniji i komičniji ali podjednako neumoljiv dormen hispanoameričkog porekla. Ipak, ova glumačka podela ostaće upamćena po jednom otkriću: po glumici Aleksandri Janković koja ne samo da je svojim fizičkim habitusom idealno odgovarala za ulogu ruske manekenke, već je i svojom interpretacijom uspešno donela lik odlučne i preduzimljive, ali istovremeno uplašene i ranjive mlade žene. Efektne minijature ostvarili su i Tihomir Stanić (Homles) i Jelena Đokić (prodavačica)... Bez obzira na određene probleme koje smo istakli, reditelјev rad s glumcima rezultirao je predstavom u kojoj je ubedljivo izražen emocionalni naboj ove odlične drame.

IVAN MEDENICA

KNJIGE

Anatomija "Zlatnog teleta"

Amin Maluf:
Ubilački identiteti
S francuskog prevela Vesna Cakeljić
Paideia, Beograd 2003.

Etnički masakri uvek se odvijaju pod najlepšim izgovorima - pravda, jednakost, nezavisnost, pravo naroda, demokratija, borba protiv privilegija. Ono što se dogodilo u različitim zemljama ovih poslednjih godina trebalo bi da nas učini nepoverljivima svaki put kada se neki pojam univerzalnog smisla upotrebi u okviru nekog konflikta identitetskog karaktera.

Libansko-francuski romanopisac Amin Maluf već je svojim "trivijalnim" i u startu neizabranim biografskim generalijama noćna mora za svakog ljubitelja "čvrstih identiteta", za svakog slavitelja paganskog kulta Roda: rođenjem hrišćanin - opredeljenjem (uslovno) agnostik ili barem antiklerikalac - kojem je maternji jezik arapski, dakle jezik svete Knjige islama; grkokatolik upisan u matičnu knjigu protestanata; Levantinac koji piše svoje knjige na francuskom. Sve što je posle radio u životu samo je ovu zbirku tobožnjih paradoksa - tobožnjih jer, recimo, nije nikakva Viša Zapovest da Arapin *mora* biti musliman (ili da Srbin *mora* biti pravoslavac, uža specijalnost "Svetosavlje"!), nego je to samo jedan od uvreženih pojednostavljujućih stereotipa - veselo uvećavalo, a Maluf se tome nije nimalo protivio; pre bi se reklo da ga je trajno zabavljala zbunjenost sagovornika na koju je nailazio kada bi objašnjavao "ko je i šta je", i kada bi razlagao da on nije pola-ovo-pola-ono, jer se identitet ne deli na procente ili trećine: on je jedan i jedinstven, ali beskrajno složen, sastavljen od niza komponenti, od kojih svaku pojedinačnu delimo sa nekim drugim ljudima, ali samo njihova suštinski neponovljiva "kombinacija" čini ono što jedinku razlikuje od neke druge jedinke. Suptilno svedočenje o "vlastitom slučaju" i pronicljivo, a u osnovi nepretenciozno promišljanje tog pitanja na širem, "planetarnom" planu, to je lajtmotiv i okosnica knjige "Ubilački identiteti", Malufovog esejističkog razračuna sa *neprijateljima svake složenosti.*

Ovakvo gledanje na identitet prst je u oko svakoj ideološkoj naraciji, a osobito onoj koja se poziva na krute, svete i nepromenjive kolektivne identitete, na mitologizovane i obogotvorene tradicije, na "zavete otaca" (majke, vidi vraga, nemaju "zavete" dostojne sinovskog sledbeništva: one uvek ćute i trpe, to je njihov jedini, nametnuti zavet, njihova multivekovna *omerta*); pozivanje na "tradicije" kao nekakve subuniverzalne, "specifično naše" vrednosti koje imaju opravdati, čak opevati, ovu ili onu nepodopštinu, jedna je od karakterističnih lukavih strategija identitetom-manipulišućeg-uma; Amin M. ovome ne suprotstavlja puku ignoranciju, jer je svestan toga da *nismo rođeni juče*, i da se istorijsko pamćenje ne može naprosto "prevideti", pa će posle svi živeti dugo i srećno. On ima drugo rešenje: "Tradicije zaslužuju da budu poštovane samo u onoj meri u kojoj su dostojne poštovanja, to jest tačno onoliko koliko one poštuju osnovna prava muškaraca i žena. Poštovati 'tradicije' ili diskriminatorne zakone, znači prezirati njihove žrtve". Da, *prezir prema žrtvi*: teško je bolje, lapidarnije, preciznije, bolnije opisati duševno stanje onih koje je zahvatio posvemašnji etički relativizam bezuslovne borbe za Našu Stvar, koja god bila. Maluf bi se, već iz ovoga je vidljivo, mogao nazvati svojevrsnim, ne teološkim nego *identitetskim agnostikom*, čovekom kojem je ta već i "spolja" lako uočljiva multikomponentnost vlastitog identiteta pomogla da sagleda relativnost i neograničene manipulativne potencijale *identitetske naracije* kao lukrativnog i hiperproduktivnog žanra u vreme Pobune Masa devetnaestog, dvadesetog, a bogme i ovog veka.

Esej "Ubilački identiteti", kao svojevrstan kompendijum Malufovih razmišljanja na ovu temu, dragocen je primer trezvenog i dosledno nad-ideologijskog tretmana svih onih vajnih Osetljivih Pitanja na kojima su pali i mnogi vanserijski umovi - o *učenim budalama*, vazda onoliko brojnijim, da i ne govorimo - i superioran primer kako uistinu libertinski intelektualac može da se izbori sa avetima one konradovske "identitetske histerije" a da se istovremeno othrva iskušenju da celu paletu problema koje otvaraju zatucani, parohijalni nacionalizam ili verski fundamentalizam (ali takođe

i olako zapadnjačko "liberalno" preziranje "varvarskog" i "fundamentalno nedemokratskog", za-demokratiju-nesposobnog Drugog) nadmeno "apsolvira" kao irelevantne, i tako se *isuviše lako* izvuče iz stiske.

U "Ubilačkim identitetima" Maluf se s lakoćom poznavaoca kreće kroz savremene etničko-verske konflikte, od onog bliskoistočnog do ex-jugoslovenskog, kao i kroz aporije one nastajuće habermasovske "postnacionalne konstelacije" evropskog Zapada i, na drugačiji način, američkog Severa, pokazujući koliko su svugde deprimirajuće slični mehanizmi kreiranja i održavanja predrasuda o Drugom, parazitiranja naci-demagoga na Lošim Sećanjima, isuviše lagodne zloupotrebe čuvene, tobože tako nevine Ljubavi Za Otadžbinu u svrhe podjarmljivanja Drugog, ali tako da slatkorečivošću "defanzivne" naracije zavedeni Podjarmljivač ostane duboko ubeđen u svoju neupitnu moralnu ispravnost, u pravednost Branioca Svog Identiteta od agresivnih, zavojevačkih nasrtaja zlih (do)nosilaca Razlike... Iznad svega, kao čovek čiji je identitet suštinski obeležen hrišćansko-islamskom kontroverzom, Maluf u "Ubilačkim identitetima" ispisuje malu, priručnu komparativnu studiju hrišćanskog i islamskog fundamentalizma - ili, pak, primera i istorijskih perioda zametnije otvorenosti i tolerantnosti prema Drugom unutar tih "jednobožačkih sljedbi", što bi rekao Slobodan Šnajder - nekada i sada, pokazujući kako ni u toj priči nema mesta olakim kvalifikativima o civilizacijama sudbinski predodređenim za jedno ili drugo.

Što se, pak, samog naslova knjige tiče, valjda nikome "sa ovih prostora" ne treba više dokazivati impresivne ubilačke potencijale narativa o "identitetu" i njegovoj "odbrani" kao Svetoj dužnosti pripadnika Uvek Ugroženog Kolektiviteta. Malufova precizna dijagnoza masovnih zanosa i *legitimnog ludila* u ime patriotskog Zlatnog Teleta takvima nužno izaziva *probavne smetnje*, ali se oni obično i klone tako opasnog štiva. Ostali, pak, ne bi trebali da oklevaju.

TEOFIL PANČIĆ

KONCERT

Slalom kroz hitove

Cubismo Centar "Sava", Beograd

Iako bi najkraći opis Kube, u dve reči, glasio "tropska Srbija", ipak s tom dalekom i uvek prijateljskom zemljom neku tajnu vezu imaju Hrvati. Na omotu debi-albuma grupe *Cubismo* (1997, Aquarius), doajen Dražen Vrdoljak napiao je: "Prvi pokusni hrvatski trubadur Vlaho Paljetak snimio je 1934. prijetvorno lascivnu kabaretsku pjesmu *Hajd'mo na Kubu* (*ja sviram tru-ja sviram tru-ja sviram trubu*)." Koliko prošle godine, nimalo pokusni autor Rundek opet je rimovao Kubu/trubu. U međuvremenu, latino-muzika globalno je postala najvažnija (najtiražnija itd.) ne-anglosaksonska vrsta popularne, industrijalizovane muzike.

Upoređenjus beogradskom/srpskom, zagrebačka/hrvatska popscena uvek je kao jednu od prednosti imala tradiciju infrastrukture i dosledne nadgradnje, detaljnog reprodukovanja žanrova/stilova, uživljavanja i potom autorskog ispoljavanja unutar zadatog. Dok je ovde od pravaca, na taj način, odmakao jedino bluz, ali bez pravih zvezda, tamo je već 20 godina najpoznatiji i diskografski najznačajniji primer country & western Plava trava zaborava. U novije doba imaju Cubismo, a i "meksikanske" marijače. Ponikli u klupskom jazz okruženju, na post-*Buena Vista*... talasu, Cubismo su spretno smešali latino-jazz, kubanske tradicionale i opskuritete, standarde, i rastući broj sopstvenih numera (znatnim delom instrumentalnih). Pošto im je već drugi album bio sniman uživo, *Viva La Habana* (1998, Aquarius) sa gostima kao što su Josipa Lisac i Yolanda Duke, uspon od populističke latinice krunisali su gostovanjem na Kubi, gde su, s tamošnjim veteranima, delimično snimili *Motivo Cubano* (2000, Aquarius); prateći TV-dokumentarac već je viđan i na našim kanalima. Ne samo da su overili izvore/korene, Cubismo su zasnovali i nenametljiv edukativni pristup, posredujući između originala i široke publike. No najvažnije, ujednačavanjem svojih pesama i uspešnim eksperimentima kao što je krasna *Tempera* Z. Stipišića-Gibonnia pokazali su da je Svetska muzika dvosmerna, hrvokubana, ili šta?

Pre premijere u Beogradu, Cubismo je već dvaput učestvovao u letnjoj euforiji festivala EXIT u Novom Sadu, ali ovog puta reklama je bila nedovoljna, a i plate su kasnile (nažalost, to je ponovo činilac). Po ceni od 500 dinara u parteru Sava centra, te kasnojesenje nedeljne večeri, uskomešalo se oko 1500 pretežno mladih posetilaca, gotovo izuzetak/podbačaj za Stars Music, iskusnog organizatora gostovanja hrvatskih muzičara. No, to nije škodilo raspoloženju u sali: tokom dva sata slaloma bez insistiranja na naročito poznatim tačkama, publika je uz ovacije plesala sa jedanaestočlanom postavom na bini.

Venecuelanac Rikardo Luke (Ricardo Luque) odavno je više nego "njihov Stiv Hanington/nesvrstani student", i korektno peva opšta mesta kao *Besa me Mucho*. Cubismo atmosferu potpuno gradi na opuštanju, a ne po obrascu brže/jače/hitovi. Osnivač/perkusionista Hrvoje Rupčić bio je zadužen i za konferansu, bez problema u komunikaciji s prisutnima.

Aktuelni album *Junglesalsa* (2002, Aquarius) je stagnacija, a pred kraj uz bis koji je trajao četvrt sata kulminirale su *Bilongo/La Negra Tomasa*, naravno *Tempera*, vikačka *Tequila*, *Oye Como Va* Tita Puentea da bi publika ispratila orkestar ponavljajući refren *Guantanamera*. ■

DRAGAN KREMER

scena

ZAŠTO SE NE IGRA ACA POPOVIĆ

U okviru Memorijala "Raša Plaović", u Ubu, u organizaciji tamošnjeg Kulturno-informativnog centra, održan je okrugli sto posvećen dramskom piscu Aleksandru Popoviću. Da podsetimo, Aleksandar Popović (1929–1996), 51 dramski tekst, 149 premijera na prostoru bivše Jugoslavije, pet Sterijinih nagrada, po raznim anketama pisac najbolje srpske drame, a to je "Razvojni put Bore Šnajdera", jedan od najizvođenijih autora, čijom je pojavom "na scenu stupila dramaturgija otvorene forme i asocijacija". Inače, Aca Popović je, kao levičar, bio član JUL-a, što je dovelo do nesporazuma, ako se tako može nazvati odsustvo njegovih dela iz srpskih pozorišta koja se ističu ovom prilikom.

Okruglom stolu su prisustvovali Radomir Putnik, Dejan Mijač, Egon Savin, Nebojša Bradić, Dejan Penčić Poljanski, Jovan Ćirilov, Milivoje Mlađenović, Ružica Sokić i Slavenka Milovanović, koji su iz svojih uglova i iskustava sagledali Popovićevo delo. Na skupu se nametnulo pitanje, da li savetovanje o Popovićevom delu i njegove upravo objavljene sabrane drame treba da budu inicijativa da se njegova dela vrate na scenu. Mijač je na to odgovorio stavom da nema potrebe za bilo kakvom inicijativom, Popović je u krugu nedodirljivih i kad god bude bilo potreba da se kaže nešto bitno o nama, on je nezaobilazan. Egon Savin je, u svom izlaganju, direktno upitao šta je marginalizovalo Acu Popovića, našeg najplodnijeg dramskog pisca, i odgovorio da je njegovo neigranje posledica vulgarnih dnevno-političkih razloga. Po njemu, Popović nije u modi jer se u njegovim delima vidi kako fukara dolazi na vlast i kako na njoj opstaje. I još, Aca je bio levičar, a u modi su desničari, Aca je nepristrasan u svom delu, a u modi je pristrasnost. Savin je izneo da je takva gromada, kao što je Popović, zaslužila bar bistu, ulicu, nagradu s njegovim imenom, ali da toga nema, a zašto je tako, po njemu, ima ko zna. ■

D. T.

IRAČKA KRIZA

Bagdadska zamka

Napadi se nastavljaju i pojačavaju. Prema američkim zvaničnim procenama, 25 dnevno u proseku. Crveni krst, organizacija koja se po pravilu poslednja povlači s ratišta, povukla je svoje osoblje iz Iraka. Nedavno istraživanje "Vašington posta" pokazuje da tanka većina – samo 52 odsto građana – podržava politiku predsednika Buša prema Iraku

Naizgled dobre vesti za Irak. Najpre je krajem oktobra Savet bezbednosti Ujedinjenih nacija, nakon višenedeljnog diplomatskog preganjanja, jednoglasno izglasao rezoluciju o Iraku koja Americi omogućava širu međunarodnu podršku u obnovi okupirane zemlje, što u trupama, što u novcu. Rezolucija, koja je u najvećoj meri plod ogromne diplomatske veštine i napora američkog šefa diplomatije Kolina Pauela, ispunjava većinu želja SAD.

Ona autorizuje stvaranje multinacionalnih okupacionih snaga u Iraku pod komandom SAD; zahteva od država da daju svoj doprinos u trupama i u obnovi; UN pruža proširenu, ali i dalje podređenu ulogu u pomoći političkom procesu prenosa vlasti na Iračane; i uspostavlja rok (15. decembar) do kada privremena vlada Iraka treba da dâ novi rok za nacrt i usvajanje novog ustava, posle čega bi usledili demokratski izbori. Konačno, rezolucija praktično prihvata da se politička tranzicija odvija pod patronatom američkih okupacionih snaga, što je i bila osnovna tačka neslaganja između SAD s jedne strane i Francuske, Nemačke i Rusije sa druge.

Zatim, prošle nedelje administracija Džor-

FOTOGRAFIJE: REUTERS

dža Buša izvojevala je još jednu političku pobedu važnu za Irak, ovoga puta kod kuće. Na zahtev predsednika Buša i zgražanje američkih poreznih obveznika, Kongres, a potom i Senat odobrili su paket pomoći od vrtoglavih 87 milijardi dolara za održanje trupa u Iraku i Avganistanu i za ekonomsku pomoć i obnovu. Ovo je najobimnija američka pomoć ovakve vrste još od Maršalovog plana za obnovu Evrope nakon Drugog svetskog rata, a odobreni iznos veći je od budžeta čak sedam ministarstava američke administracije. Međutim, lavovski deo ove sume, bezmalo 66 milijardi dolara, otići će na podmirivanje američkih trupa u Iraku, od čega manji deo odlazi na održavanje vojske u Avganistanu. Za obnovu Iraka odobreno je "samo" 18,6 milijardi dolara.

USAMLJENA AMERIKA: Ipak, ovaj uspeh pomućen je na više frontova i Iračani će biti prinuđeni da popričekaju dok osete blagodeti podrške. Uprkos rezoluciji Saveta bezbednosti, Amerika je ostala prilično usamljena u svojim naporima da obezbedi preko potrebnu vojnu i materijalnu pomoć Iraku. Učinak donatorske konferencije održane u Madridu u poslednjim danima oktobra doprineo je da očekivanja splasnu. Francuska, Nemačka i Rusija jesu u Njujorku pokazale spremnost da pređu preko razmirica sa SAD, ali su u Madridu odbile da finansiraju napore za obnovu Iraka pod američkim patronatom.

Prema procenama Svetske banke, UN-a i američkih zvaničnika u Iraku, za obnovu infrastrukture i ekonomski oporavak okupirane zemlje, posle decenije sankcija i razaranja, potrebno je oko 56 milijardi dolara. SAD su od ove sume obezbedile 18,6 milijardi, očekujući od potencijalnih donatora da dodaju ostatak. Ovo nije ni pun iznos sume za obnovu naftne industrije, očuvanje bezbednosti i ostale troškove, do koje je došla Koaliciona privremena vlast (CPA), na čijem je čelu Pol Bremer. Endi Berpark, direktor odeljenja CPA za obnovu infrastrukture, koji je donedavno u ime EU-a bio zadužen za ekonomski razvoj Kosova, upozoravao je uoči konferencije u Madridu da je Irak nakon dva rata i decenije sankcija ozbiljno zapušten. "Dobrovoljci" su u Madridu ponudili tek oko 17 milijardi dolara, a nedostaje skoro 20 milijardi dolara.

RAT TRAJE: Situacija na terenu, dakle u samom Iraku, više je nego zabrinjavajuća. Rat u Iraku praktično i dalje traje iako je Džordž Buš pre više od pola godine objavio kraj. Iračka kriza zapravo je izvrnula naopačke politiku u SAD. Pre šest meseci činilo se da je nacionalna bezbednost najveći adut američkog predsednika, a da mu je Ahilova peta ekonomska situacija u zemlji. Godinu dana pre predsedničkih izbora sve se preokrenulo. Ekonomski rast u SAD je u velikom zamahu, ali mu popularnost rapidno pada zbog produženih sukoba u Iraku i gotovo svakodnevnih žrtava čiji je broj, od kada je "zavladao mir", skoro premašio broj američkih vojnika koji su poginuli tokom invazije na Irak (vidi grafikon). Odluka Senata usledila je samo dan pošto je kod Faludže oboren američki vojni helikopter. Poginulo je 16 vojnika, a dvadesetak ih je ranjeno.

Takoreći sigurnu smrt malo pre toga izbegao je i zamenik američkog sekretara za odbranu Pol Volfovic. Baražna raketna vatra ispaljena je u nedeljno jutro 26. oktobra na hotel "Rašid" u centru Bagdada gde se Volfovic nalazio. Na spratu ispod poginuo je američki pukovnik. Početkom novembra, prvog dana ramazana, izvedena su četiri simultana i sinhronizovana napada. U jednom od njih, samoubilačkom napadu na sedište Međunarodnog komiteta Crvenog krsta, poginulo je najmanje deset osoba, mahom Iračana. Istog dana ubijen je zamenik gradonačelnika Bagdada i napadnuta je policijska stanica. Samo u ovim napadima poginulo je oko 35 osoba, dok ih je više od 200 ranjeno. Napadi se nastavljaju i pojačavaju. Prema američkim zvaničnim procenama, 25 dnevno u proseku. Crveni krst, organizacija koja se po pravilu poslednja povlači s ratišta, povukla je svoje osoblje iz Iraka. Nedavno istraživanje "Vašington posta" pokazuje da tanka većina – samo 52 odsto građana – podržava politiku predsednika Buša prema Iraku. Američku administraciju treba više da zabrine činjenica da sve više građana želi da se SAD što pre povuku iz Iraka. Samo 58 odsto njih zalaže se da američki vojnici ostanu u Iraku, a letos je takvih bilo preko 70 odsto. Međutim, američki zvaničnici ponavljaju kao mantru da se neće povući iz Iraka sve dok bezbednosna situacija ne bude zadovoljavajuća.

MALO DOBROVOLJACA: Iako Buš i njegovi ratoborni sledbenici na ovaj problem gledaju "širom zatvorenih očiju", što reče kolumnistkinja "Njujork tajmsa", postalo je suviše očigledno da oko 140.000 američkih i skoro 12.000 britanskih vojnika, trenutno smeštenih u Iraku, ne čine dovoljnu snagu za pacifikaciju razorene države. Uprkos rezoluciji SB UN-a, koja teo-

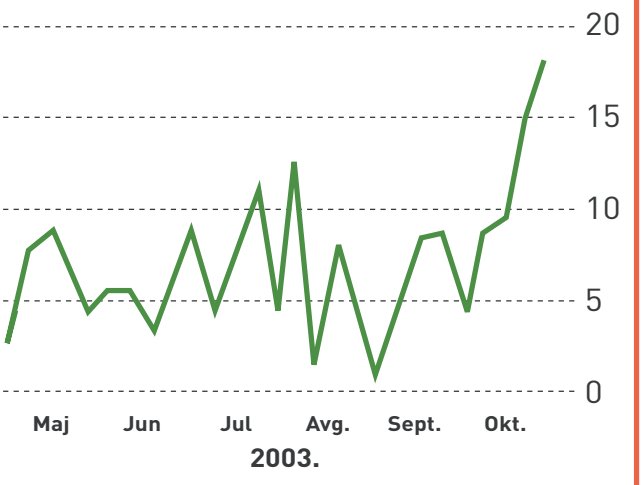
NEISPUNJENA OČEKIVANJA: Učesnici donatorske konferencije u Madridu

PARALELNI ŽIVOT: Pripadnica američkih snaga i žiteljke Bagdada

Raste broj mrtvih

Broj američkih vojnika poginulih u Iraku nedeljno

Izvor: Ministarstvo odbrane SAD

retski dopušta da se u sastav multinacionalnih snaga uključe i druge države, dobrovoljnih davalaca je malo. Za ovu vrstu podrške, oči SAD bile su uprte u Tursku, Pakistan i Južnu Koreju. Od ovih zemalja jedino je Južna Koreja izrazila spremnost da pošalje izvestan broj vojnika, ali nije voljna da smanji borbenu gotovost u zemlji pred narastajućom pretnjom od severnog suseda.

Pakistan takođe ne može da osigura vojnu podršku američkim trupama zbog snažne unutrašnje opozicije. Pakistanski ambasador u UN-u izjavio je nedavno da njegova država još neće poslati svoje trupe u Irak, jer rezolucija SB UN-a ne razdvaja jasno američke od multinacionalnih snaga koalicije, zbog čega bi pakistanski vojnici mogli biti laka meta ektremističkih i antiameričkih snaga u Iraku.

Turska, od koje su SAD očekivale oko 10.000 vojnika, ove nedelje je i zvanično obavestila Vašington da od ove vrste pomoći nema ništa. Otpor dolasku turskog kontingneta u samom Iraku je ogroman. Napadi na turske cisterne s naftom na severu Iraka pre dve nedelje prilično su jasan signal o tome koliko Turci nisu dobrodošli. Dva dana pre izglasavanja dugo očekivane rezolucije SB-a, bombaš samoubica razneo se iz protesta ispred turske ambasade u Iraku, ranivši pri tom deset ljudi. Turci ne bi bili dobrodošli ni u središnjem (tzv. sunitskom trouglu), kao ni i južnom Iraku naseljenom pretežno šiitskim muslimanima koji ne žele nikakvo podsećanje na vekovnu osmanlijsku okupaciju Iraka.

REZERVA – NA NOGE: Zbog toga je američki sekretar za odbranu Donald Ramsfeld podigao na noge rezerviste i Nacionalnu gardu, neku vrstu teritorijalne odbrane.

Zbog dolazećih praznika (Dan zahvalnosti, Božić, Nova godina) ne očekuje se da će prvi kontingnet biti poslat u Irak u narednim nedeljama, ali bi desetak hiljada njih već moglo da se nađe u Iraku odmah nakon novogodišnjeg slavlja. Ramsfeld je naredio i dvema brigadama (oko 20.000 vojnika) iz Prve divizije marinaca da popune rupu zbog rotacije. Biće to prvi slučaj od Vijetnamskog rata da Pentagon šalje marince, ekspedicionu silu, da odsluže na popništu duže od godinu dana.

Amerika čini i druge, grčevite pokušaje da se izbori s bezbednosnom zamkom u koju je upala. Ubrzano obučavaju lokalne policijske snage i pripadnike vojske. Prema nedavnim podacima, Amerikaci su dosad obučili oko 35.000 policajaca, a spremaju se da i ovaj neverovatan broj udvostruče u rekodrnom roku, skraćujući obuku sa minimalnih osam na samo šest nedelja. "Nemoguće je obučiti ovoliki broj ljudi", smatra Marina Otavej, ekspert pri Karnegijevoj zadužbini za mir u svetu i koautorka studije o Iraku Pravi put do suvereniteta. "SAD će se tako osloniti na neuku policiju. Šta mi to radimo, da li obučavamo policajce ili dajemo neobučenim ljudima velika ovlašćenja, koji će nama i građanima koje treba da čuvaju jednog dana praviti još veće probleme?", pita se Otavej.

Sve intenzivniji napadi svedoče da su se ekstremisti, među kojima, sumnja se ima pripadnika Sadamovog režima, Al Kaide i ubačenih grupa iz Sirije i Irana, konsolidovali i da će ih biti sve teže neutralisati. Ako se njima pridoda armija od oko šest miliona nezaposlenih, među kojima više od 300.000 bivših oficira i vojnika, izvesno je jedino da će Iračani, od kojih je Buš očekivao da izgrade bastion demoktarije u tom delu sveta, još dugo čekati na mir, stabilnost i prosperitet. Do tada će proteći godine i – milijarde. ■

DUŠKA ANASTASIJEVIĆ

MIR JE DALEKO: Obnova normalnog života će potrajati

PRVI KOJI JE PRIZNAO: Geri Leon Ridgvej

REUTERS

FENOMENI ZLA

Ubica sa Zelene reke

Alarmantno je i to što se broj serijskih ubica u SAD u poslednjih trideset godina povećao za čak 940 odsto. Takođe, Amerikanci su uspeli da izračunaju da se čak tri četvrtine svih serijskih ubica na svetu nalazi na njihovoj teritoriji. Nažalost, sve je više slučajeva koji potvrđuju tu teoriju

Ukoliko bi najteži zločini uopšte mogli da se porede, serijska ubistva bi sigurno bila pri vrhu liste. Ono što su poremećeni umovi u stanju da urade često prevazilazi granice naše mašte. Fenomen serijskih ubistava naglo je počeo da se širi Sjedinjenim Državama u poslednjih 30 godina i hladnokrvna ubistva, bez ikakvog razloga osim onog u glavi ubice, ne prestaju da potresaju američku i svetsku javnost. Međutim, ni ostali delovi sveta nisu pošteđeni ovog mračnog fenomena, a Sjedinjene Države su samo zemlja u kojoj je ta pojava najčešća.

Geri Leon Ridgvej, serijski ubica, iz predgrađa Sijetla, poznatiji pod imenom "Ubica sa Zelene reke", osuđen je prošle nedelje na doživotnu robiju. Proglašen je krivim za smrt 48 žena. Ridgvejovi advokati nagodili su se s tužilaštvom, tako da je izbegao smrtnu kaznu, dobio je doživotnu robiju bez prava na pomilovanje, a za uzvrat je priznao krivicu i pomoći će da se pronađu još četiri tela. Inače, ovo je prvi slučaj da je jedan serijski ubica priznao krivicu.

Po rečima tužioca okruga King, Norma Malenga, dokaza ima za sedam ubistava, a do nagodbe se došlo da bi i ostala ubistva bila rešena. Lokalni šerif Dejv Ričard, koji je na ovom slučaju radio pre mnogo godina, kaže da bi optužnici moglo da se doda još nekoliko tačaka.

NAJČEŠĆE ŽRTVE: Ridgvej (54), bivši radnik u fabrici kamiona, tražio je svoje žrtve među prostitutkama i odbeglim devojkama. Po njegovim rečima, ubistvo prostitutke se obično kasno prijavljuje, tako da mu je bilo lakše da zametne trag. Svoje žrtve je često silovao i na kraju davio, ponekad im je uzimao nakit i čuvao ga u kaseti u fabrici u kojoj je radio. Što se motiva tiče, on je hladnokrvo izjavio da je želeo da ubije što više prostitutki i da je uživao u tome. Nazvan je "ubica sa Zelene reke" po mestu na kome je ostavljao većinu tela svojih žrtava, a neka tela pronađena su i pored aerodroma i autoputeva.

Ridgvej je počeo da ubija još 1982, a poslednji nestanak prijavljen je 1984, mada je on priznao da je poslednju žrtvu ubio 1998, a pre toga 1990. Za sve to vreme samo je jednom bio osumnjičen, 1984, kada je mladić jedne od žrtava svedočio da je svoju devojku poslednji put video kada je ulazila u Ridgvejov kamion. Međutim, tada nije bilo dovoljno dokaza da bi bio osuđen.

Kada je drugi i poslednji put bio uhapšen, 2001, istrazi je pomogla savremena DNK analiza, tako da je konačno utvrđeno ko je "ubica sa Zelene reke". Na užas svih u sudnici, on je izjavio da mu nije žao što je ubijao, da je uživao u tome i da ne oseća grižu savesti.

Geri Leon Ridgvej naizgled je bio sasvim normalan običan čovek. U njegovu krivicu niko doskoro nije mogao ni da posumnja. Ipak, on je tipičan serijski ubica, ukoliko može da se tvrdi da tako nešto uopšte postoji.

U svojim istraživanjima, američki psiholozi, policija i razni eksperti pokušavaju da utvrde šta je to što serijske ubice čini onim što jesu, kako da ih razlikuju od ostalih zločinaca i kako da ih uhvate što pre. Do sada nisu imali mnogo uspeha.

Serijske ubice se po ponašanju uglavnom ne razlikuju od ostalih ljudi iz svoje okoline i to ih praktično čini nevidljivim. To može biti stari prijatelj, ljubazni komšija, neko ko se policiji i svima ostalima nalazi ispred nosa, a ne izaziva nikakvu sumnju. Oni se ne moraju seliti iz mesta u mesto. Geri Ridgvej, na primer, radio je 30 godina u fabrici kamiona, ženio se tri puta i ima sina. Motivi za ubistva su samo njima poznati, a karakteristično je da se ubistva gotovo uvek odigravaju na identičan način. Mnogi od njih su po prirodi veoma plašljivi, tako da će na najmanji znak da neko sumnja u njih učiniti sve da se pritaje, kako više ne bi bili sumnjivi. Većina njih bila je zlostavljana u detinjstvu ili su uživaoci droge, pa po mišljenju američkih eksperata to može da bude uzrok takvom ponašanju.

TRAGIČNI NIZ: Alarmantno je i to što se broj serijskih ubica u SAD u poslednjih trideset godina povećao za čak 940 odsto. Takođe, Amerikanci su uspeli da izračunaju da se čak tri četvrtine svih serijskih ubica na svetu nalazi na njihovoj teritoriji. Nažalost, sve je više slučajeva koji potvrđuju tu teoriju.

Među najpoznatije američke i svetske serijske ubice spada Henri Li Lukas, uhapšen 1983. On je policiji izjavio da je ubio čak 600 ljudi, da bi kasnije to opovrgao. Osuđen je za 13 ubistava, a tačan broj njegovih žrtava nikada nije utvrđen. Smatra se da je ubio između sedam i dve stotine ljudi. Osuđen je na deset doživotnih robija i smrtnu kaznu u Teksasu, ali je tadašnji teksaški guverner Džordž Buš to preinačio u doživotnu robiju. Umro je 2001. u zatvoru u Hautsvilu.

U najnovije slučajeve spadaju snajperisti Džon Alen Muhamed (41) i njegov posinak Li Malvo (17), koji su uhapšeni 24. oktobra 2002, posle "najvećeg lova na čoveka u istoriji SAD". Optuženi su da su između 14. septembra i 22. oktobra 2002. ubili najmanje 14 ljudi u Vašingtonu, Merilendu i u Virdžiniji. Sudski proces protiv njih još traje.

Treba na kraju reći da ovo nije samo američki fenomen. Dovoljno je setiti se Nemca Bruna Ludkea i Rusa Andreja Čikatila koji će ostati zapamćeni kao najmonstruoznije ubice na svetu. Što se tiče borbe protiv ovog zla, nije se daleko otišlo. Američki stručnjaci, koji imaju najviše iskustva sa ovim fenomenom, nemaju mnogo uspeha u njegovom sprečavanju. Mnogi od njih misle da sigurnog načina za njihovo preventivno otkrivanje nikada neće ni biti. ■

MARKO SAVIĆ

Deset "najgorih"

1. Pedro Lopez, Kolumbija – 300
2. Henri Li Lukas, SAD – 7-200
3. Bruno Ludke, Nemačka – 85
4. Andrej Čikatilo, Rusija – 52
5. Ubica sa Zelene reke, SAD – 48
6. Džerald Stano, SAD – 41
7. Mozes Sithol, JAR –38
8. Džon Vejn Gejsi, SAD – 33
9. Din Korl, SAD – 27
10. Vejn Vilijams, SAD – 27

www.vreme.com 011-3234-774 gcv@vreme.com

grafički centar vreme

Od 1992 godine brinemo o grafičkom izgledu nedeljnika Vreme

grafički dizajn · priprema za štampu · skeniranje i obrada fotografija · osvetljavanje grafičkih filmova · štampa na laserskom štampaču u boji · postavljanje, instalacija i organizacija DTP sistema · konsalting u oblasti štampe i pripreme za štampu · instaliranje i umrežavanje kompjutera · izrada baza podataka · web dizajn i web baze podataka · arhiviranje podataka...

REUTERS

TBILISI

Protesti opozicije

Hiljade opozicionih pristalica protestovale su prošlog vikenda u glavnom gradu Gruzije Tbilisiju (na slici) zbog toga što nisu saopšteni rezultati parlamentarnih izbora i tražile ostavku predsednika države Eduarada Ševaranadzea. Oko 15.000 ljudi, od kojih su mnogi mahali nacionalnim zastavama, mirno je marširalo Trgom slobode u centru Tbilisija, dok je policija, da bi suzbila demonstracije, blokirala prilaze Ševaranadzeovom štabu. Zvaničnici policije zapretili su upotrebom vatrenog oružja ukoliko situacija izmakne kontroli. Neidentifikovani ljudi s maskama pucali su u ponedeljak na učesnike opozicionog skupa u jednom gradu na zapadu Gruzije. Ovu bivšu sovjetsku republiku potresa nasilje otkako je 1992. godine postala nezavisna država. Vlade zapadnih zemalja i investitori žele da održe stabilnost u Gruziji, kroz koju će uskoro proći naftovod od Kaspijskog jezera do Sredozemnog mora. Izborni rezultati mogli bi da pruže prve naznake o Ševaranadzeovom nasledniku nakon predsedničkih izbora, predviđenih za 2005. godinu. Ševaranadze, dugogodišnji predsednik Gruzije, ne može se ponovo kandidovati za tu funkciju. Izborna komisija je konačne rezultate parlamentarnih izbora trebalo da objavi u četvrtak, ali je umesto toga saopštila da će joj za taj posao trebati još dve nedelje. Vođe gruzijske opozicije i Sjedinjene Američke Države zatražili su da se ubrza prebrojavanje glasova, pozivajući se na strahovanja da su izbori loše vođeni i da je bilo lažiranja. Jedan opozicioni blok pozvao je na bojkot parlamenta. Preliminarni rezultati glasanja pokazuju da se blok "Za novu Gruziju", koji podržava Ševaranadzea, nalazi na drugom mestu, odmah iza opozicione Unije za preporod. Ševaranadze (76) dominira regionom već decenijama i svojevremeno je smatran spasiocem Gruzije. Sada je, međutim, veoma nepopularan jer nije ispunio obećanja da će poboljšati životni standard i suzbiti separatizam u dve oblasti koje se ne nalaze pod kontrolom vlade u Tbilisiju.

HARARE

Preminuo prvi crni predsednik

Prvi crnac predsednik Zimbabvea Kanaan Sodindo Banana umro je prošlog utorka u 67. godini, nakon duge bolesti. Banana je bio prvi šef države nakon sticanja nezavisnosti Zimbabvea. On je bio predsednik od marta 1980. do 31. decembra 1987, tada uglavnom sa ceremonijalnim dužnostima. Dotadašnji premijer Robert Mugabe je 1. januara 1988. godine postao predsednik, ali sa izvršnim ovlašćenjima. Sin sezonskog radnika iz Malavija i Zimbabveanke, Banana je izabran za predsednika kako bi se u vlasti Zimbabvea posle sticanja nezavisnosti stvorio balans u zastupljenosti različitih krajeva zemlje. Dok je bio na funkciji, tražio je od Mugabea da pregovara s protivnicima kako bi se zaustavilo nasilje, koje je, kako se pretpostavlja, odnelo 20.000 života u Matebelendu, oblasti Zimbabvea. Sveštenik metodističke crkve, militantno orijentisani liberalni teolog, Banana je 1980. rekao: "Kada vidim gerilce, vidim Isusa Hrista." Godine 1998. osuđen je na deset godina zatvora zbog učešća u gej skandalu, koji je u nezgodnu situaciju doveo vlasti, a Mugabe je osudio homoseksualce i lezbijke kao stvorenja "niža od svinja ili pasa" i pozvao građane Zimbabvea da ih prijave policiji. Banana, koji je odležao samo šest meseci kazne u otvorenom zatvoru, uporno je poricao da je homoseksualac i takve otpužbe odbacio kao "čiste laži". Izdanja njegove poezije u kojoj veliča Mugabea kao "Veliko sunce Afrike" uvršćena su i u udžbenike.

VARŠAVA

Reforma crkve

Poljska rimokatolička crkva, koja se smatra jednom od najkonzervativnijih na svetu, odlučila se za postepene reforme. Na sinodu, koji se od aprila 2000. održava u Opolu, zatraženo je da se uvede neka vrsta reizbornosti župnika, a rok za penzionisanje sveštenika skrati sa 75 na 70 godina. "Očekujem snažno protivljenje duhovnika, jer se nijedan sveštenik ne miri sa činjenicom da je prestar za obavljanje pastirske misije", rekao je sekretar sinoda, otac Helmut Sobečko. Sinod je prihvatio i predloge liberalizacije crkvenih obreda. Prema inicijativi sinoda propovedi bi bile skraćene na najviše deset minuta, a pričešće bi se obavljalo davanjem hostije u ruku, a ne u usta vernika kašičicom ili prstima sveštenika. Preterana dužina, koketerija i podređivanje sadržine efektnim formama najveće su mane propovedi, ističe otac Sobečko i dodaje da su sveštenici do sada posvećivali veću pažnju izazivanju emocija i negovanju tradicije nego argumentima i razumljivom jeziku hrišćanskog učenja. Sinod se založio i za dobrovoljno oporezivanje vernika, što bi naročito pomoglo malim i siromašnijim parohijama. Sa ovim predlogom možda se neće složiti crkvena hijerarhija, tim pre što će se prva etapa crkvenih reformi sprovoditi najpre u opolskom vojvodstvu. Tek za dve godine, ukoliko eksperiment uspe, reforma će se proširiti na verske zajednice u celoj zemlji.

RIJAD

Teroristi napadaju

Najmanje 122 osobe su ranjene, a sedamnaest lica je poginulo u tri eksplozije koje su u noći između prošle nedelje i ponedeljka odjeknule u rezidencijalnom kompleksu u Rijadu. Među poginulima nalazi se i petoro dece. Zbog muslimanskog praznika ramadana ulice Rijada bile su pune ljudi, a u ovom kvartu nalazi se 200 kuća od kojih u četiri žive zapadnjačke porodice – dve nemačke i jedna francuska. Diplomate su javile da je u zapadnom delu Rijada najpre odjeknula jedna velika eksplozija, a potom u razmaku od 15 sekundi i dve manje. Zvaničnik saudijskog ministarstva unutrašnjih poslova odmah je izjavio da je reč o "terorističkom aktu". Američka ambasada u Rijadu upozorila je u petak da teroristi u Saudijskoj Arabiji prelaze na "operacionu fazu napada". Zvaničnik ministarstva unutrašnjih poslova izjavio je saudijskoj državnoj televiziji da je prvobitan broj od 11 poginulih korigovan kada je još tela izvučeno iz ruševina zgrada gde mahom žive Arapi iz stranih zemalja. Isti zvaničnik je rekao da je poginulo sedam Libanaca, četiri Egipćanina, jedan državljanin Saudijske Arabije, jedan Sudanac i četiri osobe neidentifikovane nacionalnosti. Prema njegovim rečima, potraga za preživelima se nastavlja. Bombaši-samoubice obučeni u uniforme saudijske policije digli su u vazduh u noći između subote i nedelje automobil sa eksplozivom kojim su uleteli u stambeni kompleks Mihaja. Reč je o policijskom džipu koji je verovatno ukraden, izjavio je vlasnik kompleksa zgrada Mohamed saleh Al Muhaja. On je rekao da su uoči eksplozija nepoznata lica sa obližnjeg brda otvorila vatru na čuvare kompleksa. "U čitavoj toj gužvi stigao je džip za koji su čuvari mislili da pripada snagama bezbednosti", rekao je Al Muhaja, dodajući da je kompleks zgrada bio pod izuzetnim merama bezbednosti i da je za njegovu sigurnost brinulo tridesetak pripadnika saudijske nacionalne garde. Na mestu gde je eksplodirao džip nastao je krater od oko dva metra. Jedan neimenovani saudijski zvaničnik izjavio je da su napad po svemu sudeći izveli pripadnici terorističke mreže Al Kaida. "Način na koji je izveden napad sličan je onom koji se desio 12. maja u Rijadu, što potvrđuje da su izvršioci noćašnjeg napada pripadnici pokreta Al Kaida, za kojima traga saudijska policija", rekao je taj izvor. ■

Priredio: D. KONJIKUŠIĆ

ZAVRŠNO POGLAVLJE

Fali džojstik

Sva filozofska pitanja koja je postavio u prvom delu, poslednji "Matrix" umesto da razrešava, prosto ignoriše

Posle četiri godine od prvog nastavka *The Matrix*, potrošenih 300 miliona dolara i preko 270 dana snimanja, braća Varšovski su petog novembra našu publiku, u isto vreme sa publikom širom sveta, obradovali završnim poglavljem ove SF sage. Sa ukupnom zaradom prva dva nastavka od 1,7 milijardi dolara i podatkom da je *Matrix Revolutions* samo prvog dana prikazivanja zaradio još 43 miliona, sa bezbroj prodatih DVD-ova, igrica, majica, stotinama veb sajtova, sa praktično svim *geekovima* ovog sveta koji analiziraju svaku repliku, znak ili referencu po raznim internet forumima, *Matrix* je postao virus koji je zarazio čitavu planetu i fenomen koji po značaju prevazilazi običnu filmsku premijeru. Sada kada je ova velika avantura konačno gotova svođenje računa kvari jedino nedostatak energije ili ozbiljnosti da se posao privede kraju onim kvalitetom koji je ovu filmsku priču i proslavio.

STVARANJE PARANOJE: Teško da je i jedan film pre *Matriksa* uspeo da se obrati tako širokoj i raznovrsnoj publici. Prvenac je uspeo da animira sve, od ljubitelja Brusa Lija koji gricaju semenke u bioskopu i glasno navijaju kada se Brus naljuti i krene u totalnu osvetu to do ozbiljnih savremenih filozofa. Ono što prvi Matrix čini odličnim filmom je što je uspeo da u zaplet akcionog SF spektakla ubaci svima razumljivu paranoju koja leži duboko ukorenjena u civilizacijskoj svesti i da kao protivotrov ponudi varijantu ključnog religioznog mita. Dekartovo otkriće da stvarni svet može i da ne postoji a da mi i dalje imamo iste čulne utiske u novovekovnoj varijanti Roberta Nozika glasi: "Možda sam ja samo mozak u posudi, priključen na mašinu koja generiše moje čulne senzacije." Iako u filmu, u posudi, nisu mozgovi već tela, idejna i ikonografska paralela je očigledna. Drugi bitan element je biblijska priča o mesiji koja leži u osnovi hrišćanstva. Sve ovo postignuto je jednostavnim analogijama i jezikom Alise u zemlji čuda, tako da je zaplet svima bio jasan. Sem ova dva ključna uticaja, na kojima se zasniva osnovni obrt i mistika filma, mnogi drugi intelektualni i estetski uticaju mogu se nazreti: gnosticizam, budizam, starogrčki mitovi, sajber pank, manga, Dekart, Lajbnic, Bodrijar... Šta god vam treba. Na pitanja da li su svesno upotrebili neke od ovih ideja braća u jednom razgovoru sa fanovima na internet četu, jedini na koji su pristali sve do nedavnog intervjua za "Tajm", decidirano i lakonski tvrde "sve je namerno". Kada se tome dodaju, za to vreme, revolucionarni specijalni efekti (naročito ideja da brzinu dočaraju usporavanjem), sjajan dizajn, odlične akcione scene, dobri likovi, jasno je da *The Matrix* veliki film. Bilo je tu ponešto za svakoga. Ko je želeo mogao je da ga *pročita* na svoj način. Oni drugi, bez tih ambicija, mogli su, prosto, da uživaju u pucnjavi i tabanju.

Kada se maja ove godine u bioskopima pojavio drugi deo trilogije, *Matrix Relouded* je bio najiščekivaniji nastavak u istoriji filmskog prikazivanja. Iako predug i zamoran, on se pokazao kao savršen nastavak. Ironičan i na granici kempa doneo je nove ideje koje su iz temelja izmenile interpretaciju prvog dela. S druge strane, uspeo je da ostvari osnovni cilj, da podigne temperaturu i odloži rasplet za poslednji i ključni film iz serijala. Pomenuta očekivanja su se prenela na *Matrix Revolutions*, ali su, kako će se ispostaviti, bila prevelika.

VEĆ VIĐENO: Poslednja dva nastavka snimana su zajedno, *o istom trošku*, na lokacijama u Australiji i Kaliforniji, tokom 2001. i 2002. godine. Ipak, ova dva filma ni po funkciji ali ni po kvalitetu ne deluju kao celina. Očigledno koncipiran kao akciono razrešenje čitavog serijala *Matrix Revolutions* zanemaruje sve one teme, likove i ideje koji su proslavili njegove prethodnike. Sva filozofska pitanja koja je postavio u prvom delu, poslednji *Matrix* umesto da razrešava, prosto ignoriše. Religiozni problemi koji su s njima povezani se pak tretiraju sa velikom dozom proizvoljnosti; Neo se samo *igra Isusa.*

Bitka za poslednju ljudsku enklavu, koja zauzima dobar deo filma, jedna je vešto napravljena video igrica koja će vam trepereti pred očima. Pored zapanjenosti, presudna bitka za spas čovečanstva neće kod vas izmamiti nijednu drugu emociju. Pored bioskopske stolice falio je samo džojstik. Nekoliko ljudskih lica koja se vide u toj nejasnoj zbrci kablova, metala i plesa nacrtanih čudovišta, sporedni su likovi iz prethodnog filma koji nisu mogli da ponesu emocionalni teret poslednje linije odbrane od nevaljalih kompjutera. Poslednji nastavak je egzibicionističko vizuelno orgijanje koje ubija radnju umesto da je učini uzbudljivijom i onemogućava bilo kakvu identifikaciju sa likovima hrabrih i malobrojnih branilaca. S druge strane, ovaj prerani *Armagedon* krade dramaturški fokus sa poslednje bitke koja bi po logici stvari trebalo da bude najbitnija.

Sve što se dešava u trećem videli smo, možda još bolje, u prva dva dela. Ono što je bila revolucija u specijalnim efektima 1999, kao što su usporeni meci, kasnije se moglo videti čak i u našoj reklami za Next sokove. Kada su došli do kraja filma i kada je trebalo da nas potpuno *raznesu* sa završnim obračunom, verovatno su shvatili da su već sve iskoristili. Upali su u ponavljanje i nekav pseudomisticizam likovnog tipa bez jasnih efekata na samu radnju. Kulminacija filma, poslednja velika borba od koje zavisi sudbina svakolikog ljudskog roda, svela se na najobičnije pesničenje koje smo videli toliko puta pre toga, zajedno sa nešto malo smuljane kvazifilozofije na granici između tautologije i besmisla tipa "ja ću da pobedim zato što sam odlučio da ja pobedim i zato što sam čovek a ti nisi". Takođe, nije jasno zašto se sve dešava na kiši, sem možda zato što je neko pomislio da će to izgledati *cool.*

INTRIGA UMESTO POBEDE: Nakon uvodnih scena kada pomažu Neu da se probudi iz kome, mada je po Rivsovoj glumi teško reći da li se uopšte probudio, glavni likovi iz prethodnih filmova postaju potpuno nebitni. Morfeus je sveden na kopilota ratoborne Najobi koju sjajno glumi Džada Pinket Smit, čiji je brod većinu vremena negde u kanalizaciji između površine i Zajona gde uostalom i jesu glavna dešavanja. Keri En Mos je takođe neprimetna, ali joj ni uloga nije nimalo inspirativna. Ljubavni momenat je *najtanji* segment celog serijala, ali je u prva dva dela ipak imao neku funkciju u zapletu, ovaj put nema nikakvu. Erotski odnos između dvoje glumaca potpuno je neubedljiv a dijalozi su im još gori. Njihova emotivna veza je izrazito epska i više liče na dvoje saboraca koji zajedno kreću u bitku, nego na ljubavnike. Zli Francuz Merovingian (zašto je Francuz ako je program) u sjajnoj epizodi Lamberta Vilsona, koji je tupio o akciji i reakciji u drugom nastavku i njegova pratilja Persefona potpuno su neiskorišćeni. Dekolte Monike Beluči privukao je veću pažnju, nego njena jedina replika. Hugo Vejving u ulozi zlog agenta Smita standardno je briljantan iako ima momente najgoreg *badguy* klišea kao što je 'mu-ha-ha' smeh. Smitova ogromna želja za destrukcijom je potpuno neopravdana. Od inteligentnog i pomalo umornog agenta koji se žalio na miris virtuelne ljudske naseobine, ko zna kako, postao je najveći negativac spreman da uništi oba sveta. Koliko god da je dobro odglumljen ovaj lik nema dovoljno potencijala da nas ubedi da je on najveće zlo koje mora da bude uništeno. Šta je sa mašinama koje su porobile ljudski rod? Kako da progutamo da je sada odjednom softverski virus veći zlikovac nego rasa mašina koja drži u ropstvu celo čovečanstvo. Veliki trijumf, sa sve slikama slavlja, koji smo očekivali i, bogami, zasluživali, pretvara se u truli, trange-frange kompromis iz miljea ovdašnjih političkih farsi. Ja ću da prestanem da napadam tebe, ali ti za moj račun napadni onog malog što mi pravi probleme. Zvuči poznato?

Može se samo pretpostaviti da su braća želela da u raspletu ispadnu originalni i izbegnu banalnu ideološku crno-belu sliku, kakvu, recimo, imamo u klasičnoj svemirskoj operi *Ratovi zvezda* gde se zna ko je *naš,* a ko nije i gde je pobeda nad *Tamnom stranom* nedvosmislena i konačna. Izgleda da jedan epski SF spektakl nema mnogo izbora. Veliki zapleti zahtevaju velika razrešenja pa i po cenu banalnosti. Ovako se stiče utisak kao da su pokušali da podvale publici. Nakon što su im ponudili mitsku paranoju o borbi protiv mašina koje nas koriste kao akumulatore, pokušali su da im prodaju nekakav *politički korektni deal* sa tim istim mašinama i nejasnu religioznu brljotinu koji ih ostavljaju bez ikakvog konkretnog razrešenja.

Sigurno je da će prvi *Matrix* ostati kao trajna filmska vrednost, dok druga dva imaju ograničenu upotrebu unutar kruga SF supkulture. Širinom svojih značenjskih potencijala *The Matrix* je jedna velika zagonetka koja se niti može niti treba odgonetnuti do kraja. Jedno od onih velikih umetničkih dela koja vas teraju da mislite, umesto da misle za vas. Teško je tako nešto ponoviti, odnosno posle toliko otvorenih pitanja teško je dati zadovoljavajuće i sveobuhvatne odgovore, ali smo ipak od braće Varšovski očekivali da se više potrude. ■

IVAN JEVIĆ

Mnogo repova

Matrix je prepun podsećanja i oslanjanja na sajberpank i klasičnu SF estetiku. Već sama premisa o virtuelnom, kompjuterski generisanom svetu unutar sveta oslanja se na temelje koje su udarili Alfred Bester, Philip K. Dick i William Gibson. "Simulacija realnosti" kao prividan oksimoron istražena je odavno u romanima poput *Razoreni Čovek*, *Ubik* ili *Neuromanser*. Kožna i polivinilska odeća avatara uljeza u Matriksu prepoznatljiva je uniforma arhiodmetnika Williama Gibsona, Waltera Johna Williamsa, Michaela Swanwicka ili Brucea Sterlinga, opasnih u svojoj nepredvidivosti i neodoljivih u svojoj fetišiziranoj androginosti. Čak su i tamne naočari, kao jedan od najprepoznatljivijih estetskih detalja u filmu očigledan naklon *Mirrorshades* estetici ranog kruga sajberpank pisaca, jedva zamaskiran činjenicom da su osamdesetih godina popularne reflektujuće naočari zamenjene običnim crnim. Visoka stilizacija arhitekture Scottovog *Blade Runnera* (koji je i sam ekranizacija romana Philipa Dicka) odražava se u savršeno artificijelnim scenama stvarnog sveta u Matriksu, ali i u iskarikiranim, antropomorfizovanim prizorima Grada Mašina. Kung-fu i hakovanje, mesija i antimesija ključne su reči ne samo za Matriks već i za verovatno najslavnije japanske Anime filmove poput *Ghost in the Shell* i *Akira* čija je mešavina zaslepljujuće akcije i ontoloških dilema više nego očigledna preteča ove trilogije.

M. KRLJIĆ

Skupe scene

Scena na auto putu koja traje 14 minuta snimala se 45 dana i koštala je 40 miliona dolara. Za potrebe ove scene izgrađen je kružni autoput dužine nešto preko tri km koji je koštao 2,4 miliona dolara. Slupano je kola u vrednosti od dva miliona dolara u kolima koja je donirao Dženeral Motors. Scenu iz drugog dela tuče, sa stotinjak replika agenta Smita, snimana je dve godine. Hugo Vejving glumio je samo par "Smitova", ostali su izabrani na kastingu prema sličnosti telesne građe, boji kose itd. Završna scena u "Matrix Revolutions "od 17 minuta koštala je 40 miliona dolara. Specijalni efekti za oba filma izašli su na 140 miliona dolara.

FOTOGRAFIJE: DOKUMENTACIJA VREMENA

POLITIČKA PUBLICISTIKA

Zaboravljeni disi

Zašto je Milovan Đilas, komunistički disident pre Saharova i Solženjicina, ostao sam i zašto nije bilo njegovog uticaja na političku misao u višestranačkoj Srbiji

Desimir Tošić: *Ko je Milovan Đilas - Disidentstvo 1953-1995.*
Otkrovenje, Beograd 2003.

Bilo je mnogo disidenata na istoku Evrope i u Kini, od Trockog i Keslera do Solženjicina, Saharova do Valense. Trocki je pristao na izgnanstvo i izgubio život na najdivljiji način, Solženjicin i Kesler napustili su svoje zemlje, ostali su Saharov i Valensa. Ali, nijedan od njih, izuzev književnog dela Solženjicina, nije ostavio onaj trag među disidentima širom Istočne Evrope kao Milovan Đilas. Ovako piše Desimir Tošić u jednom eseju o Milovanu Đilasu, koji se sada pojavljuje u zborniku Ko je Milovan Đilas. To je zbirka tekstova koje je Desimir Tošić o Đilasu pisao u londonskoj "Našoj reči" i tekstova koje je Đilas sam pisao dok je tamnovao. Tošić je jedan od pripadnika sadašnje vladajuće klase koji je kao građanski političar bio aktivan pre onog rata i u dugom periodu, sve do 1990, bio politički emigrant. Đilas je bio njegov politički protivnik, jedno vreme i glavni ideolog režima zbog koga je Tošić ostao u inostranstvu po izlasku iz nemačkog radnog logora.

NARODNI FRONT: U Literarnoj družini "Javor" Treće gimnazije, Njegoševa ulica u Beogradu, u jesen 1936. godine birana je uprava sa liste "narodnog fronta", protiv "nacionalista". Predsednik te liste bio je "neutralni" Živojin Hiba, potpredsednik je bio Desimir Tošić, a dva odbora družine držali su komunisti, Slobodan Dimitrijević (treba da je izgubio život na Golom otoku) i Mića Zdravković (o kome niko ništa ne zna). U družini su glavnu reč među komunistima vodili Miodrag Popović, Dragoslav Marković i Marko Nikezić. Posle nekoliko meseci rada došlo je do žestokog sukoba, kako piše Tošić, zbog problema tolerancije. Rad "Javora" je prekinut.

Godine 1938. u Ujedinjenoj studentskoj omladini demokrate Ljube Davidovića komunisti su opet bili u novom "narodnom frontu". Komunisti su bili, piše Tošić, manjina na Univerzitetu, ali dobro organizovana i tako ispolitizovana da je predstavljala snagu na univerzitetu. Demokrate se nisu mirile s tim što su komunisti u rukama držali sve što se ticalo studenata i što je ta vladavina ličila na diktaturu proletarijata. Dve grupe sukobljavaju se zbog nemačko-sovjetskog pakta avgusta 1939.

U proleće 1939. Tošić na Pravnom fakultetu sluša Milovana Đilasa, za koga tada ne zna da je član Politbiroa Komunističke partije Jugoslavije, kako čita jednu svoju ratnu priču. Tošić tada ne zna Đilasa ni kao književnika, mada je ovaj pre 1941. samo u "Politici" objavio četrdeset priča.

Tošić navodi ove detalje da bi ukazao na to da tadašnja Demokratska omladina i Demokratska stranka nisu bile nikakve "antikomunističke organizacije" kakvima se danas smatraju. Demokrate su, piše Tošić, bile protiv diktature proleterijata, ali nijednog trenutka nisu

G. MATIĆ

AKTERI JEDNOG VREMENA: Desimir Tošić, Milovan i Aleksa Đilas , Josip Broz Tito

ident

stavljali znak jednakosti između nacizma i komunizma, kako to sad neki pričaju. Reklo bi se da su komuniste smatrali delom naprednih snaga.

Rat i revolucija dodeljuju različite sudbine Milovanu i Desimiru. Đilas je jedan od vođa revolucije i ideolog Komunističke partije. Tošića 1943. hapsi Gestapo i preko Sajmišta ga deportuje u Nemačku na prinudni rad. Od 1946. on je emigrant, a od jeseni 1949. godine jedan od organizatora Saveza "Oslobođenje". Od 1951. on kraći period radi u Međunarodnom centru slobodnih sindikata u Parizu, sa Živkom Topalovićem, starim socijalistom koji nije prihvatio jedanaest principa Kominterne a koji je rat proveo kod Draže. U jednoj drugoj knjizi Tošić svedoči kako mu je Dragoljub Jovanović, vođa zemljoradnika iz Beograda pisao kako je dobro što radi s Topalovićem, od njega će mnogo naučiti, a naročito kakav čovek ne treba da bude.

"Sastaju se" u Leksikonu bezbednosti sedamdesetih - jedan u odrednici "spoljni" a drugi u odrednici "unutrašnji" neprijatelj. Demokratska stranka je od strane Komunističke partije zgažena, njeno partijsko glasilo "Demokratija" onemogućeno.

ANATOMIJA: Đilas je od 1954. godine komunistički disident.

Početkom godine 1954. godine među članovima Uređivačkog odbora londonske "Naše reči" (Branko St. Marinković, Đorđe Marinković, Marko Krstić) dolazi do "pobune u odbranu Milovana Đilasa" koji se tada nalazi pred sudom svoje partije, kao perjanica malograđanskih elemenata i reakcije koja diže glavu.

Članci zbog kojih će Đilas biti ekskomuniciran iz Komunističke partije počeli su izlaziti u "Borbi" 11. oktobra 1953, svake nedelje do 20. decembra, a od tog dana pa sve do 7. januara svakog drugog dana. Časopis "Nova misao" počela je izlaziti januara 1953, a prestala januara 1954. U poslednjem januarskom broju izlazi čuvena "Anatomija jednog morala". U uređivačkom odboru časopisa bili su Milan Bogdanović, Dobrica Ćosić, Oskar Davičo, Bora Drenovac, Milovan Đilas, Dušan Kostić, Skender Kulenović i Mihajlo Lalić, a kasnije, od septembra 1953. i Vladimir Dedijer.

Petar Stambolić je malu grupu okupljenu oko časopisa "Nova misao" opisao kao "Mekartijev kabinet".

Reakcijom čitalaca londonske "Naše reči" na pokušaj odbrane Đilasa bila je negativna - ko je bio komunista treba da bude smrvljen. Pored "Naše reči" u emigraciji još jedino Slobodan Jovanović u "Poruci", pod uredništvom Radoja L. Kneževića, prema Đilasu ima tolerantan stav. Emigranti uopšte ne raspravljaju o Golootočanima. "Naša reč" nije raspravljala ni o isključenju KPJ iz Informbiroa. Emigracija je tu činjenicu, sa izuzetkom Slobodana Jovanovića u londonskoj "Poruci" posmatrala, kaže Tošić, kao "podvalu" Zapadu. Jedan nekadašnji profesor Beogradskog univerziteta objavio je knjigu Tito - trojanski konj.

Doduše, novembra 1949. "Naša reč" počinje da objavljuje međusobne optužbe između jugoslovenskih i sovjetskih komunista, odnosno jugoslovenskih informbiroovaca koji su u inostranstvu.

Do susreta emigranata iz Saveza "Oslobođenje" s Milovanom Đilasom dolazi 1968, kada se on vraćao iz Sjedinjenih Država. Nisu se vraćali u prošlost, ni pre 1941. ni posle 1945. Đilas iznenađuje sagovornike predlogom, koji izlaže nezainteresovano, o "ujedinjenju emigracije" u "izdavanju jednog jedinstvenog glasila", što oni opravdano smatraju nemogućim.

PRETNJA: Po dolasku Aleksa Đilasa, Milovanovog sina u London 1975. uspostavlja se saradnja emigranata iz grupe "Oslobođenje" i "Naše reči" s komunističkim disidentom. Godine 1987. u jednoj kući van Londona, North Harrow, došlo je do tajnog sastanka između Milovana i Aleksa Đilasa s jedne i ljudi iz "Oslobođenja" s druge strane (Vlastimir Stojanović i Bogoljub Kočović, Milić Cvijanović, Toma Mar-

Grafički Centar Vreme

filmovanje

skeniranje

priprema za štampu

design

ilustacije

postavljanje i organizacija DTP, office i internet sistema

arhiviranje elektronskih dokumenata

baze podataka

ivanh@eunet.yu

saxon@eunet.yu

daljević, Stojanka Aleksić, Mihajlo Kojčinović, Aleksandar Petrović, Nenad Petrović i Desimir Tošić). Po Tošićevoj tvrdnji, konspiracija je potpuna. Sastanak ne beleži ni Udba niti se o njemu zna u emigraciji.

Tošić, kao predsedavajući izgovara rečenicu: "Ovo je naš susret s istorijom..." Đilas uzvraća opaskom: "Dovoljno sam dugo bio crven. Nemojte gospodine Tošiću da me terate svojim komplimentima da crvenim..."

Šta predstavlja taj susret? Grupa "Oslobođenje" očito ne odražava dominantni duh tadašnje emigracije rastrzane međusobnim optuživanjima. Ona zastupa ideju demokratske obnove Jugoslavije i u jednom saopštenju proklamuje delimično odricanje od nacionalnog suvereniteta radi uključenja u zajednicu zapadnih evropskih država.

Na tom sastanku se, međutim, susreće komunistički i građanski deo raspolućenog političkog bića. Četrdeset godina ranije takav susret bi bio mnogo dramatičniji. Priča koju je objavio sa sedamnaest godina u omladinskom časopisu "Venac" Đilas je posvetio školskom drugu Milanu Bandoviću. Taj Bandović je u vreme rata bio jedan od intelektualnih vođa nacionalnog četničkog pokreta u Crnoj Gori. Partizani su ga 1944. zarobili, ali se on pozvao na druga Đilasa. Drug Đilas je otišao u partizanski zatvor i, prema pisanju Tošića, što je možda netipično za te okolnosti, spasao mu život. Bandović je skončao život kao emigrant u Španiji 1993, a pred smrt se počeo prijateljski dopisivati s Milovanom.

Đilasovog sina Aleksu tadašnje beogradske vlasti optužuju za saradnju sa "četničkom" "Našom reči", mada ona teško da je četnička. Emigracija u pismima s poštanskim žigom Čikaga preti da će ga ubiti, ako njegov otac Milovan Đilas ne bude sarađivao sa emigrantima u raskrinkavanju komunističkih zločina. U isto vreme Đilasovog sina Aleksu, koji tada, 1981, ima 28. godina, napadaju komunistički funkcioneri Dolanc i Bilić. Oktobra 1982. "Večernje novosti" posvećuju čitavu stranu Đilasu ocu i Đilasu sinu pod klevetničkim naslovom: "Đilas iz izdaje u izdaju!" Milovan Đilas tada objavljuje otvoreno pismo u kome obaveštava javnost o napadima na svog sina, koji živi pod pritiscima od svoje prve godine života i koji je izložen napadima na ličnost i na život zbog tobožnjih grehova njegovog oca. Prilično nedvosmisleno tvrdi da iza čikaškog pečata stoji beogradska Služba. Procenjuje zapravo da ga Udba navlači da piše o partizanskim zločinima kako bi ga ponovo uhapsila.

Đilas je dva puta robijao, u kraljevskoj robijašnici u Sremskoj Mitrovici od 1933. do 1936, a potom u komunističkim robijašnicama punih devet godina. Milovanu Đilasu je posle II svetskog rata suđeno četiri puta, ako se ne uzme u obzir (peto) suđenje za prekršaj zbog učešća u izdavanju časopisa na geštetneru "Časovnik". Posle prvog suđenja 1955. Đilas je dobio 18 meseci, a posle drugog 1956. tri godine, posle trećeg suđenja 1957. sedam godina, a na četvrtom 1962. osuđen je na 13 i po godina strogog zatvora. Pomilovan je 1966, ali ostaje u izolaciji.

OPTUŽENI ZBOG ĐILASA: Dobrica Ćosić i Oskar Davičo

Porodična istorija Đilasovih je takođe veoma tragična. Oca Nikolu ubili su 1943. albanski nacionalisti za vreme nemačke okupacije pošto su ga Nedićeve vlasti proterale iz Srbije na Kosovo. Milovanova sestra Dobra poginula je u borbi s četnicima u Srbiji 1942. Brata Milovanovog Aleksu ubili su četnici 1941. u Crnoj Gori. Drugog brata Milivoja ubili su Nemci na Banjici 1942.

ODBRANA: U nekim delovima knjige Tošić otvoreno istupa u odbranu Đilasa – na primer onda kada kaže da je kampanja protiv Đilasa, koja traje četiri decenije, zasnovana na dve najobičnije balkanske laži. Jedna je da je Milovan harao po Crnoj Gori skoro sve vreme građanskog rata, a druga da je Milovan "izmislio" crnogorsku naciju. Tošić Đilasove kritičare upućuje na Zbornik dokumenta iz NOB-a, koji sadrži nekih 150 knjiga, gde registruje da je Milovan Đilas u Crnoj Gori bio samo nepuna četiri meseca, od jula do oktobra 1941, a ostalo vreme je proveo u Vrhovnom štabu Josipa Broza, od prvih dana novembra 1941. pa sve do kraja rata. Tošić naglašava da je u svakom slučaju istorijska istina da Đilas nije bio u Crnoj Gori u vreme pojave "pasjih grobalja" i levih skretanja, što mu prebacuju. Tošić citira jednu Aleksinu izjavu: "Moj otac nije bio svetac..." Odmah posle toga postavlja retoričko pitanje – da li su u građanskom ratu sveci bili na četničkoj strani, pop Đujić, Keserović, Kalabić, Radović Kondor, Raković, gardijski oficir Lazović u smederevskom kraju... Na partizanskoj Sava Kovačević, Ivan Milutinović...

Da li je taj reprint tekstova o Milovanu Đilasu i nekih tekstova samog Đilasa koji organizuje jedan bivši emigrant, sada aktivan politički radnik, Desimir Tošić, znak nekog nacionalnog pomirenja? Tošić u jednom tekstu negativno odgovara. "Ne, ne treba da se mirimo s Milovanom Đilasom jer je on sam u svojoj sveobuhvatnosti pomirenje s prošlošću. On je u sebi i u svojim stradanjima sažeo revolucionare i konvertite, mučitelje i mučene, prošlost i sadašnjost..."

Izgleda da je ta odbrana istovremeno i polemika unutar sadašnje vladajuće klase, odraz kontroverzi u fazi konstituisanja višestranačja u Srbiji devedesetih, proizašlih iz jedne specifične uskogrudosti i jedne kulture manihejstva, ekstrema, emigrantske i udbaške hajke na Đilasa, kao i loše savesti. Đilasa su, piše Tošić, devedesetih napadali kao komunjaru oni komunisti koji su tek 1990. postali perjanice antikomunističkog pokreta. Morbidno i osvetoljubivo osećanje krivice pretvorilo se u pravu hajku. Nisu mogli da zaborave Đilasu što nije bio podoban u vreme kada su oni vedrili i oblačili, naglašava Tošić.

SAM: Iz Tošićeve zbirke proizilazi da je tadašnja (1990) vlast možda bila i širokogrudija od tadašnje opozicije – dozvolila mu je da u zemlji objavi nekoliko knjiga koje su već bile objavljene u inostranstvu između 1956. i 1986. Kada je pri osnivanju Demokratske stranke 1990. bio pozvan i Đilas neko je histerično pitao zašto, a tri godine kasnije u glasilu te stranke, neko, za koga Tošić upotrebljava neuobičajeno oštar izraz, "naučni kepec našeg vremena", paranoično je napao Đilasa. Tošić na to kaže da se Đilas zalagao za višestranački sistem od 1953. i to platio zatvorom, a da nijedan od naših slavnih disidentskih doktora nije.

Neinteresovanje za Đilasa Tošić objašnjava konstatacijom koju naziva ciničnom – da jedno "malo vreme", vreme malih ljudi nije moglo da se koristi jednom izuzetno značajnom našom istorijskom ličnošću, kojoj, kaže Tošić, u toj vrsti, nema premca ni kod nas ni na istoku.

Tako je Đilas ostao sam, a opozicija i vlast u jedno prelomno i dramatično vreme ostali su bez njegove pomoći. I vlast i pozicija odustali su (izuzev pojedinaca) čak i da se poklone senima čoveka koji je izašao na megdan četiri decenije pre njih. Starije generacije bi bar morale znati, konstatuje Tošić, da je Đilas bio jedan od najiskrenijih pobunjenika protiv sovjetske agresije 1948. usmerene na Jugoslaviju, uprkos činjenici da je ratne 1942. pisao panegirik Staljinu. Morale bi znati da je on preteča pokreta borbe za demokratizaciju još od pre četiri decenije i da je zbog toga platio dugom robijom. Demokrata Tošić očito uvažava komunističkog disidenta Đilasa, koga karakteriše kao najznačajnijeg političkog disidenta između 1954. i 1990. Kaže da je Đilas disident pre Saharova i Solženjicina. Njegova Nova klasa je jedno od najprevođenijih disidentskih dela. Konstatuje čak da u našoj istoriji nema nijednog društvenog radnika takve biografije u toku poslednja dva veka... Podseća da je, kao dobitnik Nagrade slobode Freedom house-a, Đilas u društvu generala Ajzenhauera, generala Maršala, Čerčila, belgijskog socijaliste Spaka, nemačkog socijaliste Branta, francuskog evropejca Monea, američkih predsednika Trumana i Džonsona, španskog čeliste Kazalsa... ■

MILAN MILOŠEVIĆ

Zdravo srce kuca ravnomerno. Međutim, snažne emocije, fizička aktivnost ili samo jedan progutani zalogaj mogu da dovedu do bržeg kucanja srca. Nije slučajno što nutricionisti preporučuju da se zalogaj hrane proguta pošto ste ga sažvakali bar 22 puta

Gutanje hrane ubrzava puls

Ljudski život zavisi od srčane aktivnosti i zato se već vekovima istražuju svi faktori koji mogu da utiču na rad našeg vitalnog organa. Između ostalog, istraživači su oduvek bili zainteresovani i za regulisanje srčanog ritma. Ovakva ispitivanja obično zahtevaju prekoračenja utvrđenih normalnih vrednosti i mogu biti štetna po zdravlje pacijenta. Međutim, istraživači sada imaju nove mogućnosti da često utiču na neurološku regulaciju srčane aktivnosti bez opasnosti da ugroze zdravlje osobe koju ispituju. Više nema potrebe nekoga izlagati teškim fizičkim naporima. Prema istraživačima Laboratorije za regulisanje kardiovaskularnog sistema, koja radi u okviru Ruskog kardiološkog istraživačkog kompleksa Ministarstva zdravlja Ruske federacije, dovoljan je jedan progutani zalogaj da kod zdravih osoba izazove kratkotrajnu palpitaciju.

Otkriveno je da se prilikom gutanja srčani puls poveća na 90 otkucaja u minutu, ali nije bilo jasno zašto se to dešava. Da li je u pitanju refleksni fenomen, odnosno odgovor na stimulisanje određenih receptora u jednjaku, ili je reč o izvršenju komande centralnog nervnog sistema? Sve u svemu, veoma je zanimljivo razumeti šta izaziva podrhtavanje našeg srca kada, na primer, jedemo sendvič.

Moskovski kardiolozi ispitivali su promene srčanog ritma prilikom gutanja hrane. Istraživači su u ove eksperimente uključili 23 zdrava dobrovoljca različitog životnog doba. Ujutru, elektrokardiogrami su preko elektroda pričvršćenih na grudima beležili stanja kod soba koje nisu ništa jele niti pušile. Istovremeno, promene nastale gutanjem hrane beležene su pomoću električnog manometra koji je bio pričvršćen na vratu ispitivanih osoba. Deset minuta kasnije, isto snimanje ponovljeno je u ležećem položaju. Od dobrovoljnih ispitanika zatraženo je da po jednom progutaju hranu svakih 30 sekundi, ukupno 5 do 6 puta. Zatim, da 3 puta za redom progutaju zalogaje i sa pauzom od jednog minuta to ponove 4 puta, i konačno, da uzmu 5 zalogaja. Rezultati su procesirani u posebno razvijenom softveru za ova istraživanja. Posle prvog gutanja, kod zdrave osobe vrlo brzo dolazi do uvećanja pulsa, ali ova reakcija traje najviše 10 sekundi. Ukoliko posle prvog slede ostala gutanja, srčani ritam nastavlja da raste, ali sporije. Najviša vrednost pojavljuje se posle 5-10 gutanja i u značajnoj meri zavisi od sposobnosti brzine gutanja svake pojedine osobe. Priroda je učinila da ne možemo da gutamo brzinom koja bi mogla da dovede do srčanog udara. Istovremeno, veoma je važno uzeti u obzir i položaj u kome se osoba nalazi. Ukoliko osoba koja guta hranu leži, srce će napraviti oko 13 dodatnih otkucaja u minutu. Ukoliko osoba stoji, puls će biti veći za 8-9 otkucaja (ne zaboravite da lekari izričito upozoravaju na štetnost uzimanja hrane u ležećem položaju). Kada osoba prestane da guta, srčani ritam se smanjuje.

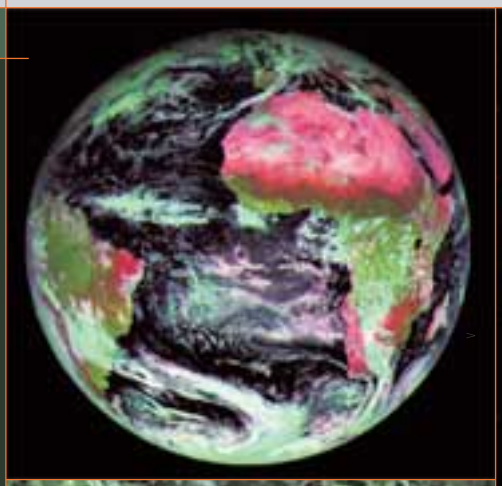
Naučnici već dugi niz godina znaju da je gutanje povezano sa kratkotrajnim ali značajnim ubrzanjem srčanog ritma. Međutim, ovaj fenomen mogao je da se podrobnije istraži tek posle pronalaska elektrokardiograma

Sveobuhvatno razmatrajući proces gutanja, istraživači su utvrdili koji su neuroni odgovorni za povišeni srčani ritam i u kojoj se fazi gutanja to dešava. Zato, sa kardiološkog stanovišta, neškodljivo gutanje hrane može da posluži u uobičajenim fiziološkim ispitivanjima regulisanja srčanog ritma. Međutim, status sistema koji reguliše srčanu aktivnost ne može biti ocenjen samo na osnovu promene frekvencije srčanog ritma. Osetljivost jednjaka je, takođe, od izuzetne važnosti na šta je ukazao i eksperiment obavljen na dve osobe od kojih je zatraženo da progutaju hranu pošto im je putem spreja u jednjak unet desetoprocentni Lidokain. Kao rezultat, jedna od osoba nije mogla da proguta zalogaj kada je to od nje zatraženo, a kod druge osobe nanošenje ovog preparata na jednjak nije imalo nikakvog uticaja.

Sateliti u zaštiti svetske baštine

Piše: Peter Coles

Unesko i Evropska svemirska agencija (ESA) podstiču korišćenje satelita za nadgledanje 730 kulturnih i prirodnih područja svrstanih u Uneskovu Svetsku prirodnu i kulturnu baštinu, uključujući i nacionalne parkove u Africi koji predstavljaju staništa ugrožene vrste planinskih gorila

© International Gorilla Conservation Programme

© ESA-Ducros

Uništavanje šuma radi dobijanja novog prostora za ljudska naselja ili korišćenja drveta za ogrev, predstavlja najveću pretnju preostalom broju od oko 600 planinskih gorila čija se staništa nalaze u centralno-istočnoj Africi

Svojim potpisom na sporazum zaključen 18. juna ove godine, tokom čuvene aeronautičke izložbe na pariskom La Buržeu, generalni direktor Uneska i generalni direktor Evropske svemirske agencije, Antonio Rodota, zvanično su promovisali otvorenu partnersku inicijativu između ove dve organizacije. Cilj - okupljanje svih međunarodnih svemirskih agencija kako bi pomogle zemljama u razvoju da kontrolišu svoja područja uvršćena u Svetsku baštinu.
Civilni osmatrački sateliti danas mogu da razlikuju detalje čak do 60 cm u prečniku. Na taj način dobijeno je idealno sredstvo za nadgledanje spomenika kulture i praćenje promena u prirodnim rezervatima, čak i u najudaljenijim i nepristupačnim područjima.
U aprilu ove godine, ESA je obezbedila značajna sredstva i kompletno tehničko rešenje za zajednički projekat sa Uneskom, nazvan BeGo (Built Environment for Gorilla). Ovaj projekat obuhvata realizaciju serije mapa nacionalnih parkova u nepristupačnim planinskim područjima (do visine od 5000 metara) u Ugandi, Ruandi i Kongu, prirodnim staništima planinskih gorila. Nacionalni parkovi, Virunga, u Demokratskoj republici Kongo, i Bwindi u Ugandi, već su uvršćeni u Svetsku baštinu, dok su Vulkanski nacionalni park u Ruandi i Mgahinga nacionalni park gorila u Ugandi, kandidovani za zaštićena područja. Projekat predviđa upoređivanje arhive satelitskih snimaka kako bi se procenile eventualne promene u staništima gorila u područjima uvršćenim u Svetsku baštinu od 1992. godine. Obezbeđivanjem ekspertize i finansijske podrške, vlada Belgije takođe se uključila u poslove konzervacije zaštićenih područja u Kongu.

© A World of SCIENCE
Vol. 1, No. 5, October-December 2003

Ove i druge aktuelnosti iz nauke i tehnologije očekuju vas u jednom od budućih brojeva časopisa SciTech

SEX APPEAL

ALEKSANDAR ZOGRAF

TOKOM TRIDESETIH JE U BEOGRADU IZLAZIO "SAD I NEKAD" – ZABAVNI MAGAZIN KOJI SE BAVIO POPULARNIM TEMAMA TOG VREMENA...

OKTOBRA 1936. OBJAVLJEN JE ČLANAK KOJI SE BAVIO NOVIM REČIMA KOJE SU TADA UŠLE U OPŠTU UPOTREBU: "POSLERATNO DOBA, PREPUNO RAZNIH NOVITETA, DALO JE I VELIKI BROJ NOVIH REČI. ALI, OD SVIH SAMO SU DVE REČI ZAISTA POKORILE ZEMLJINU KUGLU: SAKSOFON I SEKS-APIL".

"SA SAKSOFONOM JE STVAR VRLO PROSTA. SVI ZNAJU DA SE TAKO ZOVE POVIJENA, TEŠKA TRUBA, KOJOM DŽAZ BANDISTA, POSLE PLESA, BIJE PRIREDJIVAČA, ZBOG NEPLAĆENOG HONORARA".

"SA SEKS-APILOM JE STVAR MNOGO TEŽA. TU REČ JE LANSIRAO NEKI BESPOSLENI AMERIKANSKI PISAC, ALI SE NEZAHVALAN SVET NIKADA NIJE INTERESOVAO ZA NJEGOVO IME. NO, NI IME DOBROTVORA KOJI JE NAPR. IZMISLIO PANTALONE – NE ZNA NIKO".

"O SEKS-APILU SU PISANE NAUČNE TEZE, POPULARNE BROŠURE I PRIREDJIVANA SU PREDAVANJA SA PROJEKCIJAMA I SLOBODNIM PRISTUPOM. PA IPAK, NIKO NIJE ZNAO PRAVO ZNAČENJE TE REČI. NEKI SU GOVORILI DA JE TO "NEŠTO NAROČITO ŠTO PRIVLAČI". DRUGI SU TO ZAMIŠLJALI KAO NEVIDLJIVE ZRAKE".

"O TOME NIJE ZNAO NI IVAN ŠTAPIĆ, MALI ČINOVNIK NEKOG SITNOG PREDUZEĆA, ALI JE JEDNOG DANA NA SVOM STOČIĆU PRONAŠAO CEDULJU:

DRAGI ŽANE, JA TE NAPUŠTAM. NE ZATO ŠTO TE NE VOLIM, NEGO ZATO ŠTO NEMAŠ NI MRVICE SEKS-APILA.

LJUBICA"

"OSTATAK DANA ŠTAPIĆ PROVEDE NA ULICI, NASTOJEĆI DA NE SLUŠA I NE GLEDA NIŠTA. OSVESTIO SE TEK U NEKOM NOĆNOM RESTORANU. U JEDNOM UGLU VIDE STO PREKRIVEN FLAŠAMA I CVEĆEM. NEPRESTANO SE ČULO PUCANJE ZAPUŠAČA, VRISKANJE ŽENA I VESEO SMEH NEKOG DEBELJKA".

"DEBELJKO, KOJI JE VOLEO TRENUTNA PIJANA POZNANSTVA, ODAZVAO SE ŠTAPIĆEVOJ MOLBI DA MU POKLONI PAR MINUTA".

"DEBELJKO SE DAVIO OD SMEHA".

"DEBELJKO SA UŽIVANJEM IZVADI DEBEO BUDJELAR, I MAHNE NJIME PRED ŠTAPIĆEM!"

Narod ne jede evre!

"U Srbiji nema tajkuna"; "Vreme" br. 669

Iako sam pobornik demokratskog preobražaja Srbije i njenog integrisanja u Evropsku uniju, moram da reagujem na određene neutemeljene izjave ministra finansija i ekonomije Božidara Đelića, koje verovatno služe u dnevno-političke svrhe. Takve izjave daju i drugi zvaničnici, koji su manje kompetentni od ministra Đelića.

To se pre svega odnosi na isticanje statističkih podataka o prosečnim platama pre tri godine i sada (30 evra : 180 evra), pri čemu ministar priznaje da realna primanja "platežnika" nisu porasla šest puta, što znači da evro i pored fluktuirajućeg kursa u Srbiji devalvira! Osim kod kirije.

Šta se može zameriti takvoj izjavi? Prvo, što se zanemaruju ostale kategorije radno aktivnog stanovništva (poljoprivrednici). Drugo, što statistički prosek ne odražava pravo stanje stvari, jer prosečan rast plata proističe zbog (pored ostalog) većeg rasta natprosečnih od najnižih plata (a ipak se lekari bune). Ovo se odnosi i na penzije. Treće, prosečne plate se izračunavaju tako što se masa isplaćenih plata stavlja u odnos sa brojem zaposlenih, tako da prosečna plata raste zbog toga što se smanjuje broj zaposlenih (zbog privatizacije i stečajeva, što se ne kompenzira otvaranjem novih radnih mesta, naročito u privredi).

Otuda, potrošačka korpa, izražena u broju plata, nije merilo rasta životnog standarda. Dokaz za ovu tvrdnju je sledeći prost primer: ako se u jednoj porodici, domaćinstvu, smanjio broj zaposlenih (što je sada čest slučaj zbog tranzicije), smanjio se porodični budžet, iako je statistički povećana prosečna plata! Podatak da je pre tri godine za potrošačku korpu bilo potrebno više od dve prosečne plate, a sada samo jedna, nije dokaz da prosečan građanin koji živi u domaćinstvu "platežnika" (za ostale nema zvaničnih statističkih podataka) zaista sada ima bolje uslove života, jer se sve više povećava nezaposlenost.

Zato se u proceni životnog standarda ne treba oslanjati na prosečne plate po statističkoj metodologiji, jer ona masu isplaćenih plata projektuje na broj zaposlenih, tako da su nezaposleni za statistiku "mrtvi", a u stvari su samo gladni, a neki možda i nisu ukoliko rade na "crno", ali bez perspektive.

Da bi statistički podaci o životnom standardu bili pouzdani, umesto prosečne plate, kao pokazatelj treba da bude podatak o ukupnim primanjima svih kategorija stanovništva po glavi stanovnika. Dok se ne ustanovi navedeni pokazatelj, treba više verovati pošteno sprovedenim anketama nego nepouzdanoj statistički izraženoj plati (prosečnoj), koja kao i u vreme bivšeg režima, sadašnjim vlastodršcima služi u propagandne svrhe, ali očigledno bez željenog efekta.

Zato i građani koji nemaju ni elementarno ekonomsko znanje, već samo zdrav razum, ne mogu da prihvate ubeđivanje zvaničnika, pa čak i kompetentnog g. Đelića, da u proseku (opet prosek!) toliko bolje žive nego pre tri godine.

Prošlo je vreme kada su radnici u Srbiji više primali nego što su zarađivali, a više trošili nego što su primali! Bar je to dobro, kad nam nije znatno bolje (ni u proseku).

Moma Mitrović,
Aleksandrovac Župski

R[]MOLA>GF

bibhqolkph^ij^oefs^ijpsfeij
_olgbs^ijSob j bk^ij
laij j ^oq^ij.664ijalij
septembraj/--0ij
k^ij0ij@A*^)ijrij>`ol_^qij
MACijclo j ^qrij
p^ij j ldrąkl÷ąrij
mobqo^úfs^kg^

SOB J B[]@A

.664*/--0

pq^of j [hrm`f j ^[]mlpb_^k[]mlmrpq
ABQ>IGFijK>ijPQO>KFij3.
eqqm7,, t t t+sob j b+`l j ,`a

Ubijanje čitanja

"Vidra iz Valjeva"; "Vreme" br. 670

Prevršili ste svaku meru u nastojanju da vam list ne bude vizuelno "dosadan". Uzmite poslednji broj i pogledajte u njemu udarni članak (str. 10 i 11).

Čitanje tog teksta je skoro nemoguće od bujne divčibarske trave. Svako ko čita novine hoće da je tekst čitljiv, da brzo može da prođe kroz njega i da ga eventualno napusti. Kolumne koje ste – da bi bile raspoznatljive – kičerski ofarbali isto tako su nečitke. Šta fali što je kolumna S. Cerovića štampana bez boje.

Odustanite od takve prakse. Mislim da bi bilo pristojno da se u sledećem broju izvinite čitaocima za gaf na str. 10 i 11 u vašem cenjenom listu.

Zoran Milosavljević,
elektronskom poštom

ODGOVOR: Izvinjavamo se.

Bager i vlast

"Najbolji i najgori"; "Vreme" br. 670

Poštovani g. Cerroviću, kažete da su za slabu poziciju Vlade Srbije krivi i DOS i DSS. Ma nemojte! Koliko me sećanje služi, sve je to zajedno bio JEDAN DOS, i baš me briga ko se od koga prvi odvojio, ko glumi poštenog, a ko je dokazani lopov – činjenica je da su birani i izabrani zajedno, činjenica je da je Srbija u decembru 2000. imala više ponuda, pa je glasala baš za navedenu kombinaciju. I, da bude u skladu sa izrekom, svaki narod ima vlast (pa i opoziciju) kakvu zaslužuje.

Vaša mržnja prema radikalima dovodi do konstatacije da u "Skupštini vode najgori". E pa, svaki dolazak na vlast snosi i rizik da s vlasti budete oterani na isti način kako ste dotle i stigli. Ne mogu da verujem da toliko kratko pamtite pa da se ne sećate kako su u revolucionarnom, postpetookotobarskom zanosu rušene skupštine opština, izabrane po istim pravilima kao i one u kojima je zavladao (tada kompletni) DOS. U isti koš valja staviti i vašu dilemu o sindikalnoj revoluciji i kontrarevoluciji. Ma nemojte! Stigla vlast na bageru, pa je sad stekla status svete krave, je li ? Ima pravo da demonstrira ko i kako hoće – ili biste rekli da je petooktobrarska revolucija, ona za koju ste iz petnih žila navijali i vi i vaš časopis, poslednja koja SME da se desi u Srbiji?

I, konačno, nadam se, i Boga molim, da Srbija i ovog puta ostane bez predsednika. Izbor između nikakvih nije nikakav izbor. Vi biste, rekao bih, rado videli g. Mićunovića na toj funkciji. Ne stigoste ni vi ni on da progovorite koju o njegovim rabotama u SKOJ-u, o golootočkoj karijeri, o ulozi u demonstracijama 1968, pa i 1991. E pa dosta je bilo komunjara na važnim državnim položajima. Možda baš zato vaš lični favorit ovog puta trči unapred izgubljenu trku.

Aleksandar Babić,
elektronskom poštom

Okice i kroasani

"Karijera"; "Vreme" br. 670

Koliko ih je još u Srbiji koji lepo trepću i donose sveže kroasane? Ili baš to smeta, možda onima koji nemaju tako lepe okice i nisu se bavili kroasanima, te zime, pred tim kordonom? Jer, da okice nisu tako lepe i glava tako pametna, da li bi se sećali tih kroasana i da li bi mu zamerili što je imao apetit da pojede revoluciju? Pošto je pored kroasana i revolucije pojeo i koješta neprijatno? Sećate se? A mogao je, umesto svega, da gricka kroasane i trepće. Dobro je što nije.

Gordana Ivanović,
elektronskom poštom

Odela g. Boarova

"Cena borbe"; "Vreme" br. 670

Protivno našoj praksi, prinuđen sam da ponovo prezentujem mišljenje, u odnosu na insistiranje gospodina Dimitrija Boarova, u prošlom broju vašeg lista, u spekulacijama i neistinitom predstavljanju podataka o formiranju i radu kompanije Mobtel:

Gospodin Dimitrije Boarov, iznoseći novu tezu o "opravdanosti" svog bavljenja BK Grupom i Mobtelom, u rubrici "Pošta" lista "Vreme", pokušava da izbegne ličnu odgovornost za tedenciozno i neprofesionalno predstavljanje svega onoga što je poslovni rezultat višedecenijskog rada porodice Karić i hiljade zaposlenih u BK Grupi.

Pokušaj da se ponovo bez ikakvih dokaza insistira na navodnoj opravdanosti pozitivnih ocena sve 54 kontrole Mobtela u poslednje dve godine, koje su realizovale specijalizovane stručne službe nadležnih organa, po ko zna koji put je pucanje gospodina Boarova municijom od blata. Verovatno je najzad i on shvatio da je stvarno teško kritikovati činjenicu da je vrednost kompanije Mobtel u poslednjih devet godina dvanaest puta povećana. Posebno što je time uvećano i vlasništvo države i građana Srbije, jer je tržišna vrednost državnog dela Mobtela od 49 odsto, sa početnih nematerijalnih davanja od 65 miliona USD, danas porasla na preko 700 miliona evra. Ovo je tržišni pokazatelj, baziran na primeru slične kompanije u Bugarskoj, čija je tržišna vrednost nedavno procenjena na oko 1,6 milijardi USD.

Kako je to jedan od malog broja primera u našoj zemlji – da je neko u poslednjoj deceniji državno vlasništvo uvećao, a ne opljačkao i uništio, gospodin Boarov sa mukom pronalazi novi poligon za svoje streljačke veštine i prelazi u oblast sopstvenih intimnih analiza objektivne stvarnosti. Bez obzira na dubinu njegovih doživljaja, stvarnost je ipak samo jedna: da BK Grupa i njeni akcionari nisu već ranije, radeći na svetskom tržištu, stekli kapi-

tal i tada, 1994. godine, investirali ga u ratovima okruženoj i ekonomski izmučenoj Srbiji, sa ogromnim ličnim i poslovnim rizikom, još uvek bismo trpeli posledice tehnološkog mraka, koji smo sa mukom proterali sa ovog prostora – razvijajući prvo jednu, pa zatim drugu vrstu mobilne telefonije, internet, interaktivne servise, multimediju i sve drugo što nas je približilo i spojilo sa modernim svetom. Istovremeno, što gospodin Boarov nikada ne sme da zaboravi, poslujući po važećim zakonima i uredno plaćajući milijarde dinara poreza državi Srbiji. Upravo iz tih razloga Mobtel se od strane potencijalnih investitora i smatra prvoklasnim strateškim poslovnim partnerom, a za vrhunske poslovne rezultate gospodin Bogoljub Karić i Mobtel nagrađeni su najvišim svetskim priznanjima na polju biznisa.

Začuđuje istina da se gospodin Boarov nikada nije bavio činjenicom ko sačinjava kriminalni srpsko-montekarlovski lobi, koji je pokušao da prvo vanzakonskom likvidacijom Astra banke, a potom pod zaštitom prikrivenih centara moći nasilnim upadom u Mobtel, obezvredi ovu kompaniju, smanji njenu vrednost za više stotina miliona evra, a potom je otkupi i proda po duplo većoj ceni na svetskom tržištu. Taj mračni pokušaj otimačine, nezabeležen u civilizovanom svetu, svoj epilog najzad dobija i u pravnoj ravni – presudama suda kojima je poništena likvidacija Astra banke. Znači, gospodin Boarov se nikada nije bavio onima koji su švercovali alkohol, naftu i derivate, cigarete, trgovali oružjem i finansirali paravojne sastave, opljačkali građane Srbije kroz piramidalno bankarstvo i krađu stare devizne štednje, mešetarili državnim fondovima, koristili monopolske kontingente za uvoz i izvoz robe, kupovali devize po povlašćenom kursu od NBJ, već se tedenciozno bavi onima koji sve to nikada nisu radili. Nama je odgovor poznat, jer vrlo dobro znamo kakva je odela gospodin Boarov nosio pre početka svog aktivnog pisanja protiv BK Grupe i njenih akcionara, a kakva je počeo da nosi nakon toga.

No, sve to izgleda nije dovoljno – pa gospodin Boarov sebi dozvoljava i igru navodnicima kada pominje Arbitražni sud u Cirihu i dalje aludirajući na validnost dokumenata o osnivanju Mobtela i nadležnosti za rešavanje sporova osnivača. Dopadalo se to gospodinu Boarovu ili ne, na osnovu pomenutih osnivačkih dokumenata (član 8, aneksa Ugovora o osnivanju), ZA SVE SPOROVE IZMEĐU OSNIVAČA JE ISKLJUČIVO NADLEŽAN ARBITRAŽNI SUD TRGOVINSKE KOMORE U CIRIHU, ŠVAJCARSKA. Osnivačka dokumenta Mobtela nisu pravljena specijalno za tu priliku, već predstavljaju originalnu matricu prethodnog već potpisanog ugovora, koji je otkazala američka kompanija nakon uvođenja sankcija našoj zemlji.

Kako ni u ovom slučaju gospodin Boarov, po već ustaljenoj praksi, nije ispoljio elementarno poštovanje profesije i zamolio nas da ga upoznamo sa dokumentima i predočimo činjenice, sve svoje izrečene stavove po ovom pitanju, kao i po pitanjima ranijeg tendencioznog predstavljanja pozicije Astra banke, pri čemu je bogato trošio naslovne strane nedeljnika "Vreme" prezentujući neistine – moraće ipak da sve to dokaže tamo gde je i mesto, na sudu. Nažalost, svi mi, građani Srbije, plaćaćemo odštete, kojima će se morati kompenzovati Astra banka, gde je iznos štete 350 miliona USD, dok u predmetu Mobtela šteta naneta njegovom blokadom iznosi više od 600 milona evra. Kada se na to dodaju i arbitražni postupci, koji se vode pred međunarodnim sudovima oko ICN Galenike, Beopetrola, beogradskog Parking servisa, Sartida i Telekoma Srbija – nije teško shvatiti da će nas prikriveni centri moći, sa svojim predanim lokalnim saradnicima, zadužiti za milijarde dolara, koje će i naša deca morati otplaćivati.

dr Tihomir Simić
potpredsednik BK grupe za medije

U saradnji sa Centralnoevropskim Univerzitetom (CEU) u Budimpešti,

Fond za otvoreno društvo raspisuje

KONKURS

za dodelu stipendija romskim studentima

Želite da studirate u inostranstvu i steknete međunarodnu magistarsku diplomu, ali Vaše znanje engleskog jezika nije dovoljno dobro? Znate da posedujete talenat i entuzijazam,ali Vaše ocene sa fakulteta nisu bile odlične?
Centralnoevropski Univerzitet (CEU), koji podržava Ford Fondacija, organizuje pripremni kurs u trajanju od deset meseci za romske studente koji žele da upišu magistarske studije u inostranstvu. Studenti koji završe ovaj pripremni kurs mogu se prijaviti na postdiplomske studije na CEU ili na bilo kom drugom univerzitetu.
Stipendija unutar ovog programa pokriva putne troškove, troškove školarine, smeštaja i ishrane.
Kurs
Kurs će početi u martu 2004. i trajaće do decembra 2004. Program kursa obuhvata:
1. Kurs engleskog jezika
2. Pisanje u akademske svrhe
3. Obuku i kurseve unutar akademske discipline i oblasti po Vašem izboru.
Kome je program namenjen?
Na konkurs se mogu prijaviti romski studenti iz Centralne i Istočne Evrope (osim zemalja bivšeg Sovjetskog Saveza) koji imaju:
- Univerzitetsku diplomu bilo koje društvene nauke, humanističkih nauka ili Prava (ukoliko posedujete diplomu iz neke druge oblasti, potrebno je značajno radno iskustvo iz te oblasti),
- Interesovanje za nastavak školovanja na postdiplomskom nivou,
- Osnovno poznavanje engleskog jezika,
- Želju za radom u multikulturalnom okruženju,

Rok za slanje prijava je 28. novembar 2003. godine. Prijave koje stignu posle navedenog roka biće razmatrane u zavisnosti od slučaja. Intervjui sa kandidatima će biti organizovani sredinom decembra. Obrasci za prijavljivanje kao i detaljnije informacije mogu se dobiti u kancelariji Fonda za otvoreno društvo u Beogradu (kontakt osoba: Srđan Đurović), Zmaj Jovina 34, svakog radnog dana od 10-16 h. Telefon 011/302-5800.

Studio S

Srbija i Švedska

"Zid"; "Vreme" br. 670

Kad god pročitam neku izjavu gospodina Batića, kao nedavnu izjavu o Ustavnom sudu Srbije i vraćanju poslaničkih mandata, dobijem izrazitu želju da nekome nanesem neku tešku telesnu povredu. Jedino sam kod nas susreo ljude koji su toliko beskrupulozni da sebi daju za pravo da rade poslove o kojima ništa ne znaju i da pri tom tlače one koji su njihova puka suprotnost. Dva argumenta objašnjavaju ovu tužnu okolnost. Prvi je komunizam i drugi je komunizam. U prvom slučaju, komunizam je uništio sve one društvene krugove, hoću reći profesionalna udruženja i klubove, koji su držali neznalice podalje od odgovornih pozicija i koji su na taj i razne druge načine održavali profesionalne norme. Umesto ovih klubova, komunisti su stvorili adekvatne zamene u kojima je partijski interes bio prvo i poslednje merilo. U drugom slučaju, komunisti su na čelo države doveli neke, složićete se, ne baš prepametne i primerne ljude i tako stvorili presedan da vlast njima tobože prirodno pripada.

Zaprepašćujuće je da ministar pravde jedne zemlje ne poznaje zakone te zemlje. No, kako sam saznao od mog cimera iz Švedske, takav fenomen nije karakterističan samo za nas. U Švedskoj, kako moj cimer tvrdi, ministar finansija ima samo gimnazijsko obrazovanje i često se desi da prospe neku glupost kao i naš dragi gospodin Batić. No, Švedska je razvijena zemlja, oni su svoju državu sredili još pre sto i kusur godina pa sebi mogu da dozvole takve kekece. Mi, za razliku od njih, borimo se za sam opstanak države, a u takvoj borbi kekeci su samoubistveni.

Gospodine Batiću, Ustavni sud po zakonu mora da se obrati Vladi pre nego što stvari preuzme u svoje ruke. Iskreno verujem da bi USS bio najsrećniji kada to ne bi morao da

učini, no on, za razliku od nekih u Vladi, zna i poštuje Ustav i zakone koje se zakleo da će čuvati.

Filip Vojvodić Medić,
Novi Zeland

Sličnog kova

"Lordova odiseja"; "Vreme" br. 670

Simpatije Lorda Ovena prema krvniku Balkana su očigledne. To pokazuje da ljudi sličnog karaktera mogu da se nađu na raznim geografskim regionima. I eto, slučaj je hteo da jedan lord iz Velike Britanije bude imenovan od strane međunarodnih institucija da posreduje između zavađenih naroda Balkana. I nije nikakvo čudo da je njegova misija završena potpunim krahom. On je u Miloševiću video samog sebe i psihološki se poistovetio s njim. To se videlo prilikom njegovog svedočenja prošle nedelje. I sad je potpuno jasno zašto nije došlo do mirnog raspleta u Bosni, Hrvatskoj i na Kosovu. Diplomati kao što je Oven ne služe na čast svetskoj diplomatiji. To je jedan od promašaja a posledica je 400.000 žrtava na Balkanu.

Biserka Stojnić,
elektronskom poštom

Slovenačka pravila

"U Srbiji nema tajkuna"; "Vreme" br. 669

Rodom sam iz Bosne, živim u Hrvatskoj a radim u Sloveniji već 30 godina pa bih vam savjetovao da ne izmišljajte zakone, već samo primjenite slovenačka pravila privatizacije. Hrvatska je vrlo loše to napravila. Ono što je narod stvarao 50 godina moćni političari su pograbili i postali tajkuni, narod u penziju i na cestu, a isti ti nesposobni biznismeni unište ili prodaju firmu. Obični ljudi ovde u Sloveniji uglavnom su zadovoljni i nemaju financijskih afera.

Stojan Nedić,
elektronskom poštom

Ispravka

U tekstu "Svet niskih temperatura", autora Slobodana Bubnjevića ("Vreme", br. 670), tehničkom greškom zamenjene su fotografije Majsnerovog efekta i Superfluidnosti. Izvinjavamo se čitaocima i autoru.

Radna proslava jubileja Fakulteta političkih nauka

Fakultet političkih nauka ove jeseni obeležava 35 godina od osnivanja. I među evropskim obrazovnim institucijama retki su fakulteti ovog profila sa stažom dugim tri i po decenije. Drugo, domaći FPN, živeći sve ono što je ovo društvo, politiku i politikologiju zadesilo - posebno u prošloj deceniji - zaslužuje priznanje za vitalnost. Tu vitalnost, kontinuitet sa najboljim iz prošlosti i jasnu viziju budućnosti, Fakultet političkih nauka manifestuje organizujući naučnu konferenciju 14. i 15. novembra.

U kratkom, svečanom delu konferencije biće promovisana monografija "Fakultet političkih nauka 1968-2003". Nakon toga počinje dvodnevna međunarodna konferencija na temu "Ključna raskršća u evoluciji političkih nauka". Učešće su potvrdili naši najeminentniji stručnjaci iz oblasti političkih i društvenih nauka, a takođe i gosti iz inostranstva: SAD, Velike Britanije, Francuske, Italije, Norveške, Kine i predstavniuci srodnih fakulteta iz nekadašnjih jugoslovenskih republika BiH, Hrvatske, Makedonije i Slovenije.

Konferencija će, osim u plenumu, raditi i u okviru pet okruglih stolova na sledeće teme: Globalizacija i lokalizam; Iskušenja savremene demokratije; Savremene tendencije u političkim naukama; Mogućnosti i ograničenja tranzicionih procesa; Pojedinac između autoritarne i demokratske političke kulture.

NAUČITE! ISTRAŽUJTE! ZARADITE!

Kurs istraživačkog novinarstva

Redakcija nedeljnika "Vreme" počinje novi ciklus kursa istraživačkog novinarstva!

Zainteresovani studenti, diplomci i postdiplomci, novinari početnici (i iskusni) prijavite se do 31. decembra 2003. dostavljajući osnovne podatke o sebi elektronskom poštom na adresu **kurs@vreme.com** ili običnom poštom na adresu Mišarska 12–14, Beograd (možete doći i lično)

prodaja & pretplata

štampano izdanje

	Beograd [kurirom]	Srbija [poštom]	Evropa [površinskom poštom]	Svet i Evropa [avionom]
6 meseci	2500 din	2300 din	55 EUR	95 EUR
12 meseci	5000 din	4600 din	110 EUR	190 EUR

internet izdanje

	Srbija	Svet
12 meseci	500 din	EUR 30
4 meseca	—	EUR 20

Zabranjeno je uplatiti iznos pretplate za korisnike iz Srbije, a nalog upotrebljavati iz inostranstva (osim kada se nalazite na putovanju). Zabranjeno je da više lica sa različitih lokacija upotrebljava isti nalog.

VREME CD

	Srbija	Svet
komplet 1997–2003	750 din	EUR 20
pojedinačni CD	300 din	—
pun CD2 za dosadašnje kupce	150 din	—
CD3 za dosadašnje kupce	150 din	—

Rok za slanje 20 dana. Kupci iz Srbije, na cenu diska dodajte 50 dinara za troškove pakovanja i PTT-a.

Potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite na adresu VREME, Mišarska 12, Beograd ili faksom na broj 011/3238-662, sa naznakom za šta je uplata izvršena (pretplata, Internet, VREME CD).
Za pretplatu na internet izdanje obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima.
Za dostavu na području Srbije uplatu možete izvršiti na sledeće načine:
- Uplatom u korist N.P.VREME, Beograd; žiro račun: 205-13281-15 kod Komercijalne banke AD, Beograd.
- ili direktno u prostorijama redakcije.

Za dostavu u inostranstvu:
- Uplata u zemlji za inostranstvo, po odobrenju NBJ, naplaćuje se u redakciji u efektivnom stranom novcu.
- Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja na sledeće načine:
  - Na internet adresi http://www.vreme.com/pretplata pomoću kreditne kartice, kojom prilikom će se stanovnicima zemalja članica EU zaračunati i dodati odgovarajući porez na dodatu vrednost.
  - Direktno na račun broj: 611 378 704 Bank-Austria Wien, BLZ 20151
  - Čekom na adresu VREME INTERNATIONAL Ges.m.b.H, Neudeggergasse 1-3/22, 1080 Wien, Austria, kojom prilikom, iznos treba uvećati za EUR 5 ili odgovarajuću protivvrednost zbog bankovne takse.

Cena pretplate za inostranstvo u drugim valutama preračunava se po dnevnom kursu. Šestomesečna pretplata na štampano izdanje podrazumeva 26, a godišnja 52 broja. Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski od dana otvaranja naloga, a korisniku su na raspolaganju svi brojevi objavljeni na internetu od kraja 1998 godine. Ukoliko je uplaćen veći ili manji iznos od navedenog, obračunaće se dužina trajanja pretplate shodno uplati. U slučaju poskupljenja lista u toku pretplatnog perioda, pretplatniku se priznaje stara cena do isteka pretplate. Cenovnik važi od 30.10.2003.

Elektronska arhiva nedeljnika VREME sa tekstovima od marta 1997. do septembra 2003, podeljena je na tri CD-a (1997-1999; 2000-2002 i 2003). Diskove možete nabaviti u prostorijama redakcije uz prethodnu najavu na telefon 011/3234-774, svaki dan od 11-16h, ili uplatom u korist N.P. VREME sa naznakom ZA VREME CD. Kupci iz Srbije na cenu diska treba da dodaju 50 dinara za troškove poštarine i pakovanja. Diskove ne šaljemo pouzećem. Raniji brojevi Vremena ne postoje u ovom elektronskom obliku. Sve ostale informacije možete naći na internetu, na adresi http://www.vreme.com/cd

Informacije u vezi s pretplatom: telefonom, radnim danom od 11 do 16h: 011/3234-774, ili e-mailom na pretplata@vreme.com

Peta avenija

U jednoj stvari, Momo Kapor je neosporno u pravu: Njujork je nesumnjivo grad napravljen po meri čoveka, ma koliko to dehumanizovano zvučalo, dizajniran za urbanog bušmana (citat: T. Pančić) koji živi brzim i modernim životom, zarađuje minimum 30.000 američkih dolara godišnje i mašta da se jednog dana udobno skocka na Petu aveniju kao "kerovođa" (šetač pasa poznatih i slavnih, sve popularnije zanimanje u NY, lansirala ga jedna lezbijka), ili kao "DINKS" (*Double Income No Kids*, u prevodu: bezobrazno bogat i uspešan). Vudi Alen je jednom prilikom na pitanje zašto voli Menhetn odgovorio: "Volim da udišem vazduh koji vidim." Posle tragičnog događaja od 11. septembra, ova izjava zvuči dosta crnohumorno. Čak i za Vudija Alena.

B. VASIĆ

Ko je namirisao vazduh ispred aerodroma JFK? Miriše na cimet, gledam da li postoje raspršivači mirisa ispod trotoara koji se aktiviraju koračanjem, pogledom tražimo pepeljaru, putnici sa primitivnim istočnjačkim navikama (čitaj: Srbi) tiskaju se u poluotvorenoj kabini nedaleko od ulaza u ogromno aerodromsko zdanje. Vozimo se kroz *Jamaicu*, najozloglašeniju četvrt, vodič nam kaže da je stopa kriminala u NY sada mnogo manja zahvaljujući bivšem gradonačelniku Đulijaniju. Na *cover* strani magazina *Time Out New York* izazovna plavuša Heder Grejem, glavna protagonistkinja komedije *Recent Tragic Events* koja je tih dana trebalo da debituje na Off Brodwayu (tema je 9/11) i veliki naslov: "Da li je Njujork spreman da se smeje povodom Jedanaestog septembra?". Na dnu strane najava za skorašnji dolazak dalaj lame u Central park: "Počnite sa pevanjem: Ramo, Ramo, dalaj-ramo".

U *Njujorškoj trilogiji* Pola Ostera legenda o Vavilonskoj kuli stavljena je u kontekst priče o opsesivnom ekscentriku koji iscrtava ličnu pešačku mapu nekakve nove Kule obilazeći kvartove Menhetna: "Pričalo se, isto tako, da se u senci Kule moglo hodati tri dana, a da se iz nje nikad ne izađe. Konačno, verovalo se da su svi oni koji su videli ruševine Kule zaboravili sve što su znali." Hodali smo tačno tri dana koliko su nas noge služile po Grinič Vilidžu, Čelziju, Kineskoj četvrti, Maloj Italiji, a senka srušenih Bliznakinja svuda nas je pratila: od aerodroma, gde se zaostale bombonjere sa srušenim Bliznakinjama na koricama kutije prodaju po smešno niskoj ceni, do Kineske četvrti, gde se niko ne usuđuje da kupi preostale majice sa STC-om. Kao u legendi, uskoro smo zaboravili sve što smo znali, važno je bilo samo hodati, hodati, slikati, slikati. Paradu nemačko-američkog prijateljstva, lutkarskog pozorište Dejvida Meriota nedaleko od *just married* mlađane Džeki i vremešnog Džona na foto-seansi ispred Metropolitena, dolarima okićenog sveca Đenara u ulici Malberi i "devojku u telu odvratne zmije" na plakatu, pogled na Menhetn sa Bruklinskog mosta, Anđele pakla na motociklima, kauboja s gitarom i gaćama na kojima piše "Naked cowboy" na Tajms skveru...

U radnji nedaleko od čuvene ulice Bliker naleteli smo na Beograđanina Duleta Đorđevića, koji drži prodavnicu sa "I love NY" majicama. Scenarista Moma, koji radi na novom projektu sa rediteljem Srđanom Dragojevićem, uveo nas je na privatnu žurku modne kuće "Davoucci", koja se te nedelje predstavila na Fashion Weeku u Brajant parku (u kojem je Tesla nekada hranio golubove). U u kafiću "La Linea" sreli smo nekadašnjeg bubnjara EKV-a Firčija, bivšeg muža jedne dame iz ružičaste imperije koji nam reče da nema vremena za spavanje. Na krstarenju do Statue Slobode upoznajemo voditelja radijskog programa na srpskom jeziku "White Angel" koji saopštava da u Njujorku postoji srpski fudbalski klub "Beli orlovi"!? I svi su znali da Jat Airways ponovo leti za Njujork, raduju se zbog toga, koliko košta karta, kakav je avion, ko je bio u avionu, znaju za Divca.

Ovdašnjim kolesarima, janjuševićima i ostalim *real estate* magovima kupovina stana na Petoj aveniji verovatno ne bi bila nemoguća misija: pozajmiš od prijatelja, utajiš porez, malo štrpneš ovde i onde. Ali, ovakvi poslovni ljudi mogu da kupe samo "kondominijum" u vrednosti od tri-četiri miliona američkih dolara, u zavisnosti od toga da li je željeni apartman južno ili severno od 96. ulice. U tom slučaju, niko te ne pita odakle ti lova, da li si pod istragom u nekoj banana republici, imaš li nekakav tribunal za ratne zločine za vratom. Za razliku od kondominijuma, na Petoj aveniji postoji 8150 zgrada, svojevrsnih aristokratskih gnezda, u koje platežno sposobne ljude ne primaju tek tako. To su prava mala preduzeća u kojima su stanari vlasnici akcija a ne stanova, sa upravnim odborima na kojima se glasa o potencijalnom susedu dok se podrobno razmatra njegova biografija, obrazovanje i finansijski status. U takav jedan buržujski lobi svojevremeno nisu primljeni Nikson, Madona, Karson i Glorija Vanderbilt. Madona je danas vlasnica šest stanova na dva nivoa preko puta Central parka i, kao što je poznato, odavno više nije priprosta Italoamerikanka, upristojila se i doterala svoj CV. Mislim da ima nade i za Kolesara, ako se dokaže da je nevin i ne ode u zatvor.

Mali savet budućim ženskim putnicima Jat Airwaysa za Njujork: kupovina cipela u Njujorku je pod "obavezno". Onakve kakve kupuje Keri Bredšo iz serijala *Seks i grad* mogu da se nađu u Aveniji Leksington po bagatelnim cenama na rasprodaji. Ko žrtvuje radnje zarad posete muzejima, taj je definitivno lud. Kapiram, uvek može da se ode na sajt Metropolitena ili Gugenhajma, a bez njujorških cipela niko ne treba da se vrati kući. Niko.

Postoji jedna druga stvar u nedavno promovisanom Kaporovom filmu o Njujorku iz serije "Skitam i pričam" koja je apsolutno neprihvatljiva, a to je da Njujork liči na Beograd. I to nije prva osoba koja pravi takvo poređenje, svako malo neko izrekne takvo što, kao Beograd i Njujork imaju istu atmosferu, duh, ritam i tome slično. Ama, nema veze. Da, tačno je da ima kafića i ovde i tamo, ozloglašenih predgrađa, odskora i naše četvrti naseljavaju Kinezi, imamo pokoji soliter od 30 spratova (vau!), i to je sve. Ali, ono što promakne oku običnog čoveka, uz malo mašte i dosta kreativnog natezanja nadahnuti umetnik neće propustiti da zapazi. A može biti i da nisam u pravu, možda se Beli grad samo malo "skupio" usled tretmana jakim uvoznim instant izbeljivačima. Šta god. ■

BILJANA VASIĆ

© 1997 Vreme. All Rights Reserved

PDF Edition Developed By:
Ivan Hrašovec & Saša Marković